

הישיבה השלוש-מאות-ושמונים-ושמונה של הכנסת השישית

יום שני, כ"ז אדר תשכ"ט (17 מארס 1969)

ירושלים, הכנסת, שעה 10.00

א. הרכב הממשלה החדשה ותכניתה

1. הודעת חברת-הכנסת ג. מאיר

הווננים, לא רק עם קרובים בדעה כי אם גם עם יריבים - דובר ונכתב רבות. העם לא ישכח את לוי אשכול. לי אישית אבד רע וידי, אשר אתו עשיתי דרך ארוכה במאבקים וביצירה.

בהמשך הבינן והיצירה ובשקידה על בטחון המדי - נה - נכבד את זכרו.

חברי הכנסת, ביום שלישי, כ"א באדר תשכ"ט, הטיל עלי נשיא המדינה את התפקיד להרכיב את הממשלה. מגמתי היתה לשוב ללכד בממשלה המתית צבת היום את כל הכוחות שהשתתפו בממשלה היצאת, ואני שמחה להודיע שכל המפלגות שאליהן פניתי נענו להווננתי.

ביום 16 במארס 1969 דיווחתי לנשיא על הרכבת הממשלה החדשה, הכוללת את סיעת המערך (מפלגת העבודה הישראלית - מפ"ם), גוש חירות - ליברלים, המפלגה הדתית-לאומית, המפלגה הליברלית העצמאית, מפלגת פועלי אגודת ישראל, סיעת הקידמה והפיתוח, סיעת השיתוף והאחווה, הסיעה הדרוזית הישראלית וסיעת האחווה הערבית-יהודית.

לא ראינו לנכון לערוך קווי יסוד חדשים לממשלה החדשה. הממשלה היצאת, שהתייצבה לפני הכנסת ביום 12 בינואר 1966, והורחבה ביום 1 בינוי 1967, נהנתה מאמון הרוב המכריע של הכנסת. הצורך להקים את הממשלה החדשה, המתייצבת היום, בא רק עקב האסון הגדול שקרה לנו במותו של ראש הממשלה. גם ממשלה זו תשתית את פעולתה על קווי היסוד של הממשלה הקודמת, שאושרו על-ידי הכנסת ביום כ' בטבת תשכ"ו, 12 בינואר 1966, אך מאז חלה תמורה גדולה במעמדה של המדינה, בעקבות מלחמת ששת הימים, וראינו צורך טבעי בעריכה והיקונים של שלושה סעיפים - 1, 4 ו-6 בפרק 1 - על מנת להתאימם למצב בנו החדש, ולנסיבות שלאחר מלחמת ששת הימים. קווי היסוד, ובכללם הסעיפים שנערכו מחדש, מונחים על שולחן הכנסת. ברור שהממשלה תוסיף לפעול לפי ההחלטות שנתקבלו על-ידי הכנסת והממשלה מאז מלחמת ששת הימים.

חברי הכנסת, המשימות המרכזיות הניצבות כיום כבעבר לפני המדינה, הן: קודם כל - הבטחת הבטחון והמשך החתירה לשלום, פיתוח המדינה וביסוס המשק, הגברת כושרה של המדינה לקלוט עולים, יישוב אזורים שוממים, העלאת החברה מבחינת החינוך, התרבות וכושר העמידה במערכות המדיניות הנשקפות לנו.

בטחון המדינה הוא הנושא העיקרי החייב לעמוד בראש דאגתנו. כל עץ וכל שדה מוריק, כל מפעל

היז"ר ק. לח:

אני פותח את ישיבת הכנסת. חברי הכנסת, קבלתי מכתב זה מחברת-הכנסת גולדה מאיר:

ירושלים, כ"ו באדר תשכ"ט - 16 במארס 1969. לכבוד יושב-ראש הכנסת, הכנסת, ירושלים. כבוד יושב-ראש הכנסת, ביום כ"א באדר תשכ"ט - 11 במארס 1969 הטיל עלי כבוד נשיא המדינה את התפקיד להרכיב ממשלה.

בהתאם להוראות סעיף 13 (ב) לחוק יסוד: הממשלה. הגני מתקבדת בזה להודיע כי הרכבתי ממשלה. אודה לך אם יקבע, בהתאם לסעיף 15 לחוק יסוד: הממשלה, מועד להתייצבות הממשלה לפני הכנסת. עכשיו הגיע המועד. קווי-היסוד של תכנית הממשלה הונחו על שולחן הכנסת.

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גולדה מאיר.

גולדה מאיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בבואי להציג לפני הבית את הממשלה, ולבקש את אמון הבית, אני יודעת היטב לפני מי אני עומדת ולפני מה עתידה הממשלה לעמוד. אני אף יודעת במקומו של מי אני עומדת.

רק לפני ימים מעטים הביע הבית את רגש הצער העמוק על פטירתו בלא עת של ראש-הממשלה לוי אשכול, זכרונו לברכה. הכנסת והעם כולו ביטאו מה היה להם לוי אשכול. לוי אשכול היה אחד מן הקבוצה המופלאה של אנשי העלייה השנייה. הם לא היו ראשונים למרד נגד חיי הגולה, אבל הם העזו להפוך את המרד למעשה רב, להגשמה עצמית של מהפכה בחיי העם. הוא היה אחד מהם.

יתר מיובל שנים היו חיי קודש לשירות התחיה של העם, החל בכיבוש העבודה העברית במושבה, חלוציות אישית בהתיישבות העובדת, השיתופית-קייבוצית, הנחת יסודות לחיי חברה מתוקנים, ייזום וביצוע של מפעלים שבלעדיהם לא היתה אפשרות לפתח בארץ חקלאות אינטנסיבית, דרך הפעילות בכל מה שהיה קשור לבנין כוחו הצבאי, מאז ההתנדבות בימי מלחמת-העולם הראשונה, דרך ימי המאבק והמאמץ של הישוב במלחמת השחרור, ועד שהגיע לשיא בהיותו ראש הממשלה ושר הבטחון, כאשר עשה להכנת הכלים ולהכשרת התנאים שאיפשרו את נצחונו של צה"ל במלחמת ששת הימים.

על כל אלה, על תכונותיו האישיות, על המזג הטוב וסגולתו לעבוד עבודה משותפת ולקיים יחסי אנוש

עם ההורים, האלמנות והיתומים אשר שיכלו את יק"ר ריהם. כל אחד מחללינו הוא בנו, של כולנו, ובכל שנעשה - זכרם עמנו, תמיד.

אדוני היושב-ראש, מעשיהם ודבריהם של שליטי ערב אינם מבשרים שמתקרבת עת של שלווה. בבואנו בפתיחת כינוס המועצה הלאומית הפלשתינאית ב-1 בפברואר 1969 בקהיר, אמר נשיא מצרים: "קע"ם מוקירה את עמדת ארגוני ההתנגדות, הדוחה את החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967, החלטה שקע"ם עצמה הסכימה לה". כך הוא אמר. באותו נאום המשיך ואמר: "קע"ם מושיטה להתנגדות הפלשתינאית כל העזרה החמרית והמוסרית, ללא הגבלה, ללא הסתייגות וללא תנאים". עשרה ימים לאחר מכן הוסיף נאצר ואמר, בראיון ל"ג'וזוויק": "אין לנו ברירה אלא לסייע ללוח-מי ההתנגדות האמיצים, הרוצים לשחרר אדמותיהם".

חברי הכנסת, לפנינו נסיון להערים על העולם ולהפריד בין הסכמה, כביכול, להחלטת מועצת הבטחון, לבין התמיכה בפעולות הרצחנית של ארגוני טרור. ערמה זו מלמדת יותר מכל דבר אחר מהי הכוונה המסתתרת מאחורי הצהרת קע"ם, שהיא, כביכול, מקבלת החלטת מועצת הבטחון. אנו לא נוכל לקבל כפילות זאת ואני מאמינה, כי כל שוחרי השלום בעולם יתמכו בעמדתנו.

מבחינת הפרת הפסקת האש איננו מוכנים להבדיל בין תוקפנות המבוצעת על-ידי צבאות סדירים לבין מעשי רצח וחבלה המבוצעים על-ידי ארגוני חבלנים. האחר-יות למעשיהם של החבלנים - גם היא מוטלת ומקבלת הממשלות והמדינות שמשטתיהן יוצאים החבלנים, ובה-סותם המוצהרת של שליטי מדינות ערב הם זורעים מוקשים ומטילים חומר נפץ, במטרה אחת - להטיל הרג באוכלוסייה אזרחית. לשום גורם מדיני אין זכות מוסרית לשלול מאתנו את הרשות וההצדקה להפעיל את זכותנו להגנה עצמית מפני מעשי רצח וחבלה, בין אם הם נעשים בידי צבאות סדירים ובין בידי ארגוני חבלנים.

על מדינות ערב לדעת, שקו הפסקת האש יכול להיות שקט רק אם יישמד השקט בשני עברי הקו ולא בצד אחד בלבד. אנו רוצים בשקט, בקיום הפסקת האש, אך הדבר תלוי במדינות ערב. שמירת השקט חייבת להיות הדדית.

כינון שלום של קבע באזורנו תלוי במדינות ערב. השלום יקום אך ורק כאשר תסכמה מדינות ערב לנהל אתנו משא-ומתן ישיר למען כריתת חווי שלום. חברי הכנסת, במעמד זה אי-אפשר להתעלם מן הנסיון לזמן את ארבע המעצמות לדיון והמלצות בבעיות המזרח התיכון. אי-אפשר שלא לחמוה על העובדה, שאחת מהן רואה עצמה כשרה לדון באורח נייטרלי בענייני ישראל-ערב, אך-על-פי שהיא נושאת באחריות כה רבה להכנות התוקפנות שגרמו למלחמת ששת הימים.

עוד אחת מתוך הארבע היא מדינה אשר התרומה הקונסטרוקטיבית היחידה של ממשלתה לעזרתה של ישראל היתה הטלת אמברגו על נשק לישראל. כל הצהרותיה וצעדיה של ממשלה זו, מאז מלחמת ששת הימים, מצטיינים בחד-צדדיות מובהקת.

תעשייתו וכל בית-אולפנא בארצנו - אלה עדים למאויי היצירה המפעמים את העם בישראל ומלמדים על שאיפתו לחיות בשלום עם שכניו. אבל גורלו היה, שבעוד אנו שקועים בבניין ויצירה, נמצאנו חייבים להגן על חיינו ועל מפעלנו ולאחוז בנשק נגד מתנכלים ותוקפנים.

הסוד של כוח-העמידה הישראלי במאבקים ובמלח-מות, שכפו עלינו מאז נחלנו את עצמאותנו, הלא הוא גורל הצמידות שבין קיום לקוממיות ותודעת צמידות זו. שהרי קיומן של מדינות ערב אינו תלוי בחיסול עצמאותנו או בהכחדת של ישראל, בעוד שעצם חיינו וקיומנו - של כל אחד מאתנו וכולנו יחד - תלויים באינתנות של מדינתנו. יתירה מזו: קיומו של העם היהודי, המשך ההיסטוריה היהודית, תלויים בקיום מדינת ישראל חפשית ועצמאית. לנו - ואולי לנו בלבד - אין ברירה זולת עמידה איתנה במאבקים והדיפת תוקפים. לנו אין ברירה אלא לנצח.

היותנו בחלק זה של העולם אינה תופעה חולפת. אין אנתנו נטע זה ואיננו זה ואינו לנשל אתנו ממולדתנו.

שאיפתנו לא היתה מעולם להשיג נצחונות במלח-מות, אלא למנוע מלחמות. אבל הוכח, שכאשר נכפו עלינו מלחמות - ידענו לעמוד בהן. אין ספק בלבי, שאם שוב יכפו עלינו מלחמה - נשוב וננצח גם בה.

ב-12 ביולי 1967 - בסמוך לסיומה של מלחמת ששת הימים - פנו ממשלת ישראל והנהלת ההסתדרות הציונית העולמית בקול קורא, בו נאמר, כי בפעם השלישית במשך עשרים שנה נחלץ עמנו מן הסכנה לעצם קיומו. ואני מצטטת: "צבא ההגנה לשראל, צבא העם, חירף נפשו מנגד ובהשיבו מלחמה שערה גבר על תוקפיו והביסם. במעלה ההתנגדות על צבאות האוייב נפרץ המצור, שוחררה נחלת אבותינו, נגאלה ירושלים והתי לעיר שחובדה לה יחדיו".

אחרי מלחמת ששת הימים היו התקוות חזקות ששכנינו יבינו הפעם, שגם להם אין ברירה טובה יותר מאשר להחליט לחיות אתנו בשלום. הם יודעים היטב, כי עמידתנו במקומות בהם אנו עומדים, לאחר מלחמת ששת הימים, אינה תוצאה של מוזימת התפשטות, אלא תוצאה ישירה מן המזימות שלהם להשמיד את מדינת-נו, אשר למולנו נכשלו. לא בתרועת נצחון פנינו אליהם עם גמר הקרבות, כי אם מתוך רצון כן ועמוק להבטיח יחד חיי שלום בשבילנו ובשביל המוני עמי ערב, אך גם מתוך החלטה נחושה, שהפעם - לאחר שלוש מלח-מות - שום הסדר שאיננו שלום-אמת לא יתקבל על-דינו. העם הזה, שידע לנצח במלחמה, החליט, כי במי-דה שהדבר תלוי בו - לא יסכים לשום "פתרון" שאיננו מבטיח כי זו היתה המלחמה האחרונה. למרבה הצער, שליטי ערב דחו את היד המושטת.

חברי הכנסת, אנו הסכמנו להפסקת האש. גם מדינות ערב הסכימו להפסקת האש. אולם, לא עברו אלא ימים מעטים וקווי הפסקת האש היו לקווי חזית של תוקפנות רצופה מצד מדינות ערב נגדנו.

בעצם, המלחמה טרם נגמרה. יום יום נופלים בנים שלנו בעמדם על המשמר. הם משלמים את המחיר היקר ביותר למען השלום והמולדת. הם נפל למען החיים והשלום. ובמעמד זה נביע רגשי הודה ותנו

ממשלת ישראל קבעה בהחלטותיה, שאושרו בכ"ס, שאנו רוצים בשלום ואנו רוצים בחוץ שלום שיבטיחו גבולות מוסכמים, בטוחים ומוכרים; כאשר קראנו והגנו קוראים למשא-ומתן על מנת לדון ולהגיע לכלל הסכם בכל הבעיות, אמרנו, לפי מיטב הכרת, את העיקר שיש לנו להגיד עתה. אנו מוכנים לדון עם שכנינו על שלום בכל יום ובכל הבעיות.

ביום 1 באוגוסט 1967 החליטה הכנסת כי "כל עוד לא הושג השלום, תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב הקיים, שנקבע עם הפסקת האש כתוצאה מהדיפת התוקפנות על-ידי כוחות צה"ל". התשובה המאכזבת של שליטי ערב לנוכחותנו - לילה ויום - לבוא עמם במשא-ומתן, ניתנה בהחלטות ועידת הרטוב.

ביום 13 בנובמבר 1967 רשמה לפניה הכנסת בצעד את העובדה, כי "מדינות ערב מחזיקות בעמדתן, שלא להכיר במדינת ישראל, לא לבוא עמה במשא-ומתן ולא לרות עמה חוזה שלום". הכנסת החליטה בהמשך להחלטתה מיום 1 באוגוסט 1967, כי "נוכח עמדתן זו של מדינות ערב, תוסיף ישראל לקיים במלואו את המצב, כפי שנקבע בהסכמי הפסקת האש, ותבצר מע"מדה בהתחשב עם הצרכים החיוניים של בטחונה והתפתחותה. ממשלת ישראל חוזרת ומדגישה, כי רק בשלום של קבע על יסוד משא-ומתן שיר, בין מדינות ערב לבין ישראל, טמון הפתרון לבעיית האזור".

החלטות אלו עומדות בתקף, ולפיהן תפעל גם הממשלה החדשה.

חברי הכנסת, מנוי וגמור עמנו, כפי שהיה מנוי וגמור עם הממשלה הקודמת, כי לעולם לא ישובו עוד הקווים והתנאים, שהיו קיימים עד 4 ביוני 1967, שהקלו על אויבי ישראל לא רק לאיים עליו בהשמדה, אלא פיתו אותם להאמין ביכולתם לבצע את תכניתם. אנו רוצים בשלום בתנאים אשר ישימו קץ לפיתויים של תוקפנות ערבית חדשה.

מגמות השלום של ישראל ונכונותה לפעול למען השגתן הובהוה בסידרה של החלטות שקיבלו הכנסת והממשלה הקודמת, ופורטו בתכנית אשר העלה שר החוץ אבא אבן בעצרת האו"ם בנאומו ביום 8 באוגוסט 1967.

סייענו בעבר, וכן נוסף לסייע, לשליח האו"ם, ד"ר גונאר יארינג, במילוי תפקידו להפגיש את הצדדים במטרה לכונן שלום בר-קיימא, כפי שהוטל עליו בהחלטה מטעם מועצת הבטחון.

אחת הבעיות, שהיא תוצאה ישירה מתוקפנות מדינות ערב, היא בעיית הפליטים. העם היהודי הוא העם הקלאסי-סי של פליטים. מאז קמה מדינת ישראל נעשתה מדינתנו גומה כיצד פותרים בעיית פליטים. מיד עם קום המדינה זכינו לעליית המוני, ביניהם מאות אלפים שבאו אלינו ממדינות ערב. הם באו בחוסר כל וכן הגיעו שרידי השואה מן המחנות באירופה. קלטנו אותם כאחים.

הם עצמם נהפכו לבונים, יוצרים וקולטים את העלייה שבאה אחריהם. עשינו זאת בהתחלקנו אתם במעט שהיה לנו, ובסולידריות של העם היהודי בתמוצות.

לעומת זאת, מדינות ערב התייחסו ומתייחסות אל הפליטים הקרביים כאל אמצעי במלחמתן נגדנו. הן התעלמו מן הצד האנושי. השטחים הנרחבים,

עם כל אמונתנו בכוונותיהם הטובות של ירידנו, עם כל הבנתנו לרצונם להגיע להידברות לטובת העולם ולפתרון הבעיות המטרדיות את המעצמות, עלינו לאמור גם לידידים: כשם שאינם מעלים על דעתם למסור לזולתם את פתרון בעיותיהם, כך מעיזה גם ישראל לקטנה לדרוש מירידיה וקודם כל מירידיה - כי יבינו כי על בעיית קיומנו, על התנאים לעצם קיומנו הפיסי, אין להחליט בלעדיו, ולא להגיע ל"המלצות" בלי הסכמתנו. אשליה מזיקה היא להניח, כי יכול להיות פתרון בהסדרים כל-שהם בלי שלום של אמת בין הצדדים לסכסוך.

רבים, וירידינו בכלל זה, מדברים נגד "פתרון כפוי", ואני מאמינה להם. אמורים כי הכוונה אינה לכפייה אלא רק להמלצה. מהי מעמדתה של "רק המלצה" אצל המעצמות הגדולות ויסקמו עליה לאחר משא-ומתן, מיקוח והתפשרות ביניהם? המלצה בעלמא? מדוע ניתן אשראי למהלך זה כאשר הדברים אמורים בתנאים לעצם קיומה של ישראל?

בשנות קיומה של מדינתנו עד כה שבענו הסדרים בין-לאומיים שהכינו: בשנת 1949 הוצבו משקיפי או"ם ונוכחותם לא מנעה את יומתם התוקפנית של שליטי ערב; ב-1950 באה הצהרת שלושת הגדולים, אשר לא הרחיקה את הסכנות שהחמירו. ב-1957 נשמעה הבטחת המעצמות הימיות בעצרת או"ם בדבר קיום הופש השיט לספינות ישראל. נתקבלה החלטת או"ם על כוח החירום ובאה הודעת נשיא ארצות-הברית דאג, הנגדל אייזנהאור, שאמר כי באם תיסוג ישראל, יובטח לה הופש שיט בתעלת סואץ, ואם לאו - תצטרך משפחת העמים לטפל בכך בתקיפות.

מה נשאר מכל אלה? מה עלינו ללמוד מן הנסיבות של חודש מאי 1967 ומן ההתנהגות של המעצמות הימיות? על מה נסמך אם לא על כוחנו להתגונן מפני תוקפים בכוחות עצמנו?

האם למותרות ייחשב רצוננו להיות חפשיים מאיום? מדוע תהיה הבנה לסירובם של שכנינו לכרות שלום ולא תהיה הבנה לרצוננו כי יושם קץ למלחמות ויכרתו חוץ שלום בינינו וביניהם?

אין אנו יכולים להשלים עם ההתחשבות בסירוב העקשני - המנוגד למגילת האו"ם והיוצא דופן מכל נוהג בין-לאומי - של שליטי ערב לשבת עמנו למשא-ומתן לפתרון כל הבעיות.

כל עוד אינם מוכנים לשלום, מה יועילו נוסחאות במקום שלום?

מכל מקום - אנו רוצים דבר פשוט ואלמנטרי, חיוני לנו ולשכנינו - שלום כפשוטו, שמגיעים אליו מתוך הידברות בפגישה פנים אל פנים; רק בדרך זו אפשר להגיע לשלום. אנו זקוקים לידידים, ומוקירים כל ידידות, אך דווקא ידידים יכולים וצריכים להבין כי גורלנו אי-אפשר שיוכרע על-ידי אחרים.

ישראל, ככל מדינה עצמאית של אומה חפשית, לא תניח שגורלה יוכרע על-ידי זולתה. כל אימת שנוטעים בלבותיהם של שליטי ערב את האשליה שייכת פתרון בלי משא-ומתן בין מדינות ערב ובין מדינת ישראל - אין מסייעים לשלום ומרחיקים את הפתרון. רק אלה שהשתתפו במלחמה יכולים לעשות שלום.

העם היהודי - וישראל בכלל זה - אינו יכול להשלים עם ניתוקם של שלושה וחצי מיליון יהודים- ישראליים בבריית-המועצות. לא נחלל להתריע על עובדה מרה זו. אנו חשים את געגועיהם אל עמם ואל מדינת ישראל, ולא נחלל להתריע על ניתוקם. יום יבוא ולא תישלל זכותם של הרוצים בכך להצטרף אל בני הארץ.

הקריאה הגדולה לעלייה מופנית כעת גם אל מיליוני היהודים היושבים בארצות ששעריהן אינם נעולים. עלייתם לארץ תלויה אך ורק ברצונם. ואמנם, מאז מלחמת ששת הימים ישנה תזווה. נתחוללה התעוררות בקרב קיבוצים יהודיים אלה. אך לא נוכל להסתפק בקילוח דק. עלינו להקדיש מיטב מחשבתנו ומאמצינו להגביר את זרם העלייה מארצות אלו. בעיות הקליטה של העלייה מארצות הרווחה שונות מקליטת העלייה ההמונית מארצות המצוקה.

הממשלה לבדה לא תוכל לשאת בהצלחה במשימת הקליטה. זוהי משימה שלביצועה צריך להיתתם העם כולו, כל בית בישראל. אם יידעו העם, הממשלה, כל אחד ואחד, לא רק כיצד ליצור אפשרויות פרנסה, עבודה ושיכון, כי אם לבטא במעשים מה רוחש לבנו, את שמחת הפגישה עם העולים, אם נדע לקלוט אותם גם בתוך חברתנו - אז תובטח השתרשותם, ויביאו ברכה לא רק לעצמם, כי אם למדינה כולה.

מלחמת ששת הימים המחיישה לנוער הלוחם שלנו את חובות האחדות של העם היהודי במדינה ובתפוצות. הסכנה של ימי מאי 1967, החוויה של אחד ירושלים, גילו לעם לפזוריו עד כמה קיומו קשור בקיומה של המדינה. ראינו את בני עמנו בהרדתם ונכונותם להדהות עם ישראל. לא היתה זו תגובה רגשית. חלה התעוררות עזה גם בלבם של רבים שהיו רחוקים ומתנכרים. מכאן התקווה לתנופה גדולה ולחי- נוך היהודי בתפוצות. הדבר מטיל על העם בתפוצות ובישראל אחריות נוספת לדאוג לחינוך היהודי של הדור הצעיר בקהילות ישראל באשר הן שם, לעשות להגברת התודעה היהודית, לשקד על ליבוי הנחלת של אחדות עם ישראל.

חברי הכנסת, מעל דוכן זה אני קוראת לעם להוסיף להיות מאוחד ומלוכד במשימות שלפנינו. נוסף לחזק את כוחו של צה"ל, שהוא הערובה הראשית לבטחון המדינה. אכזבות לא ירתיעונו מחתימה לשלום; בכל התנאים נוסף לבנות ולפתח את מדינתנו; נהיה נכונים למבחנים קשים למען נעמוד בהם ונוכל להם. הנני רוחשת הוקרה לחברי הממשלה היוצאים על פעלם מאז קמה הממשלה ובייחוד בימים הקשים של מלחמת ששת הימים.

בקבלי על עצמי את התפקיד, אביע שמחתי שהממ- שלה החדשה כוללת את כל הכוחות, אשר היוו את קודמתה, והיא מייצגת את חלק-האזי של העם. הנני מקווה כי תימשך פעילותם של כל עמיתי השרים ונהיה יחד בעצה, בהכרעה ובאחריות.

חברי הכנסת, ההסכמים, הקואליציוניים, שנחתמו עם כינונה של הממשלה היוצאת, חלים גם על הממשלה החדשה. השוני במעמדה של סיעת גח"ל, שהצטרפה לממשלה מטעמים של מצב חירום, הוגדר בסיכומיה של הוועדה הפריטטית בראשותו של שר המשפטים.

האוצרות של מדינות הנפט, לא נוצלו על-ידן כדי ליישב את הפליטים. מדינות ערב נהגו ונוהגות באנוכיות. הן עשו כל שאפשר כדי לדחות את פתרונה של הבעיה הכאובה. אנו אמרנו, ואנו אומרים, שבעיית הפליטים יכולה למצוא את פתרונה במסגרת של הסדר אזודי ובסיוע בין-לאומי, וישראל תהיה מוכנה לתרום את תרומתה לפתרון הבעיה.

חברי הכנסת. לעתים נשמעת הטענה שהממשלה, בגלל הרכבה הרחב והמונון או מסיבות אחרות, לא החליטה ולא היתה מסוגלת להחליט, על תנאי שלום מפורטים, אשר אותם תציג בעת הדיונים. לפי דעתי - טוב שלא החליטה. כל עוד אין מן הצד השני כל סימן לנכונות להגיע לשלום, היטיבה הממשלה הקודמת לעשות בהתמסרה לעשייה, לחיזוק כוחנו, לביסוס מע- מדנו, תוך שמירת הליכוד. לא חולשה, כי אם תבונה ואחריות, חייבו התנהגות זו, ואין ספק כי בבוא העת תחליט הממשלה על בסיס והסכם. אעשה כל שבידי, בעזרת עמיתי, שממשלה זו תוסיף להתברך בליכוד הכוחות מבלי שתתקפח סמכות ההכרעה הדמוקרטית בכל עת שיהיה הכרח בכך.

יש להמשיך במלוא התנופה בעשייה, בפיתוח וביצירה הכלכלית, על אף המעמסה של הוצאות הבטחון, הגדלות והולכות. לא יתכן שבעוד חיינו ניצבים בקווי האש, נתנהג בעורף כאילו איננו חשים ומתחשבים בצרכי החירום. ההתאפקות, בתקופה זו, מדרישה להטבות חמורות, חייבת להיות נחלת כל אזרחי המדי- נה - עצמאיים ושכירים, בעלי מפעלים ופעליהם. אם נקבל על עצמנו סייגים מרצון ומהכרה, נוכל להמשיך בהתעצמות בטחונית, ביצירה כלכלית וביישוב שממות הארץ.

בהוקרה, ולשמחת כולנו, אנו יכולים לציין את אחד הגילויים המפוארים של הדור הצעיר אחרי מלחמת ששת הימים. אין ביטוי נאמן יותר לאופי חיינו ולמפעלנו בארץ מאשר ההתנדבות של בנינו בלכתם אל נקודות חדשות. הממשלה תראה בעתיד, כבעבר, את ההתיישבות וההתנחלות של בנינו על קרקע המולדת כבעלת ערך חיוני לבטחון המדינה ולקיומה.

רבות וגדולות הן משימות היצירה העומדות לפנינו הנוער בדורנו. אני בטוחה כי בנינו ובנותינו ייענו ויוכלו לאתגרי הבנייה, כפי שהם נענים ועומדים בגבו- רה באתגרי ההתנוגות והמאבק. המשך בניין הארץ, יישובה, תיעושה, פיתוחה המדעי, קידומה החברתי של המדינה, עודם האתגר, הקורא לנוער בישראל ולנוער היהודי בתפוצות.

הגברת קצב העלייה היא המשימה השנייה בחשי- בותה אחרי הבטחון. עיקר הטעם, וכל ההגיון שבעצמנו- תנו, הלא הם - ליצור את מדינת ישראל כבית להמוני היהודים הרוצים לעלות והמוכרחים לעלות. זכינו לקלוט מאות אלפי יהודים מארצות ערב. עתה נשאר בארצות אלו רק שרידים מועטים, והם נדרפים, נאסרים על לא עלו בכפם, רק בגלל היותם יהודים. לאחרונה היינו עדים לוועה של משפטי הראווה והדרג בתלייה בבגד. הממשלה תוסיף לעשות כל מאמץ אפשרי להצלת היהודים מעיראק, מסוריה וממצרים ולהבאתם אל חוף מבטחים.

כבוד יושב-ראש הכנסת, חברי הכנסת. אני מתכבדת להציג לפניכם את חברי הממשלה המוצעת:	גולדה מאיר	- ראש הממשלה	משה דיין	- שר הבטחון
יגאל אלון	- סגן ראש הממשלה ושר לקליטת העלייה	משה כרמל	זרז ורהפטיג	- שר הדתות
אבא אבן	- שר החוץ	יוסף ספיר	ישראל ישעיהו-שרעבי	- שר הדואר
יוסף אהרן אלמוגי	- שר העבודה	פנחס ספיר	משה כרמל	- שר התחבורה
זלמן ארן	- שר החינוך והתרבות	משה קול	יוסף ספיר	- שר
מנחם בגין	- שר	חיים משה שפירא	שר החירות והפיתוח	- שר
יוסף בורג	- שר הסעד	יעקב שמשון שפירא	שר הפנים	- שר המשפטים
מרדכי בנטוב	- שר השיכון	זאב שרף	שר האוצר, המסחר והתעשייה	- שר המשטרה
ישראל ברזילי	- שר הבריאות	אליהו ששון	אני מציעה לכנסת לאשר את הרכב הממשלה ואת קווי-היסוד.	
חיים גבתי	- שר החקלאות			
ישראל גלילי	- שר			

2. דיון

רצוין. לכן המצב הפוליטי והבטחוני הוא מאוד מסובך וקשה.

גם המצב הכלכלי אינו מזהיר כל-כך. השביתות התכופות והדרישות המתמידות להעלאות שכר בימים קשים אלה מדאיגות מאוד. הממשלה עוסקת בשטחים שונים, אבל כמעט נשכח הדבר שמצב המשק והכלכלה הוא קשה ומסוכן מאוד, זה עלול לסכן גם את הבטחון, את הקיום.

לנו, היהודים המאמינים, ברור הדבר, שאם כי אין לנו לסמוך אלא על אבינו שבשמים ורואים או בחוש, כי הוא עוז לנו ולבטח יעזור לנו גם בעתיד, הרי אנחנו גם סבורים שאין סומכין על הנס וצריך לעשות כל מה שדרוש על-פי דרך הטבע. לדעתנו, הממשלה צריכה לנצל כל אפשרות שתיווצר - בלי להתחשב בשום קושי - כדי להביא לידי שלום בארץ. זה צריך להיות הקו של הממשלה.

רצוני לציין, שלא נותנים לאגודת ישראל אפילו דריסת-רגל בוועדת החוץ והבטחון. איננו מעוניינים בזה כדי לשמוע סדודות, שכן כמעט כל מה שנאמר בישיבות הוועדה מתפרסם עוד לפני כן בעתוני הערב. השתתפותנו בוועדה חשובה משום שאולי יש גם לנו מה להגיד במצב הקיים. איננו משוכנעים שאכן כל התבונה והחכמה התרכזו בקואליציה בעוד שאצל אחרים לא נשאר מאומה. אף-על-פי-כן, הרי מי שקורא עתונים ומקשיב לשידורי הרדיו יכול להבחין, שכאשר מביאים הצעה בטחונות כלשהי, כותבים ואומרים שהקואליציה ואגודת ישראל מציעים כך וכך, זאת אומרת שאנחנו לא רק תומכים בהצעות הנדונות, אלא אף מצטרפים בהגשתן, וזאת אפילו בדברים שלמי דעתנו נעשות בהם שגיאות. אנו נוהגים כך כדי להפגין כלפי חוץ שהעם כולו מאוחד בהן.

זאת ועוד. הגנו יודעים להעריך את חיילי ישראל, את זכותם הגדולה ללא שיעור וערך על מסירות נפשם. הגנו בין אלה שיודעים להעריך את כל מי שעושה בשוה, ואת כל דבר הנעשה, לבטחונה, חיווקה ויישובה של ארץ ישראל, ואין שיעור לזכותם של העוסקים בזה. אבל אם באמת יש זכויות גדולות, אין זה פטור

הי"ד ק. לוז:

שמענו את דברי חברת-הכנסת מאיר, המיועדת לראשות הממשלה, ואנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחברת-הכנסת ליון, ואחריו לחברת-הכנסת ברעם.

יצחק מאיר ליון (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצגת ממשלה חדשה לפני הכנסת היא הזדמנות מתאימה ביותר לומר דברים על מצבה של המדינה בשעה זו.

אנו נמצאים בתוך מלחמה קשה ומרה, וכשהשנאה נגדנו בעולם הערבי הולכת וגוברת. הערבים יונקים או-תה עוד מחלב אמם. מאחוריהם מעצמות אדירות וכל שונאי ישראל בכל העולם תומכים בהם. גם ממשלות שאינן מכירות אותנו כלל, כמו סין, תומכות בחבלנים שלהם.

יש לנו עסק עם פראי אדם, ואם חס ושלום היינו מנוצחים פעם, אזי היו עושים אתנו בדיוק כפי שעשתה ממשלת עיראק עם תשעת היהודים, החפים מפשע, שתלתה אותם בראש כל חוצות והפכה את הדבר להילולה וחינה.

בנצחון מלחמת ששת הימים ראינו כולנו בחוש שה' שוכן בציון, וכי ה' עוז לנו ועוזר לנו תמיד ובלי הרף. מסקנתנו צריכה אפוא להיות, להתקרב לה' בכל נימי נשמתנו.

עם סיומה של מלחמת ששת הימים לא פסקה המלחמה כלל והיא מוסיפה להתנהל יום יום. אם צבאות ערב אינם מסוגלים להילחם בנו פנים אל פנים, אזי עברו למלחמת הטרור. המדינות הערביות מכריזות במפורש, שהן אחראיות לכך. הטרור הערבי מתנהל ביבשה ובאוויר בכל מקום שידם מגעת, וקשה עד מאוד להילחם בטרור.

לדעתנו, גם במלחמת הטרור רואים נסי גסים, המצב יכול היה להיות הרבה יותר גרוע. בכל זאת, גופים כמעט מדי יום קרבנות צעירים. אך הבעיה אינה רק הטרור, אלא פורצות מלחמות מצומצמות שיכולות בקלות להתפתח למלחמה גדולה וטוטאלית. עד כמה שאפשר לסמוך על תגובת העולם ועל עזרת העמים, כבר ראינו די והשתכנענו שאין זה אלא משענת קנה

חברת כ"ב, ישיבה שפ"ח
- הרב הממשלה החדשה ותכניתה (דיון) (ליון) -

יש מפלגת עבודה-מערך, וממשלת ליכוד לאומי, אשר התוכן והמטרה שלהן אינם ידועים עד עתה. ה"מל" כד" המרכזי הוא שהערבים אינם רוצים לשבת אתנו. אילו היו עושים זאת - אין ספק שממשלת הליכוד היתה מתפוררת מומן. עדיין לא ראינו את ליכוד הלבבות האמיתית.

אומרים כל יום: "וכולם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה, ונותנים בהאבה רשות זה לזה להקדיש ליוצרים וכו". אם הכוונה היא לשם שמייים - הרי מתחשבים בעיקר רק בהשגת המטרה, מבלי להתחשב כלל בעובדה מי עושה זאת, אדם פלוני או אלמוני.

בסכנה הגדולה, שאנחנו שרויים בה, שמענו מן הליכוד הדים של מחלוקת ודברי ריבות, במידה הרבה יותר גדולה מאשר ליכוד. תמיד סובבים הדברים על עניינים אישיים: אני עשיתי את זה ולא אתה; וחברו אומר בדיוק ההיפך. הדבר התחיל עוד בזמנו של ראש הממשלה המנוח. כבר אז היתה מחלוקת מי יהיה ממלא מקומו. היו הכרזות ומחלוקות ממש - בזמן ששום אדם בעולם לא יכול היה להבין שבמצב כזה, כאשר כל רגע יקר ויש להקדישו לפעולות למען בטחון המדינה, מבזבזים את הזמן על דברים אישיים כל-כך. זה גרם ביוון למדינה כולה. עתה לא מצאו בין כל חברי הכנסת מישהו אחר, וחושבים שכדי להשיק את המחלוקת או לפחות לדחותה - וזה מוטל עדיין בספק -, אין דרך אחרת אלא להעמיד את הגברת גולה מאיר לתפקיד ראש הממשלה.

רצוני להדגיש במפורש: אין כוונתי לפגוע פגיעה אישית כלשהי בגברת מאיר. כולם מעריכים מה שעשתה למען המדינה, לבטחונה, לריכוז כספים ודברים רבים למענה. אבל יש לה עוד דבר, והוא: שמוסרת נפשה למען המפלגה שהיא מאמינה בה, והצהירה שתקבל את דין המפלגה עם כל הקושי שבדבר. אולם, המפלגה צריכה היתה אולי לשקול עוד פעם אם היתה צריכה להעמיס דין כזה עליה.

הגברת מאיר התפטרה מן הממשלה, ומן המפלגה אשר אותה שירתה כל השנים, משום שטענה שאינה יכולה למלא עוד את התפקידים הללו. מפלגת העבודה הכריחה אותה ממש לעשות זאת. האם בין כל חברי הכנסת לא יכלו למצוא אחד שיהיה מוכשר לקבל בשעת הדחק את התפקיד הזה? האם הדבר הוא באמת כל-כך לטובת המדינה?

אנו רגילים ללמוד מדרכי הגויים, ולעתים אף לעלות עליהם, ובכל זאת מבין 133 מדינות בעולם, רק הדרו וצ'ילון מינו אתה לתפקיד ראש הממשלה. לבטח יהיו רבים בעולם, יהודים ולא-יהודים, אשר יבינו את המובנים על כך שדווקא אחד שיהיה הבין להעמיד אשה בראשות הממשלה. איני גם משוכנע שזה ירתיע את הערבים.

אומר במפורש שאילו היו קיימים רק הנימוקים שפירטתי לא הייתי מתערב כלל בוויכוח. רצוני להדגיש עוד פעם - והאמינו לי שבדרי אינם נוגעים כלל וכלל לאישיותה של הגברת מאיר: העקרון, שנתן לי את הדחיפה לדבר, קיים גם אילו היו לה מעלות שבעתיים ממה שיש לה, ובודאי אין זה נוגע לכלל האשה, כי מי שיועד ומתעמק ייווכח שאין מקום

עדיין, אדרבה עוד יותר מחייב, לחשוב ולהתעמק פעם ולדעת מה אנו ומה תפקידנו בעולם?

יהודים, האם טרם הגיע הזמן שתראו ותיווכחו שכל העולם בגד בנו, כל העולם הסוציאליסטי, הקומוניסטי, העולם הנאור, כמו דה-גול ואחרים? גם אלה שאינם אנטישמיים מפורשים. כי מה זה נחשב אצלם צדק, יושר ואמת לעם הנרדף אלפי שנים, כאשר הדבר נוגע לאינטרסים שלהם?

יכולנו להשתכנע, שכמעט כולם בוגדים בנו, רובם שונאים אותנו, ואילו אנחנו ממשיכים בלי הרף לרוץ אחרי העמים ורוצים לחיות חיי הגויים. אמנם זוהי תוצאה של "יותערבו בגויים וילמדו מעשיהם", אבל האם המצב כמו שהוא כיום עדיין אין בו כדי לשים קץ לכך, ובמיוחד בשנים האחרונות כאשר אנו רואים בחוש שה' מתקרב אלינו ועוד לנו כלום לא בא הזמן להשליך אחרי גווננו את ארחות החיים של הגויים ולהתקרב למקור ולהתחיל בארחות חיים יהודיים אמיתיים? אמנם מחזקת אותנו העובדה, שרואים איזו תזוזה והתערורות בקרב הגווע, אבל במידה מאוד לא מספקת, המצב מחייב מסקנות מרחיקות לכת יותר.

עכשיו בנוגע לממשלה היוצאת-הנכנסת. לפני ששעשרה שנה עזבנו את הממשלה ולא חזרנו אליה. מאז ועד היום יש סטטוס-קוו חד-צדדי. הגם שהחיים מתפתחים ומתחדשים כל יום, הרי כשמדברים על שיפור כלשהו בנוגע למצב היהדות, משיבים: סטטוס-קוו, אולם לגבי הרעת מצב היהדות, מותר לגרוע כל פעם יותר ויותר ואין לגבי זה סטטוס-קוו.

לא עתה הזמן לפרט הכל. יש עניין של ניתוחי מתי, בעיה שכרוכה בה שערוריה גדולה עד מאוד. ברור שדבר זה הוא כפייה אנטי-דתית מובהקת. חלק מן הרופאים אמנם פסקו שהגופות אינן שייכות למשפחות אלא לרופאים, אף-על-פי שבכל העולם מתחשבים בדעת המשפחה ורצונה. ומה היא דרישתנו? שלא לנתח שום גופה ללא הסכמה בכתב מאת המשפחה. מדוע גורמים סבל לאנשים שזועקים מרתה נגד חילול כבוד המת? לצערנו, כל המחאות לא הועילו, והגורמים המוסכמים עוברים עליהן לסדרי-היום ולא מתחשבים במחאות, בארץ ובחוץ-לארץ, ועם הסבל של האבלים ושל היהודים הדתיים, שהוא בלי שיעור, והגם שברור כי הדבר מויק לעלייה לארץ.

כמה דיברנו כל השנים על חילולי השבת, היתרי עבודה בשבת, ולאחרונה גברו חילולי השבת, כמו הטיוילים לחמוון, צעדות וכו', וחילולי השבת התרבו כל-כך עד שהם כבר כמו ביטול השבת. מדברים זה שנים על חוק השבת, ועדיין לא בא לעולם. החוק שהביא או אין זה כלל חוק להבטיח שמירת שבת. קיימת גם העבדה על הדת כל השנים עד היום הזה. לא חלה שום תזוזה במניעת פעולות המיסיון, וכן בכל שאר הדברים הנוגעים לענייני היהדות לא נשתנה דבר לטובה, ובכל יום יש בעיות ופגיעות חדות בדת, שאצל היהודים הדתיים הן מסמרות שערות ראש. בקווי היסוד של הממשלה החדשה אין רמז קל שהדבר ישתנה לטובה.

לפיכך תצביע סיעת אגודת ישראל גם עתה נגד הממשלה החדשה-הישנה. אנו מצביעים רק לפי השקפתנו, ולא היינו מתפעלים אם היינו רק ארבעה נגד 116.

אנו אמרנו לא פעם, שזו ממשלת המשך - ככה אמרנו כאשר הוצגה הממשלה ב-1963, והיום אם אנו חוזרים ואומרים זאת, אין זאת מן השפה ולחוץ. יש כמה דברים המאפיינים ממשלה זו כממשלת המשך לממשלתו של המנוח לוי אשכול.

(א) קווי היסוד. קווי היסוד שהונחו על שולחנה של הכנסת בתחום הרחב ביותר של הכלכלה, המשק, הפיתוח, החברה, החינוך, הבריאות, השיכון, העבודה הסוציאלית, הם למעשה אותם קווי יסוד שהונחו על-די הממשלה היוצאת ב-1966. אמנם נקבע שסיעת גח"ל, השותפה בממשלה, שמורה לה זכות הסתייגות לגבי פרק זה של קווי היסוד, ובצדק - באשר הם לא חתמו על ההסכם הקואליציוני ב-1966. והם גם אינם התומכים על קווי היסוד. ברם, קווים אלה היו מחייבים ומוסיפים לחייב את הממשלה גם להבא.

לגבי פרק מדיניות החוץ והבטחון בקווי היסוד, שלכל הדעות חייבים היו לעדכן אותו לאור המהפכה העצומה שהתחוללה במדינה כתוצאה מן הנצחון המזוהר של צבאנו במלחמת ששת הימים, - הוא מבוסס בעיקר על מדיניות הממשלה היוצאת עד מלחמת ששת הימים בתוספת ההחלטות המוסכמות והמחייבות שנת-קבלו על-ידי הממשלה והכנסת מאז מלחמת ששת הימים. טוב שמצאה לשון משותפת, וטוב שהיה גסיון של הידברות, והוויכוח על פרק זה לא נהפך לוויכוח-יוקרה, ולא יצאנו ממנו מנוצחים ומנוצחים.

(ב) ההרכב הסיעתי של הממשלה וחלוקת התפקידים גם נקודה זו.

(ג) המדיניות המעשית של הממשלה בקשר להתנחלות לפי צרכי הבטחון והמשק כאחד.

אשר למדיניות האקטואלית, שבאה לידי ביטוי בקווי היסוד ובדברי המיועדת לראשות הממשלה, גם היא מצביעה על ממשלה זו כממשלת המשך. מדיניות זו אומרת: כל עוד מדינות ערב אינן מכירות בקיומו, כמדינה ריבונית, אינן מוכנות לנהל אתנו משא-ומתן של שלום, הרי למעשה ישאר הסטטוס-קוו כפי שהיה לאחר מלחמת ששת הימים. כלומר אנו עומדים על קווי הפסקת האש על כל המשתמע מכך.

מכאן מתבקשת המסקנה, שכל עוד מצב זה קיים, תיפסק מלחמת היהודים. כל עוד לא נשתנו הדברים אצל אויבנו, נחדול לעורר ויכוחים וחילוקי-דעות מדו-מים, שאינם קיימים למעשה. איננו נרתעים מחילוקי-דעות. אנו ארץ הפיתוי, ארץ דמוקרטית. אנו גורסים חילוקי-דעות. אבל לא כאשר הם מיותרים ואין צורך בהם. אנו עם שוחר שלום ורוצה בשלום. ועלינו לתבוע שלום בכל זירה ובכל מקום. מובן שהיסוד לשלום חייב להיות מושתת על עצם הבטחת קיומו, על הבטחת ריבונותה של מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אולי בהדמנות זו, לאחר שגרמנו לא מעט עגמת-נפש לשר החוץ שלנו, נביע לו הוקרה על עמידתו הגאה בעבר ובהווה בשערי האומות, דבר שלצערנו לא תמיד זכה להערכה הראויה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. עם כל הכבוד לעמים העומדים לימינו ובראש וראשונה למעצמה האדירה, ארצות-חברית - שאנו חייבים לה תודה על עמידתה לימינו - , עלינו להגיד באופן הברור ביותר,

שמכבדים בו את האשה כמו בתורתנו הקדושה. אולם, הרמב"ם אומר במפורש: אין מעמידין אשה למלכות, שנאמר עליך מלך ולא מלכה, וכל משימות שבישראל אין ממנין בהן אלא איש. והמקור הוא מספרי, פרשת שופטים.

איני רוצה להתווכח על כך שבעבר היו מושגים אחרים, שפעם היה הכל בידי המלך והיום קיים נוהג זה רק במדינות בודדות, ואילו ברובן נשארה בידי המלך-כיום סמכות מצומצמת, כמו באנגליה. יש מקומות שכל הסמכויות מרוכזות בידי הנשיא, ויש מקומות שלנשיא אין שום סמכויות. דבר אחד ברור: ברוב המקומות הסמכות הגדולה ביותר היא בידי ראש הממשלה. וכן הוא הדבר גם אצלנו. ברור שיש הבדל גדול בין שר בממשלה לבין ראש ממשלה, שזוהי המשימה הגדולה ביותר במדינה.

אנשי אגודת ישראל רגילים שלא להתפעל, אפילו הכל ייצאו נגדנו. אנו נביע תמיד את עמדתנו כפי הבנתנו, ורגילים אנו לנהוג לפי הכלל: מוטב שניקרא שוטה כל הימים, ולא נסטה אפילו כמלוא הגימה מדעת תורה ומרוח חכמים. כל זמן שעוד נשב בכנסת, נשמיע את דברנו כפי השקפתנו. צריך להעריך את העובדה שיש לנו עמדה מיוחדת, ואנו מקווה שיותר מכל אדם אחר תבין זאת הגברת מאיר.

גם אילו לא היתה הגברת מאיר המועמדת לתפקיד ראש הממשלה, היינו מצביעים נגד הממשלה, מתוך הנימוקים שהסברתי מקודם, אבל מצאתי לנחוץ להבי-היר גם נקודה זו.

התחלתי את דברי בתיאור מצבנו הקשה בכל המובנים. אין לנו עצה אחרת אלא לסמוך על ה', ואין ספק כי הוא יעזור לנו כשם שעזר לנו כל הזמן, ויהי המצב כאשר יהיה. כלל, אין אתנו יודע עד מה, מה מתרחש כאן. בכל יום ובכל רגע אנו זקוקים לסייעתא דשמיא, ונסי נסים. היינו קיומנו כאן, רואים מפורש שאינם כלל על-פי דרך הטבע, רק בעזרת ה', משום כך יש לעשות מצדנו הכל לא להתרחק מה' אלא להתקרב אליו.

הי"ד ק. לוז :

רשות הדיבור לחברי הכנסת ברעם, ואחריו - לחברי הכנסת ברד.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עם כל הצער והכאב שבאו לידי ביטוי לפני שנים-עשר ימים בבית זה, על פטירתו של ראש ממשלתנו לוי אשכול זכרונו לברכה - ועל הנסיבות הטראגיות שהביאו לידי הצורך בהרכבת הממשלה החדשה שהוצגה היום על-ידי חברי הכנסת גולדה מאיר בכנסת - עלינו לשבח בהזדמנות זו על התודעה המדינית והממלכתית שהראו המפלגות בישראל בהרכבתה המהירה של הממשלה החדשה. לפי מיטב הכרתנו נתאפשר הדבר עקב שני דברים שקרו בתחום הציבורי שלנו: ההכרה בתודעה של הכרח בליכוד לאומי גדול; הקמת הכוח המרכזי בכנסת ובמדינה, הכוח המלוכד של מפלגת העבודה הישראלית ולאחר מכן המערך, כוח שבלא כל ספק סייע בהידברות מהירה ככל האפשר; וכן בזכות אישיותה של המיועדת לראשות הממשלה, חברת הכנסת גולדה מאיר.

הקשות, שהיא עמדה בהן בכבוד, ואשר את פירותיה
אנו קוצרים כיום.

ועל כל אלה - קשריה עם העם היהודי הם מן
המפורסמות. אחת השליחויות, שהיא מילאה בראשית
המאבק הגורלי ב-1948, הוכיחה שאפשר לחולל מה-
פכה גם בתחום ההתנדבות היהודית. אינני צריך להגיד
שאיילולא ההתנדבות הגדולה שהראה העם היהודי בתפ"ו
צות ב-1948, מי יודע מה היה קורה לנו. מי יודע מה
היה גורלנו אילו לא האמצעים הגדולים שנאספו אז
ועמדו לנו בעת צרה.

עצם העובדה שחברת הכנסת גולדה מאיר מוכרת
בארץ ובעולם היהודי בשמה הפרטי - גולדה - מוכיחה
עד כמה אנשים מכירים גם באוטוריטה שלה, גם בייצוג
שלה, וגם בפופולריות שלה. ומתוך כל אלה הייתי
אומר: בחרונו את האדם הנכון למקום הנכון, ובשעה
הקשה לישראל.

נאחל לחברת הכנסת גולדה מאיר, המיועדת
לראשות הממשלה, ולממשלתה הצלחה בכל תחומי
פעולתה. מי יתן ונזכה בתקופתה לראות עלייה גדולה,
הישגים מדיניים ובטחוניים, חברתיים וכלכליים גדולים,
ומעל לכל, שנראה התקדמות ממשית לשלום בארצנו
ובאזורנו.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחברת הכנסת בדר, ואחריו לחברת
הכנסת יערי.

יוחנן בדר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. כאשר ביום
30 במאי 1967 הומינה אותנו חברת הכנסת גולדה
מאיר להצטרף לממשלה, היה ברור לה, וגם לנו, שאין
פנאי לחשוב על הרקונסטרוקציה של הממשלה ועל
חלוקת תיקים חדשה. היתה זו שעת חירום חמורה
ביותר, שהמדינה עמדה לפני אי-פעם. כל מחשבתנו
היתה להצלה ולנצחון. היה אז מיותר להסתכל במה
שיהיה אחר-כך. בתנאים אלה הצטרפנו לממשלה, למעשה
בלי תנאים, אלא בצירוף שני שרים בלי משרדים.
חשבנו אז ואנחנו בטוחים כיום, שהיתה זו חובתנו כלפי
העם וכלפי המדינה ולמען הנצחון. עברו חודשים רבים
מאז, עוד נמעיט למלא הזמנות, שעת החירום - זו
הדעה של הרוב המכריע בגח"ל - לא חלפה. לא שעת
החירום הבטחונית-הצבאית ולא שעת החירום הפוליטית.
לכן חובתנו, כך חושב גח"ל, להישאר ולהמשיך בממשלה.

אמנם, מבחינה טכנית-משפטית-פורמלית זהו
ממשלה חדשה, והעובדה שלממשלה יש ראש ממשלה
חדש איננה משנה מבחינה זו, עם כל חשיבותו של
השינוי. אבל זו גם אינה הזדמנות, לדעתנו, לדרוש
דקונסטרוקציה רחבה של הממשלה. איזו מפלגה תרצה
לקבל עליה תפקידים עם ניהול משרדים חצי שנה לפני
הבחירות? אבל מה חשוב יותר ומכריע, הרי זו העוב-
דה שהנסיבות הטראגיות של השינוי הזה ושל לקמת
הממשלה החדשה הן כאלה, שלפי הרגשתנו - לפעמים
קוראים לזה "אצילות", "אבירות" ושמות אחרים -
לא יפה היה אילו דרשנו זאת עכשיו.

אני וגם החברים שלי מסכימים עם יושב-ראש הכנ-
סת שלמסטר פרלמנטרי תקין דרשה אומיציאה;
אבל אפילו שש או שבע, הסיעות היריבות זו לזו,

שלא נקבל עלינו כל פתרון כפוי. אנו סבורים
שהסכסוך בינינו ובין מדינות ערב צריך למצוא פתרון
במסגרת משא-ומתן ישיר בין הצדדים הנוגעים לו.

עלינו לחנך את העם להראות כוח-עמידה נגד
לחץ שעלול להיות מופעל עלינו. וכשם שהוכחנו יכולת
לעמוד בפני לחץ בתחום הבטחוני, כך עלינו להוכיח
שנוכל לעמוד בפני לחץ מדיני.

הממשלה הזאת, כממשלת המשך, הצטרך להמשיך
בעידוד ההתנהלות במקומות שצרכי הבטחון והמשק
מחייבים זאת.

עלינו לעודד את העלייה שהחלה עם תום מלחמת
ששת הימים. הדבר צריך לקבל ביטוי של עידוד
במדיניות הממשלה. עצם הקמת משרד הקליטה בממ-
שלה מחייבת, והיא גם מוכיחה כמה קשורים האינטר-
סים החיוניים שלנו בתפוצות.

אשר להרכב הממשלה, אין בו שום חידוש. החידוש
היחיד הוא בהיות חברת הכנסת גולדה מאיר ראש
הממשלה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. הרשוני נא
לומר כמה מלים על התפקידים והמעשים של חברת
הכנסת גולדה מאיר עד אשר הגיעה לכהונה רמה זו של
ראש הממשלה. חברת הכנסת מאיר החלה תפקידיה
הציבוריים כמנהלת המחלקה המדינית בהסתדרות.
בתנאים שהיו קיימים אז בארץ ובעולם. שמי אירופה
החלו להתקדר, היטלר השתולל בכל פינה. הודברו
עמים ותנועות חפשויות. המנגעים שלנו עם גופים
וארגונים ועם תנועת הפועלים היו קשים. גולדה היתה
הנציגה המוסמכת של ההסתדרות גם בזירה הבין-
לאומית וגם כלפי השלטונות בארץ, שהיו שלטונות
עוינים.

באמצע שנות הארבעים נבחרה גולדה כחברת
הנהלת הסוכנות, וניהלה משא-ומתן עם ממשלת המנ-
דט העוינת לנו. בתחום זה מילאה חברת הכנסת
גולדה מאיר תפקידים רבים וחשובים.

חברת הכנסת גולדה מאיר זכתה להיות השליחה
הראשונה של מדינת ישראל החפשית והריבונית בברית-
המועצות. היא הביאה את בשורת האגולה ליהודים
שנמצאים בכלא הגדול של ברית-המועצות. עוד יסופר
רבות על שליחות גדולה זו, על הבשורה הגדולה שהבי-
אה ועל ההתעוררות הלאומית הגדולה שבאה בעקבו-
תיה.

חברת הכנסת גולדה מאיר כיהנה כשרת העבודה
בימים הקשים של חוסר עבודה ושל היות רבות
במחנות ובמעברות. באותה תקופה יזמה את מפעל
השיכון העממי, שכמובן התקבל בביקורת ואפילו
כלעג. מפעל זה, שבמסגרתו הוצאו עשרות ואולי מאות
אלפים ממחנות וממעברות, חולל מהפכה ממש בחיי
ארצנו. וזאת בנוסף על המפעל ההתיישבותי הגדול
שזים וביצע ראש ממשלתנו המנוח, לוי אשכול.

חברת הכנסת גולדה מאיר, כשרת החוץ, עמדה
בתפקידה זה בימים קשים מאוד. מיבצע סיני, הטיפת
הצורך הגדול ביותר של עמנו, אייכמן - כל אלה היו
בתקופת כהונתה של גולדה מאיר כשרת החוץ. חברת
הכנסת גולדה מאיר מילאה תפקיד חשוב בקשירת קש-
רים עם עמי אסיה ואפריקה. זו היתה אחת השליחויות

והזכות המיוחדות, כאמור בהסכם. בכל שאר העניינים סיעתנו חפשית לקבוע עמדה ולהצביע. זה ההסכם.

לגבי קווי היסוד - בודאי איננו שותפים להם ואיננו אחראים להם, אך יזמנו שינויים חשובים בקווי היסוד ובפרט בפרק על מדיניות-חוץ. השינויים האלה היו הכרחיים בשל העובדה, שכמה מן הסעיפים, שנרשמו בשנת 1966, היו לא-אקטואליים לגמרי ומנוגדים למדיניותה של הממשלה ולהחלטות הכנסת. הצענו גם שינויים קונקרטיים בקווי-היסוד. לא כל ההצעות שלנו נתקבלו, אבל נתקבלו כל ההצעות שחשבנו אותן לעיקריות ולחשובות ביותר. במצב זה ברור, שאחרי שהשתנו פני הפרק הזה שינוי יסודי - נובעת מזה גם האחריות שלנו לפרק שהיתה לנו יד בשינויו.

בודאי יודעים אנו, שקווי-יסוד אינם אלא יסוד למדיניות קונקרטית, ושבהחלטות מעשיות - גם בפירוש של קווי-יסוד וגם בגישה לקווי-יסוד - קיים שוני בממ"ש שלה זו. זהו מחיד טבעי ובלתי-נמנע שצריך לשלם בעד הליכוד הלאומי, שיהיו ליכוד ואחדות מתוך שוני. בודאי יהיו בממשלה דעות שונות והסברים שונים לקווי-היסוד. אנחנו מקווים, שוויכוחים אלה יישארו בפנים, בתוך הממשלה, ולא ירבו יתר על המידה הכרות כלפי חוץ.

אנחנו מוצאים בנאומה של הגברת מאיר היום עידוד רב לגבי הכיוון, בו תלך הממשלה בראשותה. אמנם החוק החדש, חוק הממשלה, מדגיש את חשיבותם של קווי-היסוד. זהו חוק, שבניגוד לפרקטיקה שהיתה קיימת בממשלה, ובנוסף עליה, הופך את הגשת קווי-היסוד לחובה של ממשלה חדשה. אבל, דומני, שהדברים שאמרה הגברת מאיר מעל במת הכנסת היום, שחיבתם ומשקלם אינם נופלים מחשיבותם של קווי-היסוד. במלים שלה חזרה הגברת מאיר על דברי המנשר המשותף של הממשלה ושל ההנהלה הציונית לקראת הקונגרס האחרון - מלים החשובות בעינינו מאוד - שכתוצאה מנאחן מלחמת ששת הימים שוחררה נחלת אבות. זו קביעה היסטורית: קשר לארץ. המלים עצמן אין בהן הכל אך היתר ואפשרי שהבנים שישררו נחלת אבות - יפקיחו אותה או אפילו יוותרו עליה, ייסוגו ממנה או ימסרו את נחלת האבות שוב לזרים?

גח"ל תראה בפיסקה קטנה זו קו מנחה לתרומה העיקרית שבגח"ל רוצה לתרום לממשלה החדשה. יהי מה שיהיה - נחלת האבות, ששוחררה במלחמת ששת הימים, תישאר לעולם בידי עם ישראל ומדינת ישראל. זו חובתנו כלפי הדורות שהיו; זו חובתנו כלפי העם היהודי כולו, שעל-ידי ההנהלה הציונית היה שותף לניסוחו של המנשר ההוא, וזו גם חובתנו כלפי הדורות הבאים.

מרת מאיר הנכבדה, אנחנו מאחלים לך מקרב לבנו, בכנות ובלבביות, שאתגלית בדרכך - את הממשלה שאת עומדת בראשה - ושכאותן התמדה והגיונות הידועות לנו ובאותו כוח רוחני שיש לך, את הממשלה תדאג שנחלת האבות ששוחררה בדם יקר של חיילינו-גיבורינו - לעולם לא תהיה עוד ביד זרים.

המוצאות עניין רב במלחמה החדשה, שיש להן בערך תריסר חברים בכנסת, בודאי אינן יכולות להיות אופר-זיזיה, כי לאופוזיציה דרוש גם מספר, משקל, בקיאות, אחדות מסוימת, מה שאין לסיעות הללו. אבל כל כמה שבמצב נורמלי, או נורמלי-למחצה, חשוב שתהיה בפרלמנט אופוזיציה חזקה, הגה ידוע שבשעת חירום לאומית דרוש ליכוד לאומי, והחשוב יותר הוא הליכוד.

כאמור, הצטרפנו לממשלה, לא הצטרפנו לקואליציה, באותם ימים, ערב מלחמת ששת הימים, לא היתה כל אפשרות לבדוק את קווי היסוד מחדש, ואנו לא קיבלנו עלינו כל התחייבות לגבי קווי היסוד. לעומת זאת קיבלנו עלינו, בתוקף החוק, אחריות כלפי הממשלה, אחריות כפי שהיא הוגדרה בהסכם שנוסח באופן סופי בוועדה פריטטית, בראשותם של השר ספיר והשר בגין. ארשה לעצמי להביא לפני הכנסת ולפני העם מוח בדיוק ההסכם, שיה לשוני: "א. גח"ל הצטרף לממשלת הליכוד הלאומי, ומוסיף להשתתף בה, בשעת חירום ובגללה. ב. השוני במעמדו של גח"ל בממשלה מובטא באלה: (1) גח"ל לא דן כלל בקווי היסוד, המחייבים את הסיעות המשתתפות בממשלה, כפי שהורכבה לאחר הבחירות לכנסת השישית. (2) גח"ל מיוצג בממשלת הליכוד הלאומי על-ידי שני שרים בלבד, כלומר, שלא על-פי כוח הייצוגי בעם ובכנסת. ג. בהתחשב בשוני הזה מוסכם, כי בעד החובות המוטלות על הסיעות המשתתפות בממשלה, לפי חוק המעבר, סעיף 11(ז)(3), תחולנה גם על סיעת גח"ל בכנסת, הרי לא תחול עליה הסיפה של (ז)(3)(ג) החל מן המלים: "ואחרים, שהממשלה החליטה עליהם...". ד. הרי חילוקי-דעות אנו עניין מסוים הוא בטחונו או מדינו, יקיימו בשאלה זו התייעצות יושב-ראש הנהלת הקואליציה ויושב-ראש סיעת גח"ל. לא היגוע שני יושבי-הראש להסכם ביניהם - תכריע בשאלה, כאמור, ועדת שלושה בראשותו של ראש הממשלה; שני חברים האחרים יהיו שר המשפטים ושר המייצג את גח"ל בממשלה (להלן) - ועדת השלושה). ה. סיעת גח"ל בכנסת תכין לוח הסתייגויות להצעת חוק בעלת משמעות פיסקלית, לעיון מוקדם, בהתייעצות משותפת של יושב-ראש הנהלת הקואליציה ויושב-ראש סיעת גח"ל. לא היגוע שני יושבי-הראש להסכמה על הגשת מספר הסתייגויות בקריאה השנייה של הצעת החוק - תכריע בשאלה הגשתן, כאמור, ועדת השלושה. ו. הוגשה פניה על-ידי סיעת גח"ל, כי יונתן לה להי-מוע מן ההצבעה בדיון של הצעה לסדר-היום, או שהציעה, כי הצעה זו תועבר לוועדה, דיונו בשאלה זו שני יושבי-הראש; לא היגוע להסכמה, יוכרע העניין כאמור בסעיפים ד' וה'".

פירושו של הסכם זה הוא, שסיעתנו התחייבה באופן בלתי-מוגבל לתמוך בממשלה במקרה של הצעה לאי-אמון, ולהצביע נגד כל הצעת אי-אמון; לתמוך בתקציב, כי הצבעה בעד התקציב היא סימן לאמון; לתמוך בחוקים פיסקליים, ואמנם, לפי ההסכם, יש לה זכות - אמנם מוגבלת - להסתייגויות בחוקים פיסקליים; לתמוך בכלל העניינים הבטחוניים והמדיניים, לגבי מדיניות-חוץ. גם לגבי זה יש לה זכות מובנת לבקש חופש. לגבי ההצעות לסדר-היום - ההגבלה

היו"ר ק. לוז:

רשות הייבור לחבר-הכנסת יערי, ואחריו - לחבר-הכנסת רפאל.

מאיר יערי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה להקדיש מלים מספר להערכת הממשלה, המתייצבת עתה לפנינו. נו בראשותה של גולדה מאיר. לפי הצהרתה של המיועדת לראשות הממשלה, ניתן להגדיר את הממשלה החדשה כהמשך לממשלתו של לוי אשכול ז"ל. התיקונים, שהוכנסו בחלק המדיני של קווי-היסוד, אמנם סייעו לעידכון של סעיפים מסוימים, אך אין בהם כדי לשנות, מבחינה מהותית, את קווי-היסוד של הממשלה הקודמת.

איננו מתעלמים מן המגמות הסותרות, אשר מתלוות לפירושם של אי-אלה סעיפים בפי הסיעות השונות המשתתפות בממשלה הזאת. אולם הננו רואים בתבונה, במצפוניתה ואף בתוכן הצהרתה של ראש הממשלה המיועדת משום ערובה לכך, שהרוב המכריע בממשלה יתכנס מסביב לחתירה לשלום, תוך דאגה מתמדת למקסימום של בטחון.

אם נשפוט לפי הדיווח השוטף בעתונות בעלת התפוצה ההמונית ומשאלו דעת-קהל מסוג ידוע, אזי חייבים היינו לבוא מזמן לידי מסקנה, כי במשך כל חמש שנות כהונתה עמדה ממשלתו של לוי אשכול זכורנו לברכה על כרעי תרנגולת, וכי העם כולו ציפה לרגע שיחזור על כנו שלטון יחיד של אישיות כארזי-מטית. גריכים היינו לעמוד ליד ארונו של המנוח, כדי להיווכח לאיזו חיבה, לאיזה אמון ולאיזו הזדהות זכה הוא בלב המון בית-ישראל. המון בית-ישראל זה אינו עוסק אמנם בהתחממות, אך לבי סמוך ובטוח, כי במאות אלפיו הוא יגלה את דעתו האמיתית בבוא השעה להכרעה דמוקרטית.

אם נבוא לתאר את מהותה של המדיניות, אשר הממשלה הנוכחית היא הממשיכה שלה, הרי ניתן לאפיין אותה בשלושה אלה: (א) עמידה על קווי הפסקת האש, כדי להחליפם בבוא השלום בגבולות בטוחים ומוסכמים. (ב) הישענות על כוחות חלוציים וקונסטרוקטיביים בעם, קודם תהליך קיבוץ הגלויות, פיתוח משק הארץ ועיצוב דמות המדינה וההברה הישראלית ברוח של דמוקרטיה וקדימה סוציאלית. (ג) חיסול הפער בין העדות והעמים על-ידי כינון משטר של שוויון עדתי, לאומי וסוציאלי.

אמרת, כי הכוחות החלוציים והקונסטרוקטיביים בעם הם אשר מעצבים בראש וראשונה את דמותה של הממשלה הנוכחית. עם זאת, לא יהא זה מוצדק, אם נתעלם מן המגמות הסותרות הדרות בתוכה בכפיפה אחת. אין עינינו צרה במותן הזדמנות מלאה לזימה הפרטית, אולם עינינו צרה בהמעטות דמותה של היוזמה הציבורית, בין אם היא לאומית, ממלכתית או פועלית. אינני מסוגל להצדיק בשל תנאי שעת חרום את העובדה, שבשנת שיגשגו ככלי כמו השנה החולפת, בה צברו הבנקים רווחים שלמעלה מ-30%, ובעלי התעשייה - למעלה מ-20%, דרכו לעומת זאת כל השכירים יחדיו במקומם, כששכרם מוקפא מזה שנים. חרדים אנו

לפער הכלכלי והסוציאלי הגובר והולך. לא ייתכן כי הדאגה לבטחון - המוצדקת כשלעצמה - תשמש תואנה להטיל את עיקר העול, בחומר ובנפש, על שכמ העמלים בעיר ובכפר, בעוד שאין מעיזים לגבות אפיי-לו מילווה חובה מן השכבות האמידות. בינתיים תופח יבוא מותרות. רק למכונות וטלוויזיה הוצאנו במטבע-חוץ כרבע מיליארד, כשהגרעון המסחרי גדל עד כדי אימה.

הנני משוכנע, כי הארץ הזאת לא תוכל לאורך-ימים להישען על הכוחות היצרניים והעמלים בעיר ובכפר בקליטת העלייה ובקידום תהליך קיבוץ הגלויות, בלי שתובטח זקיפות-קומתם החמדת, הרוחנית והמוסרית של הכוחות הללו. אף היוזמה הפרטית לא תשגשג לאורך ימים, בלתי אם תוך שיתוף עם היוזמה הציבורית ובמסגרת של תיכנון ממלכתי.

רוצה אני להקדים דפואה למכה ולהשמיע באוזני המיועדת לראשות הממשלה את דאגתי העמוקה לנוכח ראשית המהלך במכירת מפעלים ממלכתיים חיוניים, או חלקם, לחברות וליזמים פרטיים. אין נרתעים אפילו מן המחשבה להעביר מניות ולהקנות זכות וטו לרשותן של חברות מחוץ-לארץ, וזה בניגוד להתחייבויות הפרוגרמטיות של הרוב בכנסת הזאת המיוצג כאן על-ידי מפלגות המערך, ולא על ידן בלבד.

יורשה לי להקדיש הערות מספר למשא-ומתן, אשר קדם להקמתה של הממשלה הזאת. גח"ל ניגש למשא-ומתן זה ועמו תכנית נועזת, אשר כללה למעלה מעשרה סעיפים. מכל אלה לא נשאר זכר. תחת זאת הוכנסו שינויים בנוסח בחלק המדיני של קווי-היסוד, אשר התבססו על החלטות שנתקבלו בממשלה הקודמת מאז מלחמת ששת הימים. אמנם הנסיונות לערוך ניתוחים פלטיים בקווי-היסוד עלו בתוהו, ובכל זאת משאירים שינויי הנוסח האמורים משקע של אי-נוחות. על מנת לשמור על שלמותה של ממשלה זו נעשו ויתורים לסמנטיקה הלאומית, אשר נתחבבה מאז ומתמיד על השר בגין ועל חבריו. מנהלי המשא-ומתן להרכבת הממשלה החדשה התחייבו להכליל, בצורה זו או אחרת, ציטטה מסויימת מן המושג המשותף של הממשלה וההחללה הציגונית, בו מדובר על כך ש"החזרה נחלת אבות".

כידוע, השתרעה "נחלת אבות" בימי ז'בוטינסקי משני עברי הירדן - -

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):
גם עכשיו.

מאיר יערי (המערך, עבודה-מפ"ם):

- - ואילו הפייטן אורי צבי גרינברג לא נחה דעתו, עד אשר התפשט מנהר פרת עד נחל מצרים. אף אני חולם על החזרת שלמות הארץ ביום מן הימים. אלא שהנני רואה בארץ השלמה מולדת משותפת לשני העמים: לרוב העם היהודי, החוזר למולדתו ההיסטורית, ולעם הערבי היושב בארץ הזאת מזה ארץ ומאתיים שנה. לפי עשרים ושתיים שנה באנו אף אנו לידי מסקנה, כי בהתאם לנסיבות שנוצרו, לא נוכל לקיים את שלמות הארץ כמסגרת מדינית משותפת לשני העמים והסכמנו לחלוקת הארץ לשתי

שלמה ומושלמת, שכל פרטיה מקובלים על כל שותפיה. לא ניסתה לעשות כן גם המיועדת לראשות הממשלה, שהעלתה לפנינו את תכניתה. כקודמותה, שממשלה זו המשך לה, רב בה המאחד והמוסכם בין חבריה. בעוד כל שכנינו מסדרים להסב עמו לשולחן דיונים על תכנית שלום וכאשר מעצמות עולמיות שונות באשליה, שתיכתן כפיית הסדר בלי שיתרצו לו הצדדים, מתגמדים ונרחקים ההבדלים וחילוקי הדעות על פתרונות העתיד הרחוק וכוחות האחריות הלאומית מתלכדים בחזית חירום, מדינית ובטחונית.

ידענו מצוותיה המרכזיות, העיקריות, המתמידות של ממשלתנו מה הן: הבטחת האזרה ובטחון חייו; פיתוח הארץ ומקורות עשדה; גידול מהיר ככל האפשר של האוכלוסיה היהודית על-ידי עלייה וריבוי טבעי, בכמות ובאיכות. ואם נבוא כיום, כחבוק בשעתו, לבטא את משימותיה במרוכז ולהעמידן על כלל ממצה אחד, נאמר: וצדיק באמונתו יחיה. נישען על אבינו שבשמים ונסמוך על כוחות עצמנו. בל השעה הוא: כוננות ותקיפות לקראת הבאות; כוננות ותקיפות נגד כל מעשי טרור וחבלונות, נגד כל התגרות בגבולות וב מערכות המדיניות הקשות, הסבוכות והנסערות.

איש בתוכנו לא יסתכן לנבא התפתחויות צפויים. אנו יודעים וחשים מה טוב לנו. השאיפה החבויה בלב כולנו, שהפכה למטרה עלאית של המדיניות הישראלית - היא השלום עם שכנינו. השלום ישים קץ לשפך דמים, סבל, יסורים וקרבות. הוא יבטל הצורך בבנין מכונה מלחמתית אדירה ומתמדת ויפתח אפשרויות יחסי עזרה וקשרי כלכלה הדדיים נורמליים. בלבנו אין כל יצרי נקמה וכל כוונות שליטה לבני שכנינו. מבחינתנו אפשר להתחיל פרק חדש. כל יום שעתו הפרק החדש ביחסי שכנות הטוב לנו רצוי, לדעתנו, גם לשכנינו. גם להם טוב השלום. אולם ככל שנעמיק להתבונן במעשיהם ונרצה להתחקות אחר עמדתם - נתקשה להבין מניעיהם.

נדמה, כי דיים מאורעות השבוע האחרון לבדם כדי לבטל אשליות ותקוות שוא שבלב אויבנו. הצלחתם של כוחות הבטחון שלנו לשים ידם הכובלת על מטמני הפצצות במקומות ההומים אורחים, נשים ותלמידים, ותפיסתם המהירה של תאי המארגנים והמדיחים צעירים למעשי הפשע - מוכיחים כי הטרור הערבי לא יזעזע את אשיות המדינה ולא יבדיר שלטונה.

המכות הקשות שירדו על מוקדי החבלנות במחנות האימונים והתארגנותה מכוחות, כי יד ישראל המענישה תשיגם בכל מקום הימצאם, גם הרחק מעבר לגבול. אין מחסה ואין מסתור מפני זרוע צה"ל הארוכה. התרחשויות הדמים באזור התעלה מחובתן להחזיר את מצרים, הגדולה באויבינו, לדרך המחשבה היראליסטית. מה סיכוי צפוי לה מההתגרות המחודשת זולת מוות ושכול, דם ואש ותמורות עשן שום בר-דעת לא יבין לשם מה תסכן מצרים את המפוארים במפעלי המשקיים, שבנתה ברוב עמל, ומה תועלת תצמח לה גם אם תצליח חלילה לקטול אחדים מבנינו הגיבורים.

האומנם חדל השיקול ההגיוני במחנה הערבי והוא פינה מקומו לחלוטין לתגובה הרגשנית, לנימוקים שביוקרה מדומה? מסתבר כי הראייה המפוכחת נחקה על-ידי אמונות תפלות, ונסיון הדמים גמחק על-ידי

מדינות - יהודית וערבית. עניינו צופיות אל שלום כי יבוא, עם גבולות פתוחים ומפורזים ועם שיתוף מהודק, לכללי ומדיני, עד כדי שיתוף פדרטיבי בין שתי המדינות הריבוניות, שבהן ארץ ישראל השלמה.

בינתיים, אם אין אנו רוצים לבחד את עצמנו בקרב אומות העולם, ואם רוצים אנו לשמור על אופיה הלאומי-היהודי של מדינת ישראל לצמיתות, אוי מצויים אנו לשוב ולקיים את הדעות נציגנו באו"ם, כי הננו חותרים לשלום-אמת בגבולות, שיהיו גם בטו"חיים וגם מוסכמים. הנני תקווה, כי ראש הממשלה המיועדת תחוק במדיניותה את הצהרותיה של מהגיגי ישראל לפני מלחמת ששת הימים ואחריה, כי יצאנו למלחמת הגנה, ולא יצאנו למלחמת כיבושים.

כאמור, אין אנו פוסלים את המושג "נחלת אבות", אלא את המגמה של "אף לא שעל אדמה", המסתרת מאחורי המושג הנ"ל בפי כמה ממציעי התקונים לקווי-היסוד של הממשלה הנוכחית. ואף בפיו של חברי הכנסת בדר, הנואם שקדם לי כאן.

אמרתי כי בקרב הממשלה הזאת דרות בכפיפה אחת מגמות סותרות.

יש בתוכנו גורמים, אשר לא זו בלבד שהם פסימיים לגבי סיכויי השלום, אלא שהם ממש חדורים פחד מתמיד מפני "פרוץ" סיכוי של שלום. אמת ונכון, השלום ילך וירחק מאתנו, אם לא נעשה את כל אשר לאל ידנו בכדי לקרבו. איננו מטיפים לאופטימיסם אלא לאקטיביסם בחתימה לשלום.

מתקריב ימי בחירות וכבר הבטיח השר מנחם בגין להקל שומעיו בנתניה, כי במשא-ומתן להרכבתה של הממשלה החדשה השכיל הוא להציל מידי משהו את קדושתה של נחלת האבות. אף שר הבטחון, אשר לפני הטלוויזיה האמריקנית התבטא ברוחו של השר אבא אבן, מוצא מתוך שיקולים כלל לא בטחוניים עילות שונות, כדי לכרות תהומות בינו לבין מפ"ם, וכדי לעשות כונוי חן לעבר גח"ל. וכל זה עשוי לקרות דווקא בימים שיוועדו נציגי ארבע המעצמות לדון בגורל אזורנו תחת לחצן המשולב של ברית-המועצות, צרפת, ומדינות ערב.

כנסת נכבדה, הננו נתונים עדיין במצב הירום. הצהרותיהם ומעשיהם של שליטי ערב אינם מבשרים טובות. חרף המגמות הסותרות, עליהן התעכבתי קודם, מחייב אותנו מצב חירום זה להוסיף ולתמוך בקיומה של ממשלת ליכוד לאומי. הננו מתייצבים מאחורי הממשלה, שבראשה מתייצבת חברת-הכנסת גולדה מאיר, מתוך אמונה איתנה, כי היא תדע להוביל את ספינתנו אל חוף מבטחים של שלום ובטחון. בדיים הנאמנות שלה הופקד הפקדון היקר ביותר, ופקדון זה מתבטא בשניים שהם אחד: קיום משטר של דמוקרטיה וקידמה סוציאלית וביצור ההגמוניה החלוצית בבנין הארץ.

היו"ר ק. לון:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת רפאל, ואחריו - לחברי-הכנסת האונור.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. איש לא ינסה להציג את הממשלה החדשה כבעלת תכנית מדינית

הנכבד הרב לוי שליט"א. אין אני מורה הוראות בישראל, ואף מכובדי הרב לוי אינו עוסק בכך, זה זמן רב לפחות. על הפסוק "שום תשים עליך מלך", בדברים י"ז/ט"ו, אומר הספרי: "מלך ולא מלכה". והרמב"ם, ב"הלכות מלכים", פרק א', פוסק: "וכן כל משימות בישראל אין ממנים בהם אלא איש". ופירוש "משימות" - שררות. אולם אפנה את תשומת-הלב לגאמר במסכת בבא קמא, ט"ו עמ' א': "דבי רבי אלעזר נגא: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם - השווה הכתוב אשה לאיש לכל דיוני שבתורה". ובתו-ספות שם במקום, בדיבור המתחיל "אשר תשים לפניהם", בקשר לדבורה הנביאה, לכתוב "והיא שפטת את ישראל" נאמר "דשמא היו מקבלין אותה עליהם". וראה גם תוספות גינה, נ' עמוד א', בדיבור המתחיל "כל הכשר".

אין אני מבחין בין משימה למשימה ובין שררה לשררה. הגברת מאיר שימשה בהצלחה רבה בתפקיד שרת העבודה ושרת החוץ, וישב עמה בממשלה גדול בישראל, הרב מימון ז"ל, וכן יבדל לחיים ארוכים הרב לוי.

סיעתנו תשתתף בממשלת הליכוד הלאומי, שהיא ממשלת חידוש גם עתה, והיא תומכת בה ומביעה לה אמון מלא.

הי"ד ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גדעון האוזנר, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההישג החשוב הראשון של הממשלה החדשה הריהו בכך שניתן היה להקימה בכלל, ושהדבר נעשה בזמן קצר, ללא שהיות, ושאפשר לשמור על אפיה כממשלה לאומית רחבה. עשינו זאת הפעם ללא סיכויים, ללא שיחות ממושכות, כפי שהיה מקובל פעם. כנראה בגרנו קצת, ואנו מסוג-ליום כיום לקיים חזית לאומית לא רק מול איומי השמדה ישירים, כפי שעשינו לפי עשרים-ואחד חודש, אלא גם לנוכח מערכה מדינית ובטחונית כבדה שאנו נתונים בה כיום.

סיעתי מחייבת את המשך כהונתה של ממשלת הליכוד הלאומי, המקנה לעם תחושה של בטחון עצמי, מונעת פיצול ומחלוקת לעת כזאת, מעניקה כלפי פנים את ההכרה כי מיטב המוחות והכוחות מכל המחנות נרתמו למלאכה, וכלפי חוץ היא משקפת את החלטתנו החנושה להגיע הפעם לפתרון בר-קיימא במחלוקת אשר בינינו לבין ארצות ערב.

ממשלת זו מסוגלת, לדעתנו, למגו חתירה שלום עם עמידה על הבטחון; להקחות חודן של תפיסות קיצוניות מכל צד שהוא, שאין בהן כדי לקרב פתרון ממשלה זו תבליט דמותה של ישראל כשותרת שלום ורוצה בדו-קיום עם ארצות ערב. רדיפת השלום הפכה אצלנו לטבע שני, ואינה טעונה הוכחה. וכשם שצה"ל נצטווה והצליח לשבור את טבעת החוק שנתהדקה לפני שנתיים, כן קיבלה על עצמה הממשלה היום לעשות הכל לפרק את מצור האיבה של שליטי ערב ולעשות לכך ככל יכלתה. יש רק דבר אחד שאנו חפצים בו אפילו יותר מאשר שלום - אנו חפצי חיים הנגו. וזכותו להתקיים איגנה גופלת מזכותו של כל

יצר ההרפתקנות. כלום אינם מסוגלים עוד מנהיגי מצרים לעלות על דרך המחשבה המבריאה, לנטוש את מדיניות האיבה והנקמה, שולת קרבות דיכדול המרי ורוחני אך הגבילה עצמאותם והגבירה תלותם בכוחות זרים?

ואם לעתים, אמנם רחוקות, נשמעת מפהים מעין נעימה מעומעמת ומאונסת של השלמה עם פתרון מדיני, כלום יקשה עליהם להבין, כי פתרון כזה יכול להימצא רק באזור ולא מחוצה לזו מאז מלחמת ששת הימים ולפניה יכלו עמי האזור ללמד ולהשתכנע, כי שום גורם מחוץ לאזור לא ימנע הסכנות מהאזור ולא יציל אותו מהזדרדותו. אין זה מטובתם של עמי האזור להפקד גורלם בידי המעצמות. עליהם למצוא דרך להיבדלות ישירה ביניהם. פתרון כפוי לא יירצה והוא יידחה. גם מצרים מסוגלת להבין שהוא אינו אקטואלי. ישראל לא תשוב לעולם למושגים של שלום קטוע, שיש עמו שביתת נשק, חרם והסגר, וחש-דנות מתמדת לתוקפנות חוזרת.

מעניינם החיוני של שני הצדדים להידבר במושגים של שלום אמיתי ובר-קיימא, שיש עמהם גבולות קבע מוסכמים, יחסי שכנות הוגנים ודו-קיום, שילך וישתפר ברבות הימים. אנו מאמינים באפשרות זו ואף רוצים בה.

לכן יכווננו מאמציה של הממשלה החדשה, הוזכה בתמיכת העם, ברוב מנינו וברוב בנינו, למשא-ומתן עם המדינות השכנות, שמטרתו חווה של שלום אמיתי. איחולינו לגברת גולדה מאיר, שהממשלה בראשותה תזכה למשא-ומתן מבוך זה.

כלנו שותפים להרגשה כי קרבים ובאים ימים גדולים של מבחן והכרעה. בימים אלה יידרש עוד יותר מאשר תמיד דיבור מאופק, מוסמך ואחראי - שהם מסימני-היחיד המובהקים של הגברת מאיר. בתקופה הקרובה מתבקש נוסח אחיד בהצהרות ממשלתיות, שתמיסרנה רק על-ידי המוסמכים לכך מטעם הממשלה. תיגוננה כל התכנית הפרטיות והחל-קיות למיניהן, עד שתחליט הממשלה על בסיס ההסכם לקראת המשא-ומתן.

חברי הכנסת, הממשלה המחודשת תפעל לפי קווי-היסוד הקיימים, על תיקוניהם, וההסכמים הקוא-ליציוניים שנחתמו עם הקמתה של הממשלה הקדמת. בשיחות שניהלנו עם המיועדת לראשות הממשלה וחבריה אמרנו, כי איננו צופים עוד קשיים מיוחדים בתחום העניינים הרוחניים והדתיים שבקדנציה זו של הכנסת השישית, ואנו בטוחים שכל מה שהוסכם עלי, יקויים ברוח טובה. ובענין תקווה, כי נמצא נכונות גם מצד משרד החינוך והתרבות להתחשב בטענותינו ובגינותינו המיוחדות. דברינו הודגשו ביחוד בשני נושאים: א) שוויון שתי המגמות בכל ישוב שבו תבוצע הרפורמה במבנה החינוך; ב) פתיחת גני-ילדים דתיים לגילאי שלוש וארבע במספר מספיק, בהתאם לרצון ההורים. הובטחה תשומת-לב לשתי סוגיות חשובות אלה, שביורון יחייב מסקנות בהכנת שנת הלימודים החדשה.

חברי הכנסת, לא היה כלל בדעתי לנוע בדברי אלה בשאלה ההלכית אם מותר או אסור להעמיד אשה בראש הממשלה, אלמלא דבריו של חבר-הכנסת

של ביטוח בריאות ממלכתי, לפחות באותם תחומים שהממשלה קבעה בקווי-היסוד שלה, ונוכל להעביר את הדפוסים של חיינו הממלכתיים גם לשטח חיוני זה של חיינו.

אנו מקווים שהממשלה תגייס כל המשאבים לזרז את איכלוסה של ירושלים, לרבות העיר וזעתיקה, שהישוב היהודי נמחה ממנה ביד רשעים לפני עשרים ושתיים שנים.

אנו רואים כורת חיינו בחיסול המחנות של פלטי ערב. בקשר לכך יש צורך ביזמה שלנו להתחיל לפחות בשיקום של הפליטים ולו דק במסגרת מצומצמת, לפי יכלתנו, גם בטרם ינתן לעשות כן במסגרת בין-לאומית רחבה. כך נציג לפני העולם כיצד יכולה בעיה זו לבוא על פתרונה בדרך קונסטרוקטיבית, תוך מאמץ משותף של ישראל, ארצות ערב, סוכנויות האו"ם ומוסדות בין-לאומיים אחרים.

ממשלה זו יידרש כוח ההגנה וניהול ענייני המדינה בתבונה ובבטחון עצמי. אהנו מאמינים שהיא תוכל לעשות כן. אנו מאמינים שראש הממשלה תוכל לעשות כן. ומעל ומעבר לעניינים השנויים במחלוקת, שהיו בעבר - ובודאי יהיו גם בעתיד עניינים השנויים במחלוקת, בינינו לבין הגברת מאיר, - היום, כאשר אנו מתייצבים מאחוריה ומאחלים לה מקרב לב לעמוד במשימה שנטלה על עצמה, נדגיש את המלכד.

יורשה לי לבסוף להעלות שני פרטים הנוגעים לה. הראשון הוא מימי מלחמת העולם העקובה מדם, כאשר הישוב היהודי הקטן נדרש להפריש כוחות גם למלחמה בנאצים וגם למלחמה במוימות השלטון הבריטי. שני חברי ההגנה, סירקין וריכלין, הועמדו למשפט על כך שניסו להשיג נשק לחייוקה של ה"הגנה". גולדה מאירסון נקראה אז להעיד מטעם הסניגוריה והיא התרשמה בגאווה בפני בית-המשפט ובפני השלטון: "אם התארגנות להגנה עצמית היא פשע - כי אז כולנו פושעים". וכך היא יכולה לומר היום בפני העולם כולו, כי אם מי שמאמין בזכותו להגן על עצמו בפני איומי השמדה הוא פושע, כי אז כל העולם הנאור פושעים הם.

ועוד דבר מדבריה אזכיר. כאשר עמדה להגן על זכותה של ישראל לשפוט את גדול צורריה, וכאשר הוגשה נגדנו תלונה למועצת הבטחון על מעצרו של אייכמן, רבים בעולם, לרבות ידידנו, ואפילו יהודים ידוע-שם, פיקפקו אם היטבנו עשות. לצידוק עמדתנו אמרה הגברת מאיר באחת ההופעות המרשימות שלה: "ביחד עם היהודים שהושמדו באירופה נמחקו 30,000 קהילות שהיו מרכז האמונה והחיים היהודיים. מבין אלה שנשארו בחיים, כל אחד - שבר, אוד מוצל של משפחה שנהרסה. רבים בעולם רצו להביא את אייכמן למשפט. אבל במשך חמש-עשרה שנה לא נמצא האיש. יהודים, שאחדים מהם היו קרבנות הצורר, לא נחו ולא שקטו עד שאיתרוהו והבטיחו הבאתו לישראל, למען יעמוד לדון במדינה שהיתה שאיפתם של ששת המיליונים כאשר בדרכם למשרפות שרו את עיקר האמונה: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח".

ובסיומו של ויכוח בין-לאומי זה, שממנו יצאה ישראל כאשר ידה על העליונה, אמרה הגברת מאיר:

עם אחר. אלא שבעוד שלאחרים זה מובן מאליה, אנו חייבים להיאבק על כך. כל עוד פניהם של שליטי ערב למלחמה - חבריהם מעידים עליהם - לא נוכל להסתפק אפילו בהישג המדיני הגדול כשלעצמו, כשאנו מוסיפים להחזיק בשטחים שמהם סולקה התוקפנות של שליטי ערב. יש ליצור עובדות בטחוניות שנעמוד עליהן בלאו הכי בהסדר השלום. כלומר, יש ליישב אותם שטחים ואזורים, שאנו יודעים בבטחה כי מצוות הבטחון תאלץ אותנו להחזיק בהם בכל פתרון שהוא.

ההחזקה בשטחים עולה לנו יום-יום בקרבנות יקרים. בתנאים אלה יש ליישב לפחות כל מקום שבו ישנו כזה יגביר בטחונו, וכיבד על מדינות ערב לזקור בבגנו, ויאפשר לנו לבטוח לא רק בהסכם שייחתם בבוא היום, אלא גם בעובדות חיים שתבטחנה ביצועו של ההסכם. התיישבות זו, בנסיבות שאנו נתונים בהן, היא כורח בטחוני. הממשלה דחתה זאת מפעם לפעם. ואם כי כבר נעשה הרבה, יש לבצע את התכנית כולה, ומן הדין שלא נתמהמה. כך גם נעמיד את ממשלות ערב על עובדות בסיסיות של המציאות החדשה באו"ם, עובדות שהממשלות הללו מתעלמות מהן בעקשנות אינפנטילית, ברצותן להחזיר את גלגל הזמן והקידמה אחורה.

התיישבות זו תהיה גם תשובה לזוממי הפתרון הכפוי. לא תהיה כפייה הנוגדת כורח החיים והמציאות. אין כוח שיתייצב לאורך ימים מול מהלך ההיסטוריה. מפעלנו מגלם את המחור ואת הקידמה ביכולת טכנית, בהישגים חברתיים ובאמונה באדם. ראייה לכך - יכלתנו לעמוד בעת זו בבת אחת, בהצלחה כבירה, גם בחזיתות הלחימה השונות - בסואץ, בירדן, בית-שאן, גם לחסל כנופיות חבלנים, יחד עם זאת לקדם חיינו בכל שטח שניתן; להגביר את היצוא התעשייתי; לפתוח אוניברסיטאות חדשות; להאריך שנות חינוך חובה חיים בבית-הספר. זוהי הוכחה לכוח הגנוו במפעלנו זה. ישונו לכל אורך הירדן, המותקפים קשה, לעתים לילה-לילה, אין עוב או נוטש אותם. להיפך, מתגדלים זורמים אליהם לעזר, לבצר, לעודד. ואילו מעבר הגדר המזרחי נתרוקנו הכפרים מיושביהם. אנו מעבדים שדותינו גם כאשר אשה, הנפרדת בבוקר מבעלה היוצא לעבודה, אינה יודעת אם תזכה לראותו חוזר לעת ערב. זה כוחנו מול חולשת ירבינו. זה מוכיח כמאה עדים מי יצא במלחמה.

אולם כוח זה חייב להשתקף בכל שטחי החיים, ולא בצה"ל בלבד. הוא חייב להשתקף גם בממל ובסדנה, במפעל התעשייתי ובתחנות החשמל, בבית-הספר ולדי שולחן השרטוט של המהנדס. לא ייתכן כי בשעה שמדינה נתונה ללחצים כבדים כאלה, יימשכו אצלו מאבקים לשכר, שהאיגוד המקצועי פוסל אותם, והעובדים יעשו שבת לעצמם ויצלו כוח מיקוח לקידום תביעות שאין הציבור יכול לעמוד בהן. לא ייתכן בשום פנים ואופן שהעורך יחליש את החזית. הממשלה נתבעת לעשות ככל יכלתה לביטול לחצים כאלה; לתבוע מכל אדם לעשות חובתו בשעת חירום.

יש לחזק את החקיקה שהוחל בה - חוק תיווך חובה בסיכסוכי עבודה. סיעתנו תוסיף לתבוע כי תהיה בוררות חובה בשירותים חיוניים, לפחות בתקופת החירום. אנו מקווים שעוד בכנסת הזאת יוגשם הפרק

חברת כ"ב, ישיבה שפ"ח
- הרב הממשלה החדשה ותכניתה (דין) (האזנה, נצח, ש. תמיר) -

לשם כך חייבים היינו לדעת מה אנו רוצים. חייבת היתה להיות מדיניות כלשהי; חייבים היינו לשכנע את יושבי הארץ הזאת, שאינם ישראלים, שאנו נשארים בה ושום דבר לא יעזור למי שיקבש לשנות עובדה זו. אנו נשארים בה - ולצמיתות. חייבים היינו להחיל חוק ישראלי. חייבים היינו לפתוח במסע התנחלות על פני כל השטחים, ומיד. ליצור את העובדה הקובעת יותר מכל המלל הרם. חייבים היינו לנקוט יזמה לשיקום פליטים המצויים בתחום הריבונות שלנו. חייבים היינו לחוקק חוק אזהרות חדש לארץ הזאת. חייבים היינו לשלב שילוב משקי, ככתוב בקווי היסוד, לגבי המיעוטים, שילוב שיקוף את כל האוכלוסיה - היהודית, הערבית, הנוצרית והמוסלמית. בעשרים חודש אפשר היה לגבש כאן עובדות חזקות יותר מכל החלטות מועצת הבטחון וגורמים אחרים גם יחד, לבסס ביסוס עמוק, שהוא מסד לב-טחון, ראשית השלום. אולם תחת אלה באו מלל על שלום ומחדלים קטסטרופליים.

ירושלים המזרחית - כעבור עשרים חודש כמעט שאין בה תושב יהודי אחד. כעבור עשרים חודש - העם שהצליח להקים בן-לילה חומה ומגדל בזמן המנדט הבריטי אינו מסוגל ליישב, במסגרת המדינה, את מזרח ירושלים. מחדל אחרי מחדל: מחדל ירושלים; מחדל ההתנחלות בשטחים כולם; מחדל שילוב השטחים; מחדל לגבי הפליטים. וגם היום חזרה הנוסחה הכללית: "אחר כך נטפל בכך", - כאשר נושא זה מצוי בתחומנו וכאשר זה המוקד של כל האיבה. מחדלים העלולים בבוא העת לסכן את עצם קיום המדינה.

עד עצם הרגע הזה אנו נוהגים בארץ-ישראל כצבא כיבוש זה, במקום שנהג בה כבני הארץ ואדוניה. ובעקבות המחלל המדיני, הבטחוני, המעשי, בא המחלל המדיני-הסברתי בעולם. הנה הבחילות למשא ומתן עם נאצר דווקא כאשר ידוע שהוא לא ישב לשולחן. האם בעלות הברית, בתום מלחמת העולם השנייה, אצו-רצו לנהל משא ומתן עם היטלר דווקא, עם אותו היטלר שפתח בתוקפנות הנאצית? האם כל כך טבעי היה לחזר כך אחרי נאצר שהכריז על מגמות ההשמדה? והנה הפנייה לעולם החפשי ולא רצות-הברית לעזרה, לחמיכה בנו, כאילו אנו עניים בפתח, בשעה שהאומה הזאת היא המעו האדיר ביותר של העולם החפשי באזור. בחלק זה של העולם הם זקוקים לנו לא פחות משאנו זקוקים להם, ועלינו לדבר אליהם כשווה אל שווים, כבעלי אינטרסים משותפים, ולא כתובעי חסד, כבעלי מטרה משותפת של חופש וגדולה לבני חורין. כך הגענו למצב שהיום נחבשרנו עליו, שהייתה היחידה - ארצות-הברית של אמריקה - ניאוטה, בניגוד לעצנתנו, להסכים שבירת-המועצות, הגורם הדוחף לאיבה ולחירחור המדנים באזור, תשב בדין עלינו; וצרפת של דה-גול, בת-הברית של האיבה הזאת, תשב בדין עלינו. הוזהו ההישג הגדול של כל השליחויות, שכאן כל כך היללו אותן, של עשרים חודש של קו ממשלתי רצוף בטחון עצמי, יהירות והתנשאות, וזילזול בכל דבר ביקורת.

לאחר שדוברי ממשלת ישראל, שזו לה ממשלת המשך, הצהירו ברורות כולם, על נכונותם לוותר על

מאז הקמתה של מדינת ישראל היתה זו מטרטנו לחיות בידירות ובהבנה עם כל העמים. ואני חוזרת על דבותנו בעקרון זה, שיחסים בין מדינות יתבססו על כבוד הדדי, שוויון, אי-תלות ושלמות טריטוריאלית". אנו מאחלים לגברת מאיר כי תצליח בדרכה ובמשימתה.

היו"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו - לחברת-הכנסת זאב צור.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת. "אולי אתה זוכר על מה חשבת בבוקר ה-5 ביוני - נשאל האלוף ישראל טל בימים האחרונים, והשיב: "אני זוכר על מה חשבתי. חשבתי על שני דברים. אחד - ששום דבר בעתיד לא יהיה מה שהיה קודם. חשבתי, שנפתח פרק חדש של העולם שלנו; שזה סוף של משהו והתחלת משהו בלתי-גודע, שאנחנו לא יודעים. אני לא מתכוון לגבולות דווקא, אלא בכלל. הבנתי, שמהו מהפכני הולך לקרות למדינה הזאת, שום דבר לא יימשך. הכל עבר. אבל טעיתי. חשבתי על משהו הרבה יותר קיצוני, על משהו מסויים. חשבתי שזה בכלל עולם אחר."

אכן, טעה טליק, ויחד אתה התאכזבו רבבות ומאות אלפים בעם הזה, באשר לא גשתנו דברים לאחר ה-5 ביוני. הממשלה הנוכחית והרכבה הם הוכחה גוספת לכך.

ב-11 ביוני, עם תום הקרבות, היתה ישראל מגזחת, גאה, נשוא להיערצה ולקנאה בעולם כולו. תוך עשרים חודש היתה ישראל למבודדת כפי שלא היתה מאז תום המלחמה, געדרת כל יזמה מדינית, ללא צל של סיכוי לשלום באופק, כאשר המצור - מצור של איבה ואש - מתלקח סביבנו בעצמה גוברת.

את האחריות לכך אל נחפש אך ורק בכתובות זרות. "The fault, dear Brutus, is not in our stars, but in ourselves", אמר שייקספיר.

יש גבולות המפתים לתוקפנות, שאסור לשוב אליהם, - אמרה היום חברת-הכנסת מאיר. יש גם ממשלות המפתות לתוקפנות, המגרות לתוקפנות, המזמינות לחץ, הקוראות לנסיונות חוזרים ונשנים לדחוק אותן באשר הן נדחקות.

ומאז, מספר שבועות לאחר תום המלחמה, מזמינה ממשלת ישראל - והממשלה העומדת לקום היום היא המשך ישיר לה, כפי שאמר, בגילוי-לבה האופייני, הגברת מאיר - בקצב גובר והולך, לחצים אף בטרם באו.

יש דברים שאינם בדינו, אך יש דברים שהם בדינו. מאז החלטנו בסופה של מלחמת יוני להיעצר בתעלה ועל הירדן - דואי שלא יכולנו לשכנע את נאצר במלים לעשות עמנו שלום. לא יכולנו לשכנע לא אותנו, לא את אתאסי ולא את חוסיון, אך יכולים היינו להפוך את ארץ-ישראל המאוחדת, במשך עשרים החודשים שחלפו, לבסיס של יציבות, של רגיעה, ולכונן בה מציאות של שלום, לפתוח בה את ראשית השלום באזור.

ממשלה תבוסנית לעם נועו; ממשלה שבדרך-לא-דרך שלה עלולה להביא מלחמה מרה וקשה לעם שוחר שלום.

אנו ניאבק נגדה, ואיננו נרתעים מהיותנו מיעוט, ומיעוט לא גדול. נציגי ישראל במועצת הבטחון מכירים את המציאות של מיעוט מוחלט וצודק לחלוטין נגד רוב גדול המוסיף לטעות, לשגות ולחטוא.

אנו נקיים כאן ובארץ את האופוזיציה הלאומית הליברלית היחידה, עד שתחול התמורה בארץ-ישראל.

הי"ד. נצר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צור, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

זאב צור (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי הישבת-ראש, חברי הכנסת. אני מקדם את חברת-הכנסת גולדה מאיר בהתייצבותה בראשות הממשלה, בהערכה לאישיותה ולדמותה במנהיגות העם היהודי, ובברכה שיהיה לה הכוח לעמוד בעול שהתפקיד הזה מטיל עליה.

כן אני מציין בהערכה את הבגרות המדינית שגיי-לו כל הכוחות המשתתפים בממשלה, ביישוב מהיר של הבעיות ובאפשרות שגילו לכונן את ממשלת הליכוד הלאומי מחדש ובמתכונת הקודמת. אני מציין גם בסיפוק שממשלת הליכוד הלאומי, המלכדת בתוכה את העם רובו ככולו, איננה כוללת את המרכיב החפשי, שחברת-הכנסת תמיד רק עכשוו שישם לו שופר ונתן דוגמה להופעה של חוסר אחריות ושל דמגוגיה לאומית וסוציאליטית כאחת.

אמנם הממשלה המתייצבת היום לפני הכנסת היא במתכונתה, בהרכבה האישי והמפלגתי, ממשלת מעבר, שכן לא היתה כל סיבה מדינית להתפטרותה של הממשלה הקודמת, פרט לאסון שקרה בהסתלקותו הפתאומית של ראש הממשלה המנוח לוי אשכול. אולם גם ממשלה הממשיכה בריצופות את קיומה חייבת מדי פעם לבחון את עצמה מחדש, ועם שינוי תנאים ונסיבות, ומתוך התעוררות פנימית - גם לשנות סדרי עדיפויות, דגשים, בביטוי הניתן לרוחן של המלים והנוסחאות היצוקות בקווי-היסוד ובקצב הביצוע וההגשמה.

ואמנם אנו חיים כעת במציאות המחייבת בחינה כזאת. כמעט שנתיים חלפו מאז הפסקת האש. העוינות נגדה, הטרור מתגבר, והמלחמה נמשכת על אף הפסקת האש. אנו עומדים במערכה מדינית מחדשת. קם ושולט גשיא חדש בארצות-הברית, וקיימים נסיגות מחודשים לכפות עלינו נסיגה ללא שלום וללא גבולות בטוחים. יש מקום לדאגה על הייחמה הסובייטית-צרפתית לכינונו של "מעודן הארבע", ולנכונות האמריקאית להצטרפות לו. הם באים לפתור ענייניהם הם בעולם ובאזור, ולא ענייני של המדינות הנמצאות בו, ואנו עלולים ליפול קרבן לתכניהם המדיניים ולאייג-טרסים שלהם.

חברי הכנסת, יש סיכויים טובים שלא תחוו עכשוו הפרשה של הנסיגה לאחר מלחמת סיני ב-1957. וזה בגלל השינוי האסטרטגי שחל בגבולות, בגלל העובדה שנלחמנו ועמדנו הפעם לבדנו, ומתוך כך שעלה כוחנו

מרבית השטחים בתנאים אלה או אחרים, קרה אשר הזורנו מראש: הלחץ מתחיל על קו ההגנה האחרון, על עצם התנאי לקיום השלום. אם על שטחים ויתרו, לא נותר עוד על מה ללחוץ אלא על החיץ האחרון הזה, הניצב בין העמדה האמריקאית לבין העמדה הישראלית. הן זה היה כל כך ברור, זה היה כל כך אלמנטרי, ואנו התחננו, הפצרנו ותבענו: למה לכם לדבר? למה אתם משרטטים מפות? מדוע אתם נותנים מראש? לא. התחרו זה בזה, שר אחרי שר. והנה התר-צאה. כבר אין מדברים אתנו על שטחים. אין צורך. על עצם תביעת השלום מתווכחים. ומי? - הידידים.

ואל ייאמר לי בתשובה: עודנו מחזיקים בשטחים. שמעתו את התשובה הזאת מפי דוברים שונים של הממשלה. אם היום יושבת ישראל בשטחים - נהא גלויים ונדבר אמת - הרי זה מפני שהערבים לא ניאורו בינתיים לקבל אותם מידונו, בתנאים אלה או אחרים, ולא מפני שמישהו בפנים לחץ או לא לחץ. אם לא הוחרו השטחים, הרי זה אך ורק מפני שאין למי להחזיר. אין מי שמוכן לדבר. אך ורק בשל כך לא הוחרו השטחים, ולא בגלל "גנץ" זה או "גנץ" אחר; וגם בשל כך שהאמריקאים עוד לא נתנו את הצו.

שיצטעצע מי שרוצה להצטעצע בנוסחאות של קווי-יסוד, ויספר לאנשי החצר מה שיספר. העולם כו-לו יודע את עמדת הממשלה הזאת, ויודע שהממשלה הזאת היא המדגרה לביצי הנסיגה.

בעקבות המחודלים הללו, גברתי הישבת-ראש, היה גם מחהל העלייה, המפתח המשך קיומנו כאן, בייחוד בנתונים החדשים. ובנדון זה הממשלה החדשה היא לא רק ממשלת המשך. יש בה גם תו מודגש: התו של "סוציאליסם בימינו" -

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):
ובכן, מה?

שמואל תמיר (המרכיב החפשי):

— תו מודגש, שהגברת מאיר טבעה את המטבע שלו עוד בשנות החמישים. הוא המכשול המרכזי, חבר-הכנסת ברעם, בדרך לריתוק עולים מארצות הרווחה, להתעצמות משקית, לדירבון כלכלי.

ואם באלה לא סגי - זכינו בימים האחרונים לכך שהחלה פוליטיזציה גם בצה"ל. ובכך לא תמה הרשימה, ומתרבות ההוכחות שגם לתחום הזה, לתחום המקודש הזה, מתחילה להזדר שוב פוליטיזציה, כמו לפני עשרים שנה. אכן, ממשלת המשך.

ליכוד לאומי, גברתי הישבת-ראש, אין משמעותו ממשלה רחבה דווקא. היו בתולדות עמנו גם ליכודים טראגיים מאוד, רחבים מאוד. זה איננו ליכוד לאומי. זהו ליכוד האינטרסנטיים הפוליטיים ממפלגות שונות, החוברים יחד מתוך רצון לדכא בכל המפלגות גם יחד את הכוחות הרעניים הצמאים לשינוי. ההשתלטות הזאת של המוגנון, בניגוד למשאלת הציבור, לא היתה אפשרית אלמלא התקפלותה של רפ"י וכניעתה הטרואיקומית של גח"ל.

גברתי הישבת-ראש, זוהי ממשלה זקנה, לא דווקא בגיל; זוהי ממשלה זקנה לעם צעיר, ממשלה עייפה לעם רענן; ממשלה נבוכה לעם חזר תושייה;

גם תמשיך במורשתו של ראש הממשלה המנוח, לוי אשכול, שהעמיק וביסס את אשיות הדמוקרטיה הישראלית; לא ראשות ממשלה נשיאותית, אלא ראש ממשלה שהוא ראשון בין שווים.

חברי הכנסת, עם סיכום הדיון אנוחנו לא רק נביע אמון לממשלה, אלא גם נתלכד סביב הממשלה במאמץ ציפי מחודשים, לזעזע את השאננות הקיימת ביהדות העולם, שהקרקע בוערת תחת רגליה ותחת רגלינו בכל מקום, להאיץ את עלייתה; להחיש היאחזויות לשינוי המציאות בתחומים החדשים; לעירודם והיזוקם של ישובי הספר העומדים בקו האש; להדוף כל נסיון לכפות עלינו נסיגה; להיערכות במשך לפי המצב וצרכי המלחמה; לשינויים במצב הסוציאלי של המקופחים והמנוצלים בחברתנו, ולהעלאת הרמה המוסרית והחברתית של העם.

היו"ר ד. נצר:

רשות היבור לחבר הכנסת וילגר, ואחריו - לחבר הכנסת אברמוב.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הממשלה החדשה, שהוצגה היום לפני הכנסת על-ידי חברת הכנסת גולדה מאיר, הוצגה כממשלת המשך במז"י- גיוחה, במתכונתה המפלגתית ובהרכב חבריה. אילו היתה הממשלה החדשה ממשלת המשך בלבד, כי אז היתה זו סיבה מספקת להצביע נגדה ללא היסוס.

בהופעתנו לפני נשיא המדינה ב-10 במארכ הצענו מדיניות חדשה לממשלה החדשה. אמרנו: סיעתנו תהיה מוכנה לתמוך בכל ממשלה חדשה, אשר: (1) תסכים לביצועה של החלטת מועצת הבטחון ותביא לדין שינוי במדיניות החוץ, תנהל מדיניות של שלום ונייטרליות, של אי-תלות במעצמות המערביות, ותאפשר כינון יחסים תקינים עם ברית-המועצות ומדינות סוציאליסטיות אחרות, עם עמי אסיה, אפריקה ואמריקה הלאטיות, עם כל העמים שוחרי השלום; (2) תפעל לטובת האינטרסים של מעמד הפועלים והמוני העם העובדים, למען העצמאות הכלכלית והפיתוח הכלכלי; (3) תבטיח ותרחיב את החירויות הדמוקרטיות של העם; (4) תבטיח שוויון זכויות לאומי ואזרחי לאוכלוסיה הערבית בישראל.

לצערו, מדיניות הממשלה החדשה נוגדת לחלוטין עקרונות אלה, ואיננה חדשה כלל, אף לדברי ראש הממשלה המיועד. הממשלה הקודמת, שהממשלה החדשה מצהירה שתהיה המשך לה, לא הביא כל דבר טוב לעם ישראל. גהפוך הוא, היא החמירה, במידה שלא היתה כמותה זה עשרים שנה, את מצבה הבטחוני של ישראל, בודדה אותה בזירה הבינ-לאומית. העמדה את ישראל לפני סכנות חמורות ביותר. היא נכשלה כשלון חרוץ במדיניות החוץ והבטחון.

הממשלה הקודמת שמה את יתבה על שליטי ארץ-צוה-הברית. בכך הפקירה את גולדה של ישראל לשלט ולחסד המיליארדים האמריקאיים, לאינטרסים האסטרטגיים, הכלכליים והפוליטיים שלהם באזורנו, נגד התנועה הלאומית הערבית האנטי-אימפריאליסטית, ונגד ברית-המועצות בזירה הבינ-לאומית. מעולם לא היתה ישראל תלויה במידה קיצונית כל כך בשליטי ארצות-הברית מבחינה כלכלית, צבאית ופוליטית, כפי שהיא תלויה

ומשקלנו באזור, וקשה להטיל עלינו בכפייה הסדר נגד רצוננו. אולם זה מחייב גם להטיל את מלוא משקלנו לשינוי המציאות הממשית בארץ בתחומים החדשים שנוצרו בה. והמציאות הממשית היא שתכריע בסופו של דבר.

שנתיים הלפ. צה"ל עומד בכל העמדות שהגיע אליהן, וישובי הספר לא זוו אף שעל אחד. אולם פרט לרמת-הגולן ואיחודה של ירושלים, שיינו אך במעט את המציאות ההתיישבותית בשאר האזורים. אנו מחכים זה שנים - ועכשיו, לאחר מלחמת ששת הימים, זה שנתיים - לצילצול של הטלפון מהצד השני למשאימותן של שלום. אבל במקומו נשמעת שריקת גפיים ונפץ של מוקשים. טעות היא לחשוב שעיקב היאחזויות סולל את הדרך ומקרב את השלום. אין הערבים מבקשים ומצפים לשטחים תמורת שלום, אלא את היסולה של מדינת ישראל כאומה וכמדינה עצמאית. שהרי לא חסרים לאומות הערביות שטחים; הם שולטים על שטחים רחבי ידיים, ככובשים שאין בכוחם להשתלט עליהם.

ישיבתנו בעין-חרד, משמר-העמק ונתניה מפרי-עה להם יותר, ואי-היותנו שם חשובה להם יותר מאשר היאחזותנו בכפר-עציון, נח"ל-קליה, מבוא-חמת. דגינה מופגזת, ואילו חס וחלילה היה משתנה הגבול, היו מופגזים הרבה יישובים ותיקים שמעבר לקו הירוק. על כן קיים צורך דחוף לשינוי המציאות בשטחים החדשים על-ידי היאחזותנו בהם כמתיישבים, בכפר ובעיר, וגיוס מלוא הכוח להיאחזויות חדשות.

כן דרושה בחינה חדשה של מצב המשק בעת מלחמה ושל המדיניות הכלכלית בקשר עם זה. לא נוכל לחיות לפי הנוסחה "גם תותחים, גם חמאה, וגם בידור". יש צורך בהטלת גול גדול יותר על העם, כפי שהדבר מחייב בעת מלחמה. גם בעת מלחמה דרוש שתהיה דאגה לצימצומו של הפער. אם בזמנים אחרים מדובר על פער בין רובו של העם ובין השכבה העשירה שבו, הרי עכשיו, בזמן מלחמה, מדובר על פער בין רובו של העם לבין השכבה שרמת חייה ירדה ביותר.

אני מאמין כי תכונותיה האישיות והתנועתיות של חברת הכנסת גולדה מאיר, קשריה בעולם היהודי, בתנועת הפועלים, במדיניות, שרשיה בעם ובתנועת הפועלים, בהתייצבה בראש הצוות של הממשלה הנוכחית עם סגן ראש הממשלה יגאל אלון והשרים האחרים בתפקידיהם השונים, יש בכוחם כדי לתת תנופה חדשה לעלייה, להיאחזויות ולהתנהלות ולהתחדשות מוסרית, סוציאלית וחברתית.

חברי הכנסת, עמנו נתגלה עכשיו כעם גיבור, המוכן לשאת בנבונה ובאומץ לב באחריות לעתידו. העם, כפי שנתגלה במלחמה, הישובים על הגבול, במקלטים; עמידת החיילים במלחמת ששת הימים ובקרבות הנמשכים, העם בנשיאתו בסבל הטרור במחנה-היחידה ובסופרמרקט ובאוגיבסיטה, העם על חייליו ואמהותיו, על קצויו וצעיריו, הוכיח כי הוא עם גיבור, הראוי לשאת במורשתו של העם היהודי, רבת הסבל והאמונה. ההנהגה שהוא זקוק לה היא הנהגה של ממשלה שתלך בתוך השורה עם העם ובראש העם, וכזו היא הממשלה המתאימה כיום לפנינו, בראשותה של חברת-הכנסת גולדה מאיר. ממשלה זו בודאי

בנסיבות הפוליטיות הנוכחיות, האזרחיות והבין-לאומיות, כאשר ברור מראש כי לתביעה הגורסת: אך ורק משא-ומתן ישיר ואך ורק שלום חוזי, אין כל אחיזה במציאות המדינית - הצגת תביעה כזאת פירושה: לקבוע קווי-יסוד של הנצחת הכיבושים. השימוש במושג "שוחררה נחלת אבותינו" בנאומה של המיידעת לראש הממשלה, לפי דרישת גח"ל, אינו מקרי אף הוא. קווי-יסוד כאלה אינם מובילים לשלום, אלא עלולים להביא למלחמה חדשה; לא לפתרון פוליטי, אלא להחמרת המשבר.

המשך קיום ממשלת הליכוד הלאומי נקנה במחיר כניעה נוספת לגח"ל, לחוגים הקיצוניים ביותר בממ"שלה.

מכאן מסקנתנו: מבחינת השלום, שהוא האינטרס העליון של עם ישראל, אין מראה הממשלה החדשה כל פרספקטיבה; אין לה כל תכנית שלום. הרכב הממ"שלה וקווי-היסוד שלה אינם מאפשרים כל גמישות, אינם משאירים אפילו סדק למוצא של שלום.

המדיניות הקיצונית של הממשלה עלולה לסייע להתגברות השפעתם של האלמנטים הקיצוניים בעולם הערבי, השוללים את זכות קיומה של מדינת ישראל והמשתמשים באמצעי מאבק פסולים, שאנו מגנים אותם.

המצב הנוכחי הוא מצב של כיבוש כפוי באמצעות מלחמה. הכיבוש הוא אסון לעם ישראל ולעמים הערביים כאחד.

נוכח התנודות האפשריות במדיניות האמריקאית גוברת המגמה של החזק נוסף של הקשרים עם גרמניה המערבית. אולי סמלי הוא הדבר, שביום הצגתה של הממשלה החדשה יוצאת זו הפעם הראשונה משל-חת רשמית של הנכנסת לגרמניה המערבית, בה מבחן כקאנצלר נאצי לשעבר, פקיד בכיר בממשלת היטלר. זוהי משענת קנה רצוף נוספת. אנו מוחים על שיגור המשלחת.

המדיניות העקרה של הממשלה מוכרות מחדש דווקא כאשר יש סיכויים טובים לפתרון של שלום אשר יבטיח לישראל: 1. סיום מצב הלוחמה מצד מדינות הערביות; 2. הכרה בזכות קיומה וריבונותה של ישראל בגבולות בטוחים ומוכרים; 3. חופש שיט מצרי טיראן ובעלת סואץ.

כל זאת מבטיחה למדינת ישראל החלטת מועצת הבטחון מה-22 בנובמבר 1967, במקביל לפינוי השטחים הכבושים על-ידי ישראל ולפתרון צדק של שאלת הפליטים הערביים.

כיום איננו עוד היחידים במדינת ישראל בהתנגדותנו למדיניות הממשלה. כמעט בכל המפלגות ובעיבור הרחב קיימת חרדה עמוקה מהמשך שפיכות הדמים והתגברותה. העם מעוניין בשלום ולא בסיפוחים. לכן מאמינים אנו כי דרך השלום תנצח.

אנו מזהירים באותו זמן, כי מדיניות הממשלה והמתיחות הגוברת באזורנו מאיימות בפנים ישראל בחיזוק השפעת הקיצוניים מגח"ל וזומיהם בממשלה, ומחוצה לה קיימת סכנה של הקמת חזית בין אלה היושבים על הגדר במפלגת העבודה עם גח"ל. קיימת סכנה רצינית לכלל החירויות הדמוקרטיות.

בהם עכשיו, לאחר מלחמת יוני. שליטי ארצות-הברית אינם מעוניינים בטובתם של היהודים או של הערבים, ומוכנים להקריבם לטובת האינטרסים האנוכיים שלהם.

הממשלה הקודמת הרחיקה עוד יותר את ישראל מעצמאות כלכלית, והביאה למיליטריזציה גמורה של תקציב המדינה ושל המשק. השיגשוג הכלכלי הנוכחי בנוי על קרקע של חול, על תלות במונופולים זרים, על הזמנות עצומות לצרכי הצבא ועל אקספורט לשט"חיים הכבושים זמנית. התוצאה לא תאחר לבוא: משבר חדש - אחרי הבחירות, עליית מחירים, פיחות נוסף של הלירה, התקפה מחודשת על רמת החיים של הפועלים והמוני העם.

הממשלה הקודמת היתה ממשלה אנטי-פועלית ופעלה לטובת האינטרסים של בעלי ההון הגדולים, הזרים והמקומיים, פגעה בזכויות של העמלים, שהושגו אחרי מאבקים עוד בזמן המנדט הבריטי, כגון תוספת היוקר. בשבוע האחרון עמדה הממשלה להפעיל תקנות חירום קולוניאליים בריטיים נגד עובדים בחברת החשמל.

הממשלה הקודמת היא שחוקקה את החוק האנטי-פועלי הראשון בסוגו בישראל, המגביל את חופש השביתה של הפועלים.

הממשלה הקודמת היתה אנטי-דמוקרטית, צימצמה את החירויות הדמוקרטיות של העם, הגבילה את חופש הפעולה של מתנגדי המלחמה, הכיבושים והדיכוי, על-ידי הפעלת שיטת צווי ריתוק, השוללים חופש תנועה מאזרחים ישראלים, מתנגדי מדיניות הממשלה.

לממשלה הקודמת לא היתה תכנית שלום כלשהי, אלא אך ורק תכנית שלילית, הבנויה על קרונן הסיפורים חיים הטריטוריאליים, והוא אשר היה הגורם המכריע שמנע התקדמות אל הסדר פוליטי ואל פתרון השלום.

למרבה האסון הלאומי, הממשלה החדשה לא זו בלבד שהיא ממשלת המשך לממשלת המלחמה והכיבושים, אלא אף קיצונית יותר ממנה, וזה משלוש סיבות.

ראשית, קווי היסוד המדיניים של הממשלה החדשה הם קיצוניים יותר מאלה של קודמתה. הם מציגים תנאים כאלה לפתרון פוליטי, שלמעשה מונעים כל פתרון כזה. מדיניות הממשלה מיוסדת על ארבעה לאוויים, אותם השמיע שר החוץ בפגישתו עם הנשיא ניקסון: לא לפתרון בלי סיפוחים; לא לשיחות ארבע המעצמות; לא לערובה של ארבע המעצמות; ולא לערובה של מועצת הבטחון.

בהתאם לקווי-היסוד מתכוונת הממשלה להכתוב חוזה שלום למדינות השכנות מעמדות של כוח הכיבוש הצבאי, זה בזמן שהממשלה יודעת היטב, כי כל עוד קיים כיבוש אינו יכול להתנהל משא-ומתן בין שניים, חפשי מלחץ ומכפייה. אנו בעד הסדר שלום בין אומות חפשיות.

שנית, הממשלה החדשה תהיה נתונה תחת לחץ כבד יותר של הימין הקיצוני, של הסיפוחיסטים הקיצוניים מגח"ל, שהם למעשה הכתיבו לממשלה את קווי-היסוד המדיניים החדשים.

שלישית, עצם הכללת החלטות הממשלה הקודמת, שלא איפשרו עד כה פתרון פוליטי, בקווי-היסוד של הממשלה החדשה - היא החמרה. החלטות אדי-הוק הפכו לקווי-יסוד בסיסיים של הממשלה החדשה.

אין אנו, למרבה הצער, עומדים בפרשת תנאי חוזה השלום. מאבקנו כיום הוא על עצם העקרון של חוזה שלום וכנגד ויתור לכל תביעה להסתפק במשהו אשר ייקרא הסדר, אך לא יהיה בגדר חוזה שלום כדין וכדת.

הבסיס אשר עליו תיכון ממשלה זו הוא איפוא המאבק לחוזה שלום וכנגד כל הסדר שאיננו חוזה שלום. בעניין זה מאוחדים בעלי גישות שונות לגבי תנאי השלום - אלה המכונים מינימליסטים ואלה המכונים מקסימליסטים - כי מה ערך לתנאים אם אין שלום המוגדר והמנוסח בחוזה בין-לאומי? למרבה השמחה, אנשי אסכולות מנוגדות לגבי תנאי השלום מאוחדים בדעה לגבי עקרון חוזה השלום, כי על זה יערוך המ-אבק בעתיד הקרוב ולא על התנאים שלו.

יש להניח במידה לא קטנה של דאגות, כי יופעל עלינו לחץ, ולא על-ידי אויבנו בלבד, בטענה שבמצב השורר בעולם עתה מוטב לנו, למעננו ולמען שלום העולם, כי נסתפק במשהו שהוא פחות מחוזה שלום. לחץ כזה ייתכן ויופעל גם על-ידי ממשלת ארצות-הברית, שהיא - בלי ספק - שוחרת טובתנו וחרדה לבטחוננו, אך מוכנה, עם כל אלה, לה-ציע לנו, כי אם ניתן להשיג חוזה שלום, מן הראוי להסתפק במשהו פחות מזה. בעמידתה נגד לחץ זה תיבחן הממשלה הזאת - אם תשכיל לתת ביטוי לרחשי לב הציבור ותעמוד מאוחדת ואיתנה מול הלחצים, בין של יריבים ובין של ידידים, אף אם יתמידו הלחצים ויכאיבו. לממשלה זו מציב העם מטרה אחת בלבד: עמידה איתנה על חוזה שלום.

גברתי היושבת-ראש, עדים אנו להתקפה פרוקו-סובייטית, שמטרתה למונע עשיית חוזה שלום בין ישראל למדינות ערב, ואשר נועדה לכפות על ישראל הסדר שיהיה מקובל על הערבים. ביסודה של הברית הפרוקו-סובייטית טמונה ההנחה, שאזור המזרח התיכון הוא מעין שטח הפקר, וכל מעצמה, או כל מדינה שחור-שבת את עצמה למעצמה, נוטלת את הזכות להתערב באזור, ותוך כדי התערבות זו לרכוש לעצמה עמדות כוח והשפעה. זו היא בעצם מהדררה חדשה של קולוניא-ליסם המופיע במסווה של איפאה להשכיך שלום. עליו להוקיע את הברית הזאת כגילוי של ניאוי-קולוניאליסם, ולהציג מול גישה זו את העקרון, כי אזור המזרח התיכון שייך לעמי המזרח התיכון, ואם גורמים זרים לא יתערבו בענייניו, חוקה על עמי האזור כי בסופו של דבר ימצאו דרכם לפתור בעיותיהם.

מאז 1946 מאבק של העם היהודי לריבונות בארץ-ישראל היה גם מאבק אי-קולוניאלי. כיום הופיע במזרח התיכון גורם ניאוי-קולוניאלי, אשר לצורך רכישת עמדות והשפעה באזור פועל למען מניעת שלום בין העם היהודי לבין עמי ערב. הברית הפרוקו-סובייטית מעודדת את עמי ערב לסרב לדון בשלום, שכן המשך אי-השלום יוצר את התנאים לחדירה קולוני-אלית. מאבקנו לשלום עם מדינות ערב הוא איפוא גם מאבק נגד הקולוניאליסם על כל גילוייו וחידושי.

אני מקווה כי הממשלה החדשה לא תיכנס לשום דיונים עם ממשלת צרפת ולא תפתח עמה במשא-ומתן על המזרח התיכון, ועל-ידי כך תשלוש תביעתה להתערב בענייני האזור. צרפת אינה מסוג המעצמות

בל נשכח כי לא אחד מאשר שד החוץ מר אבא אבן התלונן בנאום בכנסת על אווירה מק-קארתיסטית, שיוצרים בארץ סביב בעלי השקפות פוליטיות מתנגדות. היה זה בזמן שהופיע בנימה מתונה יותר מאשר עכשיו. בל נשכח כי לפני מלחמת יוני היו שאימו על מי שמיועדת עתה להיות ראש הממשלה, חברת-הכנסת גולדה מאיר, משום שלא הסכימה או לחץ הימין הקיצוני, שכפה אז את מועמדו לתפקיד שד הבטחון וניסה לכפות את מינויו כראש הממשלה. היום מאיימים על מפלגתנו חוגים מגח"ל בבטאונם. כן מאיימים הקיצוניים על כל מי שתובע לבצע את החלטת מועצת הבטחון ועל כל מי שנאבק באמת ובתמים למניעת מלחמה חדשה. להסדר שלום.

אנו נצביע אפוא נגד הממשלה החדשה. משוכנעים אנו כי בכך נשרת באופן הטוב ביותר את עניינם של עמלי ישראל, את עניין בטחונה ועצמאותה של מדינת ישראל, את האינטרסים הלאומיים האמיתיים של ישר-אל ואת עניין השלום באזורנו ובעולם.

היו"ר ד. נצר :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אברמוב, ואחריו - לחברת-הכנסת וודיגר.

שניאור זלמן אברמוב (גח"ל) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. רבים טוענים, ובמידה רבה של צדק, כי מאז יוני 1967 נעלמה למעשה האופוזיציה מן הנוף הפרלמנטרי והדמוקרטיה נמצאה מקופחת. כאשר ממשלה נתמכת על-ידי 90% בקירוב מכלל נבחרי האומה, ואילו יתר הנבחרים מופצלים בין חמש סיעות, ניתן לומר שכמעט נעלמה האופוזיציה, ואילו משטר פרלמנטרי בנוי על התמודדות מתמדת בין מפלגת השלטון לבין יריבתה. ממשלה של אחדות לאומית - כמעט מקיר לקיר - אינה מחוייבת המציאות הפרלמנטרית, אבל היא מחוייבת המציאות של שעת חירום. חילוקי-הדעות בשאלות משק, חברה וכלכלה לא נעלמו; הם קיימים ויישארו קיימים, אך עליהם מעיבה בעיה אחרת - הבעיה בהא הידיעה - אשר לעומתה כל האחרות, בתקופה זו, הן משניות. הבעיה הגדולה היא היא המאחדת את העם; היא היא התובעת קיומה של ממשלת האחדות הלאומית כשם שבסוף מאי 1967 הוקמה ממשלה לאומית לא על-פי יומת המנהיגים, אלא בלחץ דעת הקהל וכהיענות ללחץ זה, כן הממשלה המוצעת עתה באה להשיב על תביעת רובו המכריע של העם, שבשעה זו תתייצב בראשו ממשלה המסמלת אחדות, ליכוד ונאמ-נות לקו משותף.

המפלגות המרכיבות ממשלה זו אינן מאוחדות בהשקפותיהן בענייני חברה, משק וכלכלה. אין ביניהן אף תמימות-דעים לגבי תנאי השלום אשר נציג לממ-שלות ערב כאשר נסב עמיהם לשולחן הדיונים. בכל זאת קיים עתה מכה משותף לכל המפלגות התומכות בממשלה זו, והוא: לא נסכים לבל פתרון ולכל הסדר בינינו לבין שכנינו אלא אם פתרון זה יהיה מבוסס על חוזה שלום שייחתם בינינו לביניהם, לאחר משא-ומתן ישיר עמיהם, וכי עד בוא השלום נקיים שליטתנו בכל השטחים שבהם ניצבים צבאותינו מאז תום מלחמת יוני.

ורביים פוליטיים, - ממשלה אשר הפכה לממשלת הנצחון.

עתה, עם פטירתו הפתאומית, מועבר שרביטו לאחר, למי שהמפלגה הגדולה במדינה הועידה את התפקיד, ואשר הנשיא הטיל עליו את הרכבת ממשלת הליכוד הלאומי, - אותו שרביט הנצחון, אשר בו הצליח לוי אשכול, בחסדי השם כי רבים, להוליך את צה"ל בגבורה, לשחרר את מרבית ארץ-ישראל המובטת-חת, את שרדי בית תפארתנו, ולאחד את ירושלים, בירת ישראל הנצחית.

חברי הכנסת. בימי החרדה והכוננות, אשר קדמו למלחמת הישועה, היונו בין יוזמיה ותומכיה של הקמת ממשלת הליכוד. ראינו בכך צו השעה, במטרה ובתק"ו וזה לחיזוק שיתוף הפעולה, ההבנה ההדדית והאחריות המשותפת, בין כל חלקי האומה היושבת בציון, המוקפת שונאים המבקשים להכחידה.

מגישתנו זו ויחסנו זה לממשלת הליכוד הלאומי לא נסוגנו. אמנם הנצחון אתנו, אמנם עומדים תיילי צה"ל איתנים על גדות הירדן, הסואץ ורכסי החרמון, אבל יחד עם זאת אנו עדיין בעיצומה של מלחמה, אשר לא נסתיימה, והשלום עודנו רחוק מאתנו הלאה.

התרופה הגדולה ומקור הישועה לעמנו - בליכוד ובאיחוד. כדברי בעל ה"שפת אמת", האומר שיעקר הישועה בפורים נעשה על-ידי הכינוס - "לך כנוס את כל היהודים" ואוי "נקהלו לעמד על נפשם". כאשר מתכננים סים ומתאחדים יחד, זוכים אנו בעמידה על נפשנו וקיומנו. בכוח הכינוס והליכוד מתעוררים כוחות הנצח של ישראל ונפתחים מעיינות הישועה.

עלינו לטפח את כוח האחדות היהודית, ובפרט בשעה גורלית זו.

אנו נמשך לתמוך בממשלת הליכוד הלאומי. יחד עם זאת נמשיך להיאבק בכל אותם התחומים שבהם נאבקנו בעבר.

טענות חמורות לנו לממשלה ולעומדים בראשה, בשטחים הנוגעים לציפור נפשה ולקיומה של האומה הישראלית.

כותנו כעם הוא בייחודנו היהודי, ורק כך ולא אחרת נתקיים, בעורת השם, כעם סגולה במולדת העתיקה.

עדים אנו בתקופתנו להתעוררות עצומה וכמיהה למקורות הנצח של עמנו. במלחמת ששת הימים הוכיח הנוער הישראלי כי אמנם רגש של אמונה עמוקה ורוח ישראל המקורית והבלתי-מודעת לו פרצה מעמקי נשמתו. התעוררה בקרבו הנקודה היהודית, הניצוץ התלקח והיה לשלהבת, וכל אלה היוו כוח אדיר לאותה גבורה עילאית שנתגלתה במלחמת הישועה.

הנוער הישראלי, המאוכזב מאלילי הקומוניסטים והסוציאליסטים, אשר נתגלו בכוחות היראקציה, המדכאים והמשעבדים, מחפש לעצמו דרך ומתגעגע למשהו נעלה. מחנכי הדור הצעיר צריכים להתוות את דרכם בכוח התורה השלמה, המחסנת והמקשרת לעם ולארץ.

חברי הכנסת, אנו באים להביע אמון במדיניות הבטחונית והמדינית של ממשלת הליכוד הלאומי. כתנועה

הגדולות אשר עצמתן מעניקה להן זכות לנקוט עמדה לגבי כל בעיה עולמית. היא אף אינה החזקה, העשירה והיציבה שבין מדינות מערב-אירופה. יוזמותיה והתנשאו"תה של ממשלת צרפת עוררו מורת-רוח בקרב המדינות הדמוקרטיות, ויש להניח כי קיימות דרכים לגלות לדעת הקהל העולמית באיזו מידה ממשלה זו הצליחה לערער את אחדותו וליכודו של העולם החפשי, ועל-ידי כך נעשתה למעשה משכיר לקידום המדיניות הסובייטית בעולם ובמזרח התיכון.

רצוני להביע סיפוק מדברי חברת-הכנסת גולדה מאיר, אשר הכריזה בנאומה שהיא שמחה על כך שהממשלה הקודמת מצאה לנכון לא להכריע בשאלת הנאי השלום, וכי גם ממשלה זו לא תכריע בשאלת הנאי השלום, אלא אם יהיה ברור לחלוטין שהערבים מוכנים לשלום. אני חושב שיש לברך על אמירה זו, ומקווה שזו תהיה מדיניותה לא רק של הממשלה כקולקטיב, אלא מדיניותו של כל שר ושר אשר ישרת בממשלה זו.

רצוני להגיד כמה מלים לחברת-הכנסת יערי, אשר התריע על השינויים בקווי-היסוד. רצוני לומר לו, שאמנם גח"ל יזמה שינויים בקווי-היסוד, אשר לכל הדעות היו מחוייבי המציאות החדשה. אבל היא תבעה - ולשמחתי הרבה נתקבלה תביעתה - אותם חידושים, שהם במהותם אותם קווים ואותם עקרונות אשר נתקבלו על דעת הממשלה ואושרו על-ידי הכנסת.

ולחברת-הכנסת וילנר הייתי רוצה לומר רק זאת: ייתכן שאנו מתקרבים לארצות-הברית, אם כי בשעה זו המצב לא כל כך ברור. ייתכן שאנחנו גם מתרחקים מברית-המועצות, אשר לדעתי, לפי מיטב הכרתי, היא היום הגורם הקולוניאלי בעולם - עובדה שבה הכירו גם יוגוסלביה, גם צ'כוסלובקיה וגם סין. אני עוד מקווה שיבוא היום שבו נמצא שפה משותפת גם עם העם הרוסי, כי אני מאמין שלא קוסיגין ולא גרצ'קו ולא ברז'נייב נוהגים ביטוי לעם הזה. אך כאשר יבוא היום והקול האוטנטי של העם הרוסי, כפי שמצא ביטוי בדברי נכדו של ליטבינוב, בדברי טובי הסופרים ובדברי חשובי האמנים של רוסיה, כאשר הקול האוטנטי הזה של העם הרוסי יבוא על ביטוי המלא, אז תחול - ואני משוכנע שתחול - התקרבות בינינו לבין העם הגדול הזה.

היו"ר ד. נצר :

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ורדיגר, ואחריו - לחברת-הכנסת אברמוב.

אברהם ורדיגר (פועלי אגודת ישראל) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נבדדה. השעה הזאת, החולפת לגד עיינו, תיזכר ותירשם כאחת השעות ההיסטוריות בעמנו. בשעה זו מתערבות יחד שמחת ההקמה בתוגת האבידה. נתבענו להקים ממשלה חדשה בלא עת עם הילקח מאתנו ראש הממשלה המנוח, מר לוי אשכול וזכרונו לברכה, ראש הממשלה אשר עמד בראש המדינה בתקופה הסוערת והקשה לעם בציון, ואשר שמו יירשם כאיש אשר ידע להתעלות וידע לחזור ולהגיע לליכודו של העם, וזכה שבימיו ותחת הנהגתו קמה ממשלת הליכוד הלאומי, אשר איגדה ומאחדת בתוכה, עד עצם היום הזה, קצוות מנוגדים

צריכה להשתדל לסלק את אבני הנגף השונות, המהוות סכנה לקיומנו, אחדותנו וייחודנו.

אנו תפילה שהק"ל ינחה את ממשלתו בתבונה, ובימי כהונתה נוכח שלום המקווה עם שכנינו, וישראל ישכון לבטח על אדמתו.

היו"ר ד. צר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת גוברין.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. יירשם נא בפרוטוקול כי הרמנו את קולנו נגד ממשלה זו. יירשם נא בפרוטוקול שהזרנו מפניה את העם, עוד בטרם נכנסה לתפקידה, עוד בטרם הושבעה. זוהי ממשלה רעה. מכל הממשלות האפשריות, זוהי הממשלה הגרועה ביותר. מכל המועמדים לראשות הממשלה, ראש ממשלה זו היא בעינינו הפחות מתאימה. ומכל השמות שאפשר להדביק לממשלה זו, שם אחד מבטא את מהותה יותר מכל אחר: ממשלת האימוביליסט: אימוביליסט פוליטי. אימוביליסט גיאוגרפי. אימוביליסט ביולוגי, אימוביליסט אידיאולוגי.

כבוד היושבת-ראש, זהו האימוביליסט המוחלט בנייני פנים.

מי בחר בהזו - מזכירי מפלגות שהתייצבו לבחירות בפעם האחרונה בסתיו 1965, שנה וחצי לפני מלחמת ששת הימים, אשר שינתה את מציאותנו; אשר העלתה לפנינו אתגרים חדשים בתכלית, אשר גרמה להיערכות שונה לחלוטין של הכוחות במדינה. והנה, תחת לקיים מיד בחירות חדשות, תחת לתת לציבור את האפשרות להביע מחדש את דעתו לאור המציאות החדשה - מוקמת ממשלה חדשה על-ידי מערך מפלגתי שאבד עליו כלח.

אלה הם מקימי הממשלה. ומי הם חבריה? ממשלה זו היא פקק בצוואר-הבקבוק של חילופי המשמרות במדינה. הארץ כולה זועקת לחילופי משמרות. הארץ כולה רוצה בממשלה בת זמננו. והנה קמה ממשלה שהצעיר בשריה עבר את גיל החמישים, שגילה הממוצע הוא מעל לשישים.

דור שלם חדש, שהגיע לבגרות מדינית; הדור המקיים את המוסד היעיל והמוכשר ביותר במדינה - צה"ל; דור שבניו כבר הגיעו לעמדות-מפתח בכל שטחי היצירה הלאומית - לדור זה אין זכר בממשלה זו. הקשיש באלופי צה"ל לא הגיע לגילו של הצעיר שבשרי הממשלה. בני השלושים והארבעים אין להם מקום בצמרת המדינית של ממשל קפוא ומאובן זה.

כבוד היושבת-ראש, אימוביליסט ביולוגי זה לא היה חשוב כשלעצמו, לולא היה ביטוי מובהק לתופעה הרבה יותר מסוכנת: האימוביליסט האידיאולוגי.

שמענו את קווי-היסוד ואת דברי ראש הממשלה. פירות הפאר של מיטב מוחות הממשל, שטרחו ימים ולילות על יצירות אלה. אילו יצירותו - אף לא מלה אחת חדשה, אף לא רעיון מקורי אחד. אתגרים של היום, תשובות של אתמול, סגנון של שלשום.

אנו עומדים לפני אתגר בטחוני שמעולם לא ידענו כמותו - אתגר של אירגוני חבלה המצליחים זו הפעם

חרדית מקורית העמדנו לנו למטרה שלב את השמירה על דרך חיים תורתית שלמה עם התמסרות חלוצית לבניין הארץ ושיתופה המלא של יהדות התורה בכל הפעולות הציבוריות והמדיניות של העם. אך לא נשקוט ולא ננוח, לא נרפה מלהזעיק לשינוי המצב הקיים בשטחי היהדות השונים.

שבת קדשנו, עליה נצטוונו במעמד הר סיני, נדרסת ונרמסת בראש חוצות - בתחבורה, בתעשייה, ולא מעט בנשפוקה רשמית. האם מותר לנו להבליג מול חילול השבת הנורא, כאשר אלפים בכלי רכבם - ולפעמים ברכב ממשלתי - נדחקים לרגלי החרמון המשוחרר בדם חיילי צה"ל הקדושים, כדי להעפיל להר לשם ספורט והתפרקות?

האם נשמע כדבר הזה, שבמדינה ריבונית ישתולל המיסיון על זרמיו השונים, בפרט בישובי הפיתוח, ויפיל חללים מבין אחינו בני ישראל התמימים, מעוטי יכולת, ואין פוצה פה?

נעשה נסיון לעורר מחדש את הפולמוס המסוכן בשאלת "מי הוא יהודי" בתקופת חירום בה אנו חיים מול סכנות של קיום. אין שתי זיקות - דתית ולאומית - כפי שרוצים להגדירן מעוררי הבעיה. רק זיקה אחת קיימת לכל יהודי באשר הוא יהודי, ורק ההלכה קובעת ותקבע מי הוא יהודי.

לצערי, ובאין מנוס, אגע גם בבעיית ניתוחי מתים בניגוד לרצון הנפטר וללא הסכמת המשפחה. מה שקורה כאן - זו שערוריה, שאין לה אח דוגמה במתוקנים שבגויים. נמשיך להיאבק על כבוד המת, על כבוד האדם, ללא הרף, עד שהדבר יבוא על תיקונו ויחוקק חוק מפורש, שללא הסכמת קרובי הנפטר אין לבצע ניתוח הגופה, אלא במקרים שההלכה מתירה זאת.

כמקודם ניאבק למען החזרת עטרת משפט התורה למדינת ישראל. ניתן יד לכל אלה שיפעלו לחיזוק מוסדות הרבנות ונפעל להרחבת סמכויותיהם של בתי-הדין הרבניים, ולמניעת התערבות של המערכת השיפוטית האחרת בענייניה.

החינוך התורתי ימשיך לעמוד במרכז דאגותינו לביסוס ולהרחבת גבולותיו. לא נסכים לאפילה לרעה של החינוך התורתי, החינוך הישיבתי, בתמיכות ממשל-ית, במילגות ובשכר לימוד מודרג לילדים המתחנכים כיום בישיבות בגיל תיכון ולהקצבות לבניינים, כנהוג לגבי מוסדות ההשכלה הגבוהים.

בפגישתנו עם המיועדת לראשות הממשלה, חברת-הכנסת מאיר, העלינו את הבעיות המדאיות אותנו, בתקווה שעם כל הדאגות הבטחוניות והמדיניות, אשר בוודאי יעסיקו את ממשלת ישראל, תתן הממשלה את דעתה לבעיות העקרוניות העומדות ברומנו של עולמנו היהודי - כיהודים.

מתוך גישה זו, אשר הבהרנו אותה ואשר ידועה היטב לראשי המדינה, נתמוך בממשלת הליכוד הלאומי.

ידעים אנו כי נצטרך להיאבק במסגרת הממשלה, במסגרת הקואליציה, על סיפוק תביעותינו. אין אנו משלמים עם שום ויתור בשטח הדתי ולא נפעל נמ מצפוננו בשאלות אלה. דווקא ממשלת הליכוד הלאומי

בממשלה זו אין אף שר אחד הדוגל באותו פתרון הכובש במהירות את דמיון העולם והמושפע בתכיפות גוברת גם בפי אישים ערביים - כיוון שלום ישיר בין מדינת ישראל ובין רפובליקה פלסטינית שתקום, תוך הסדר עם העולם הערבי ועזרת המעצמות. זהו רעיון בן-זמנו, ועל כן אין לו מקום בעולמה הנפשי של ממשלת מאיר.

כבוד היושבת-ראש, איננו יכולים למנוע את הקמתה של ממשלה זו, אף שבעינינו היא אסון לאומי. אנחנו יכולים רק להתריע נגדה ולקוות שהתחושה הבריאה של העם ושל הדור הצעיר תשים לה קץ בהקדם האפשרי. זוהי הממשלה ה-14 בישראל. הגימטריה שלה היא:

די.

הי"ד ד. נצר:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גוברין, ואחריו לחברת-הכנסת מיקוניס.

עקיבא גוברין (המערך, עבדה - מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הדברים שאמרת במרכז מפלגתי על מהותה ואחדיותה של השליחות הלאומית, שחברת-הכנסת גולדה מאיר נתבקשה לקיים בתורת ראש ממשלה, ושאת קיומה היא קיבלה על עצמה על דעת כל הסיעות המהוות את הממשלה המורחבת - שרירים וקיימים ואין לי מה להוסיף עליהם. אני מאמין שראש הממשלה, וחברי הממשלה אשר אתה, יגשימו את התקוות, שתומכיהם בכנסת ובעם תולים בהם.

עלי לציין מתוך קורת-רוח שכינונה של הממשלה קויים תוך ימים מעטים, וכן ניסוחם של סעיפים שונים בקווי-היסוד, שלמעשה, מאז מלחמת ששת הימים, מכוח החלטות הממשלה והכנסת היו לנו יסוד מוסד בעמדתנו הבטחונית ובמאבקנו המדיני. חשנו, איפוא, כולנו שהשעה דוחקת בנו. אולם עם כל החשיבות שאפשר ליחס לניסוחו של סעיף זה או זה, הרי בסופו של דבר יקבע נוסח עמידתנו וכוחנו במאבק המדיני והבטחוני ונוסח חיינו היומיומיים. אנו מצווים על נתינת הדעת בעיקר, והוא - הבטחת קיומה ופיתוחה של מדינת ישראל. והמאבק על כך עדיין לפנינו.

בהודעתה של חברת-הכנסת גולדה מאיר, שנמסרה היום בכנסת, נקבעו אבות-הגנחות שעלינו לאמצם לנו, שכן הם הם ציוני-הדרך הנכונים במאבקנו המדיני והבטחוני ובמאמציו הבלתי-נלאים להשגת שלום-אמת כתוב וחתום על-ידי הצדדים.

אגורים: ממשלת המשך. אבל כל המשך שונה במשהו מקודמו. שכן פני הימים משתנים. בימים אלה נתחדש משהו במדיניות-החוץ שלנו. לצערי, גם בין ידידים עלול להתחדש משהו, ולא תמיד לטובתנו. לצערי, נקודת-המוקד של המדיניות שלנו בתחום המדיני היא עתה עם ידידים. זה לא יהיה מאבק קל. במאבק זה יצטרך לשאת העם כולו, ולא יום אחד ולא אחד.

משום כך אני מייחס חשיבות מיוחדת להודעתה של חברת-הכנסת גולדה מאיר, שלא רק שנדחה הסכם כפוי, אלא אנו פוסלים גם "רק המלצה", ואני מקווה

הראשונה להקים מחתרות עממיות רציניות. תשובת הממשלה היא "חומה ומגדל" משנות השלושים, "התנתח" לות" במליצות העלייה השנייה. והרי מדיניות השר ד"ן בשטחים מתמוטטת לנגד עינינו.

אנו עומדים לפני אתגר מדיני, בזכות התעודרו-תו הלאומית של העם הפלסטיני, ההופך לגורם מרכזי בעולם הערבי. תשובת הממשלה היא: התעלמות גמורה, ברוח הטיעון הציוני משנות העשרים, זמן רב לפני שחיים ארלוזורוב גילה את העם הפלסטיני וקבע כי ארץ-ישראל ופלסטין יכולות לדור בכפיפה אחת.

אנו עומדים לפני אתגר בין-לאומי, כאשר ארצות-הברית וברית-המועצות מתחברות מול האיום הסיני ומתכוננות לכפות הסדרים על אזורי המחלוקת העל-לים לגרור אותן לעימות ביניהן. תשובת הממשלה היא: להגביר את ההסברה הציונית, להגביר את המונוולוג ששוב אינו משכנע איש בעולם. והרי מדיניות השר אבן מתמוטטת לנגד עינינו.

ממשלה זו חיה בעולם פרטי משלה, עולם של אידיאולוגיה חנוטה. ממילא אין היא מסוגלת להדביר את המציאות המשתנה במהירות, ולא כל שכן להטביע עליה את חותמה.

כבוד היושבת-ראש, גרוע מכל, מסוכן מכל - האימוביליסם הפוליטי והגיאוגרפי.

ממשלה זו תדבר על שלום, אך ממשלה זו כלל אינה מסוגלת לעשות דבר למען השלום. מליצות צדקניות מלפני שני דורות יבואו במקום המעשה.

ההכרעה ההיסטורית העומדת לפנינו היא - שלום בלי סיפוח, או סיפוח בלי שלום. ואילו בממשלה זו אין אף שר אחד - אף אחד - המוכן לוותר על סיפוחים, גם תמורת רצועת מושלם. לכן מסרבת הגברת גולדה מאיר לפרסם מפות של שלום.

חלק מן השרים, בהנהגת השר בגין, רוצים בסיפוח כל השטחים הכבושים - "שיחורר נחלת אבות". רוב השרים דוגלים במה שמכונה תכנית אלון, שעיקרה: סיפוח רמת-הגולן, סיפוח בקעת הירדן, סיפוח חוף יש-המלח, סיפוח רצועת עזה, סיפוח צפון סיני, סיפוח חוף ים-סוף ושארם-א-שייך - נוסף על ירושלים, כמובן. חלק מן השרים, ובראשם שרי מפ"ם, רוצים בסיפוח רמת-הגולן, סיפוח שטחים מסויימים לאורך הקו הירוק, וסיפוח רצועת עזה - נוסף על ירושלים.

מכיוון שאין אף מנהיג אחד בעולם הערבי ובעם הפלסטיני המוכן לעשות שלום על סמך תכניות סיפוח אלה, כולן או חלקן, הרי מובן כי הממשלה כולה תפעל על פי תכנית בגין - הישירות בכל השטחים, ויתור על כל יזמת שלום.

פירוש הדבר: הפיכת משטר הכיבוש ללחם חוקנו; הידרדרות איטית, אך עקבית ועקובה מדם, של מצב הבטחון הפנימי; התרחבות התהום בינינו ובין העולם הערבי; התגברות המהפכה הערבית בדפוסים המסכנים את עתידנו בטווח הרחוק.

ידידים הן ידי השר בגין, אך הקול יהיה קול העלייה השלישית, של חברת-הכנסת גולדה מאיר. כל זה בתוספת המליצות של מפ"ם, שהתחננה ממש בפני חסידי ארץ-ישראל השלמה להישאר בממשלה.

לזושינגטון להיפגש עם הנשיא ניקסון ויועציו, היא מסביר להם יותר מכולנו לא רק את האינטרסים שלנו, אלא גם מה הם האינטרסים של ארצות-הברית במזרח התיכון. אם הוא באופוזיציה, תבוא עליו ברכה. מי יתן וישיב באופוזיציה עוד הרבה שנים.

באחת משיחותיה של המיועדת לראשות הממשלה אמרה גולדה מאיר שהיא חרדה לשליחות זו. אני מאמין שאתה יחד יהיה כל העם חרד על קיומה של שליחות זו. כי כגדולת השעה גדולה חומרתה וגדולה תקוותה. יהי רצון.

היו"ר ד. נצר:

רשות הידבור לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. הצעתה של המיועדת לראשות הממשלה, חברת-הכנסת המכובדת גולדה מאיר, לחדש את ממשלת הליכוד הלאומי תוך הרעת כמה סעיפים והעלמת כמה סעיפים בפרק המדיני, אינה מעוררת כל התלהבות. אם עומדים אנו במלוא התחמשת בחזית ההגנה הלאומית, בקווי הפסקת האש, נגד התלקחות צבאיות ונגד ארגוני החבלה והרצח הערביים, הרי מלאות פרצות היא החזית המדינית שלנו וחשופים הם אגפיה לכל רוח מצויה.

מצב זה מאפיין את מדיניות ישראל, כאשר מתנה-לת נגדנו מתקפה ערבית גדולה, צבאית, מדינית והסברתית, המכוונת להפעיל הסדר כפוי על-ידי ארבע המעצמות הגדולות לרעת ישראל, הסדר שאין עמו שלום ועתיד לבין בטחון. אין ממשלת המשך המוצעת, ומצעה המחודש בעניין המשבר הישראלי-ערבי, מסו-גלים להתמודד עם השלב הנוכחי של מערכתנו המדינית.

למרות הטרדות הכבדות הרבוצות עלינו יום-יום בשטח הבטחון החיצוני והפנימי, הרי מרכז הכובד כיום נעוץ בכל זאת במערכת המדינית. ממשלת הליכוד הלאומי גילתה לא פעם, מאז מלחמת ששת הימים, מקסימום של פירוד והתרוצצות פנימית. ככל שהורחב הבסיס של הממשלה בלחצו של הימין, כן נטרפה יותר על-ידי המאבק הפנימי בין מעדיפי השלום לבין מעדיפי השטחים, בין הנכונים לפשרה טריטוריאלית בשם השלום והבטחון לבין חסידיו "אף שעל אדמה". התכנית של אלון, דיון ובגין, ההכרזות הסותרות של השרים, הפגינו מצב ללא נשוא ומזיק לישראל, שהוסיף מצידנו חמצן לסרבני השלום והמשא-ומתן הערביים.

מגמות סותרות אלה עלולות גם להחליש את עמידת ישראל נגד התערבות וכפיית הסדרים על-ידי אר-בע המעצמות הגדולות, בעוד עניין השלום וכל הסדר שהוא הוא בראש וראשונה עניינם של עם ישראל והעמים הערביים.

המערך (עבודה-מפ"ם), שהוא הכוח הגדול והקובע ביותר בשלטון, אם הוא לא השכיל ללמוד כל לקח מכל ההתפתחות הזאת, שנמשכה ממלחמת ששת הימים ועד היום; אם הוא בא כיום להציע לנו ממשלת המשך ותיקונים, כביכול, בפרק המדיני - הרי מדגיש הוא בכך את הישגם של חסידיו "אף שעל אדמה" ומתנגדי החלטת מועצת הבטחון, אף לפי הפירוש הישראלי הנכון, ואת כניעתו הוא לתביעות של אלה.

שידינו יבינו את שפתה הברורה של גולדה מאיר שפירושה אחד - לא הסכם כפוי, לא "המלצות", אלא הסכם כתוב וחתום על-ידי מדינות האיזור. אנו דחינו דוחים את ההתייעצויות של ארבע המעצמות, לא רק משום ששתיים מהן, ברית-המועצות וצרפת, פסולות בתכלית הפסול ליעץ לנו, כביכול, מה לעשות. הכל יודעים מה היתה מזימת ברית-המועצות ערב מלחמת ששת הימים; ומה תלכו של הנשיא דה-גול והשרים המצומתים אליו בהטלת האמברגו ובנינו ישראל בצאתה למלחמת הגנה. אותו האמברגו פירושו היה אחד: אתם מופקדים, אנו מתנגדים ושלולים את ההתייע-צות של ארבע המעצמות, שכן כל ההתייעצות מעין זו יש לה השתלשלות משלה וחוקות משלה, שלעתיים בעלי הכוונות הטובות ביותר אינם רואים אותן בראשיתה של ההתייעצות. אני מאמין שחברת-הכנסת גולדה מאיר, שהוכיחה שהיא יכולה לעמוד נגד גויים, קשת-עורף, ואתה יחד הממשלה כולה, יעמדו על שלהם. וזהו המאבק שבו נהיה נתונים. שכן "המלצה", ערבות המעצמות הגדולות, וביניהן שתיים שפרצופן מוכר לנו למדי, כוח או"ם וכו', פירושם אחד - הפקדת חבית אבק-השריפה לידי שכנינו, אויבנו, שהם יחליטו מתי לנסות לפוצץ אותה על ראשנו, כפי שניסו ערב מלחמת ששת הימים.

עלי לצייץ במיוחד עוד אב-הנחה אחד, שקבעה המיועדת לראשות הממשלה: "כל עוד אין מן הצד השני כל סימן לכוונות להגיע לשלום, היטיבה הממשלה הקודמת לעשות בהתמסרה לעשייה, לחיזוק כוחנו, לביסוס מעמדנו, תוך שמירת הליכוד. לא חולשה, כי אם תבונה ואחריות, חיבו התנהגות זו. ואין ספק, כי בבוא העת תחליט הממשלה על בסיס והסכם. אעשה כל שבידי, בעזרת עמיתי, שממשלה זו תוסיף להתברך בליכוד הכוחות מבלי שתתקפח סמכות ההכר-עה הדמוקרטית בכל עת שיהיה הכרח בכך". למעשה תבעה חברת-הכנסת גולדה מאיר מעל במה זו, שלא נהא דוחקים את הקץ לקביעת מפה כביכול; ואני שמו שניתנה לה האפשרות בתורת ראש הממשלה לקיים אותה תביעה הלכה למעשה. בזמנו טענתי, שאינו מכיר בהגדרה של יונים ונצים, ושלעת-עתה יש לנו רק יהודים שנוצים זה בזה, שכן שליטי ערב אינם מוכנים כיום לעשות אפילו שעל אחד לקראת שלום. לדעתי, יהיה על המיעוט בממשלה לקבל את דין ההכרעה הדמוקרטית. אם לא - יפרוש.

איני רואה עצמי פטור מלהעיר שתי הערות לשני חברי כנסת, אורי אבנרי ושמואל תמיר. חבר-הכנסת אבנרי טען כאן בזכות הקמת "ישות פלשתינאית", ואו - לאלתר שלום על ישראל ועל האזור. אני מתנגד ל"ישות פלשתינאית", אבל הרושם שחבר-הכנסת אבנרי ביקש לעשות הוא שבידו מנדט מכל ערביי השטחים, כתוב וחתום, לעשות שלום עם ישראל. אולם, אם מנדט מעין זה בכיסו, משום מה אינו מוציאו מכיסו ומראהו לכנסת?

הערה אחת לחבר-הכנסת תמיר, שלא פסק מלדבר על המלל, כביכול, של הממשלה. אם נווצה היתה הוכחה ש"המרכז החפשי" אינו חפשי ממלל רברבני אלא כפות לו, הרי נאווו שלו מעיד על כך. המסקנה היחידה שעלתה מנאווו בכנסת היא שלו שלחו אותו

טית ושחרת שלום של העם הערבי הפלשתינאי בשטחים המוחזקים, על יסוד עקרונות וכות ההגדרה העצמית דו-קיום בשלום, שעמה תיכנס ממשלת ישראל למשא-ומתן לפתרון כל השאלות התלויות ועומדות בין שני העמים; שוויון זכויות מלא למיעוט הלאומי הערבי בישראל; שלילת התנועה של "אף שעל אדמה", החוסמת את הדרך למשא-ומתן ולשלום בכל זמן שהוא; לא הסתמי-כות על מעצמה אחת או על גוש מעצמות, אלא חתיחה ליחסים תקינים ולשיתוף פעולה עם כל המדינות השוחרות שלום בחלקי עולם שונים. זוהי מסכת של עקרונות, אשר בשילוב עם עמידה איתנה על משמר הבטחון עשויה לחזק את מעמדנו המוסרי-פוליטי בעולם ולקדוץ אפקטים חדשים למשא-ומתן ולשלום, אם לא מחר אז מאחרתיים. היכן למצא אותם בראשי הפרקים של ממשלת ההמשך?

חברי הכנסת, על כל חלקי ממשלת ההמשך מקובל, כי פרט לסעיפים על מדיניות החוץ יש להשאיר את קווי-היסוד של הממשלה ללא שינוי. תישאר, אם כך, ללא שינוי המדיניות הכלכלית-סוציאלית של הממשלה, וזאת אומרת כי תימשך ירידת חלקו של שכר העבודה בהכנסה הלאומית ולעליית חלקם של רווחי ההון באותה הכנסה. תימשך המדיניות של הקפאת השכר הנומינלי החופפת את הורדת השכר הריאלי. לתכלית זו אף אין מתבישים לגייס טעמי בטחון כביכול. יחד עם כל העובדים, יחד עם המוני העם שלנו, מצדדים אנו בצורך להפריש מההכנסה הלאומית כל מה שדרוש להוצאות הבטחון. אך מה לזה ולחלוקה בלתי-צודקת של ההכנסה הלאומית בין בעלי ההון ובין העובדים השכירים? המצב הוא כזה, שדווקא בשעות חירות זו הרווחים של ההון עולים, בעוד בני שכבות רחבות של עובדים סובלים ממזקה ועל שכמם מוטל עומס מסים כבד. וכדי להבטיח את הידוק התגורה של השכירים בא חוק "צינון השביתות" והתביעות מצד גח"ל וחוגים נוספים להטיל בורות חובה, לפגוע בחופש המאבק המעמדי של העובדים.

עם מדיניות כזאת, שאחריות לה כל שותפות ממשלת הליכוד - החל בגח"ל וגמור במערך (עבודה-מפ"ם) - לא נוכל להשלים. בממשלה כזאת, שגם לפי הגדרתה (אולי המוגזמת מדי) של חברת הכנסת מה"עבודה" שולמית אלוני, השך בגין הוא "הסמן הימני שלפיו מתיישרת כל השורה" - לא נוכל לתמוך.

בהיותה חלק בלתי-נפרד של חזית ההגנה הלאומית על עם ישראל ומדינת ישראל, תשקוד מק"י על גישה קונסטרוקטיבית לכל מעשה חיובי של הממשלה, ועל קו אופוזיציוני נגד מדיניות הממשלה במידה שזו לא תתיישב עם עניין השלום, הריבונות הלאומית, הדמוקרטיות וזכויות העמלים.

היו"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת אלזעבי, ואחריו לחברי הכנסת עובדי.

סיפא-לדין-אלזעבי (קדימה ופיתוח):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה. באמונה איתנה ובתקווה גדולה הגני לברך בשם סיעתי בכנסת, בשמי ובשם האזרחים הערביים בישראל, על הקמתה של

מה שמציעה לנו כיום המיועדת לראשות הממשלה, הגברת גולדה מאיר, זאת ממשלה בעלת מקסימום רוחב ובעלת מינימום הסכמה מדינית בסוגיה הישראלית-ערבית החמורה. מה שנחוץ לנו כיום הוא ההיפך מזה: מקסימום הסכמה מדינית, אף במחיר מינימום של רוחב, אשר גם לו מובטחת תמיכה של רוב בטוח ויציב בכנסת החדשה.

חברי הכנסת, לאחר שנציג ישראל באו"ם, מר תקוע, הודיע ב-1 במאי 1968 במועצת הבטחון, כי מדינת ישראל מקבלת את החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967, ולאחר ששר החוץ חזר על הודעה דומה בנואמו בעצרת האו"ם ב-8 באוקטובר 1968, תוך פירושה הגכון לעומת הפירושים השירותיים של שליטי ארצות ערב; לאחר שזה למעלה משנה מתנהלת תעמולה ערבית-סובייטית-צרפתית מסועפת שכאילו אין ישראל מקבלת את ההחלטה הנ"ל - איך יתפרש בעולם אי-איתורן של החלטת מועצת הבטחון ושל שליחות יארינג, שבמסגרתן פועלת הדיפלומטיה הישראלית, בנוסח החדש של קווי-היסוד?

ידוע הדבר כי עמנו, רובו ככולו, מצפה בכל נימי נפשו למשא-ומתן, להסכמי שלום והסדרי בטחון בין ישראל לארצות ערב. ידוע כמו כן כי עד בוא השלום תעמוד ישראל על קווי הפסקת האש לא מתוך דבקות בהם, אלא מתוך חוסר ברירה אחרת, וקנה - זמנית. אך לטובת עניין השלום ולטובת מעמדה של ארצנו באזור ובזירה הבינ-לאומית, המורכבת למדי, חיוני הדבר שישאל תגלה ברבים באופן חד-משמעי ומוסמך ביותר, כי תהא נכונה לסגת מקווי הפסקת האש אל אותם גבולות קבע מוכרים ובוטחים, שיוסכם עליהם בהסכמי השלום, על-ידי ישראל וערב גם יחד. הרי משהו דומה לזה, אך פחות ברור, נאמר על-ידי שר החוץ שלנו בעצרת האומות המאוחדות ב-8 באוקטובר 1968. הרי זהו האמצעי הטוב ביותר להסרת הלחץ הבינ-לאומי מישראל בעניין הנסיגה או עקרון הנסיגה והפנייתו כלפי שליטי הארצות הערביות המסרבים לעשות שלום. למה לא נאמר דבר כזה בנוסח החדש של קווי-היסוד?

כל עוד אין שליטי ערב נכונים למשא-ומתן ולשלום על בסיס העקרונות של החלטת מועצת הבטחון, אין ישראל חייבת בהעלאת מפה של גבולות בינינו לבינם.

הטענה של מק"י לממשלה היא לא על כך שהיא לא החליטה עד היום על פריטים של תכנית שלום ישראלית, אלא על כך שלא למדענה באופן חד-משמעי על עקרונות ישראל כמסד למשא-ומתן ולשלום, בגלל המגמות הסותרות בקרבה, עקרונות שאין עמם קיפוח של זכויות העמים הערביים השכנים. הטענה שלנו היא זו, שאין הרוב הריאליסטי יותר בממשלה מתייצב כראוי נגד אלה בתוכה אשר בשם "נחלת אבות" הופכים את ההיסטוריה שלנו להיסטריה ספחית, המע-רימה מכשולים מיותרים בדרך מאבקנו על קיומנו, על זכות קיומנו ובטחוננו הלאומי.

הגיע הזמן, לטובתנו אנו, שנעלה מפה של עקרונות מדיניים כלהלן: העדפת שלום על שטח; לא עובדות מוגזמות חד-צדדיות בדמות ישובי-קבע בשטחים המוחזקים; עידוד להקמת נציגות לאומית ערבית דמוקרטית

חוברת כ"ב, ישיבה שפ"ח
- הרכב הממשלה החדשה ותכניתה (דיון) (אלזעבי) -

ולחלוק בינינו את הטוב ואת הרע, מפני שאין מנוס מכך.

מצער הדבר שמנהיגי ערב אינם מפסיקים להוכיח את כוונתם הרעה ואת חוסר רצונם בשלום.

התנכלויותיהם של המצרים בגדה המערבית של התעלה בעזרת אלפי חייליהם ובעזרת ציודם החדש והכבד אינו אלא הוכחה חותכת לכך שאים הם מעוניינים בשלום. הם מעוניינים בחימום הגבולות על מנת להתחזק בלב העולם המחשבה, כי אנו עומדים לפני מלחמה קשה ואין מי שיכול למנוע את התחוללתה של טרגדיה חדשה. זאת למרות שהמצרים יודעים היטב, כי ישראל עומדת איתן ואין הם יכולים לגבור עליה ולחדור לביצריה.

שלוש הן המטרות של ההתנכלויות האלה של המצרים: 1. להטעות את דעת הקהל העולמית, כי אנו עומדים לפני מלחמה מקיפה באזור, כדי שהמעצמות הגדולות יתערבו ויטילו פתרון כפוי על האזור. דבר זה דחינו אותו מכבר והבהרנו את סיבת הדחייה. 2. כדי למנוע מישראל מלהשתמש בזכותה החוקית להקים ביצורים להגנה על עצמה ועל חיי חייליה. 3. להסיה דעת הקהל במצרים ולהוליך שולל את העם, באכרם לו כי כל תנועה שתקום עתה נגד המשטר הנוכחי במצרים היא לטובת ישראל, וכן על מנת לדכא כל התנגדות למשטר בעודה באיבה. אולם בכל אלה נחלו המצרים אכזבה. המערכה הצבאית לא הצליחה וגם התמרון המדיני נכשל.

איננו סבורים כי דעת הקהל במצרים גלכה ונפלה בפת. אדרבה, היא גילתה את התרמית הזאת. לעומת זאת יצאה ישראל, אחר התנכלויות אלה, חזקה מבחינה צבאית, וידה על העליונה מבחינה מדינית. באופן זה הוכיח צה"ל, כפי שהוכיח תמיד, כי הוא צבא ער, החושב על כל דבר ואינו ניתן להפתעות. ביצוריו של צה"ל היו כה חזקים ואיתנים עד כי אין הטילים והתותחים, שפתחו עליהם באש, יכולים היו לפגוע בהם כמלוא הנימה.

כאן מקווים בשעות חמורות אלה, כי מנהיגי ערב ישתמשו בשכלם לפני שיהיה מאוחר. על מנהיגי ערב לדעת כי הדרך שבה בחרו תוביל רק לאסון. מכאן שעליהם להיות אמיצים ולומר בגלוי כי הם רוצים בשלום עם ישראל, כפי שאומרים מנהיגי ישראל בכל הזדמנויות, כי הם שואפים לשלום עם הערבים.

אסור לפרש את הדרושה של ישראל לשלום כנובעת מתוך חולשה, כפי שמנהיגי ערב מבקשים לפרש. הדרושה לשלום בימים אלה היא סימן לגבורה ולכוח. מי יתן איפוא כי מנהיגי ערב ידגישו בפני עמיהם כי השלום הוא לטובתם וכי אין הדרושה לשלום סימן של חולשה. אדרבה, היא סימן של כוח. הדבר החיוני ביותר לעמי ערב הוא השלום, ועד אשר יבינו עמים אלה מה היא טובתם, נמשיך אנו בישראל לעמוד בפני הנסיגות הנואשים של המנהיגים המוליכים את עמיהם שולל.

המצב ביחס למנהיגיהם אלה עלול להיות חמור יותר כל עוד אינם שמים למד עיניהם את טובת ארצותיהם ועמיהם, וכל עוד יוסיפו לשמור על

ממשלה חדשה בראשותה של הגברת מאיר, במקומה של ממשלת המנוח לוי אשכול, יהיה נועם ה' עליו.

כולנו אמונה כי ממשלה זו תלך באותה דרך שבה הלכה הממשלה הקודמת ותנהג ביד חזקה בשעת הצורך ובעדינות כשתהיה אפשרות לכך. נסיונה של גברת מאיר, פקחותה, שיקול דעתה ועקשנותה - כל אלה נוטעים בנו את התחושה כי העניינים ילכו לפי רצוננו ולמען האידיאלים שבהם אנו מאמינים.

היינו סבורים ועדיין נהנו סבורים כי הגברת מאיר היא החלוצה הראשונה במדינה, ביחס להגשמת השלום. היא לא היססה מלהיפגש בנסיבות קשות וחמורות עם המנוח המלך עבדאללה, כדי למנוע שפיכות דמים וכדי שלא לסבך את ירדן במלחמה עם ישראל באותו זמן. לכן אנו מצפים כי הגברת מאיר תנהל העניינים במדינה באותה רוח ובאותו אומץ-לב, ממש כפי שעשתה זאת לפני עשרות בשנים, מתוך מגמה להגיע אל השלום ולמנוע שפיכות דמים.

רבות הצטערנו על כך שהמצב הזה נמשך מבלי לראות ניצוץ של תקווה, אפילו קלושה, להגשמת השלום. השלום המצופה צריך שיעשה כאן ובאזורנו. מנהיגיו הם שצריכים לגבוא לירי הסכם ביחס לשלום, כי הם מכירים היטב את האינטרסים שלהם.

הפתגם הערבי האומר כי "אין לך דבר טוב לגרד בו את עורך כמו ציפרניך, על כן, בן אדם, קח את ענייניך בידך" - נכון הוא באופן יוצא מן הכלל ביחס למצב השורר עתה במזרח התיכון.

אנו מפקפקים אם ארבע המעצמות יפעלו לטובת מדינות האזור. אדרבה, אני סבור כי הן יפעלו למען העניין הנראה להן, והמשרת את האינטרסים שלהן. יתכן שארבע המעצמות ינסו לפתור את בעיותיהן ולסדר את ענייניהן על חשבוננו ובאמצעותנו. מכאן שבעיותינו תהיינה מסובכות וחריפות יותר.

השלום הנכפה אינו יכול להיות שלום של קבע. רק קציר-הראייה ואופורטוניטיים יתמכו בשלום כזה מתוך מגמה להרוויח זמן. אנו דוחים מגמה זו משום שהנסיגות המרע לזמרו אותנו כי עלינו להיות מרחם קיראות ועירויים, וכן משום שאין אנו רוצים במלחמה חדשה.

את הדברים האלה אנו אומרים לא מתוך פחד, כי אם מתוך דאגה לחיי בחורינו וטובי בנינו. השלום מחייב את המנהיגים להיות אמיצי-לב כדי לגלות לעמיהם את המצב בגלוי-לב ולהעמידם על האמת, הגם שהאמת מרה היא לרוב. אנו זקוקים ביותר לאומץ-לב זה, אשר אם ימצא, כי אז יבוא השלום.

אולם אם המנהיגים ידאגו למשרותיהם ולכסא-תיהם - לא יהיה שלום, אף אם ישבו יחד כל ארצות ובל ויסקימו על הצורך בהגשמתו.

אנו יודעים כי עד לבוא היום שבו יוגשם השלום - ואנו מתפללים אלך כי יום זה לא יהיה רחוק - חייבים אנו להיות עירויים וזהירים ועלנו לקטוע את היד הנפשעת הפוגעת בתושבים שלווים. מעשים נפשעים אלה אינם צריכים להרפות את ידינו ולפגוע במוסרנו ובאחדותנו אנו, אזרחי ישראל, ערבים כיהודים, שהם ציאות כפתה עלינו לחיות בצוותא חיי אחווה ואהבה

הכרנו את הגברת מאיר כפועלת המקדשת את העבודה. היא לא נטשה את הרעיון הזה אפילו לדג אחד בחייה. כאשר היתה שרת העבודה הוציאה לפועל את רעיונה בדבר הביטוח הלאומי, סלילת כבישים והרבה תכניות הקשורות בתחיקה פועלית. הכרנו את הגברת מאיר כמוזכרת מפלגה שהשליטה חיי שלום והרמוניה בין חברה ועשתה מאמצים רציניים להגשמת אחדות אמת בקרב מפלגות הפועלים בארץ.

החלטת מרכז המפלגה להעמיד את הגברת מאיר בראש הממשלה נתקבלה ברצון ובקורת-רוח לא דק בישראל, כי אם גם מחוצה לה, שכן הגברת מאיר מוכרת לנו, כשם שהיא מוכרת בכל יבשות תבל, כאדם אוהב שלום ופועל למענו.

חברי הכנסת, רשימת שיתוף ואחוזה מביעה את אמונה המוחלטת וללא הסתייגות בגברת מאיר. אין לרשימתנו דרישות מיוחדות, אולם אנו מקווים כי הממשלה החדשה תמשיך את שהתחילה בו ממשלתו של המנוח לוי אשכול, בכל הקשור לפיתוח המגזר הערבי ושלובו בחיי המדינה.

רשימת שיתוף ואחוזה מקווה כי תקופת הגברת מאיר תהיה תקופת בטחון ושלום, תקופה שבה ייהרסו כל חומות השנאה והאיבה, תקופה שבה יושג שלום קבע בין ישראל לשכנותיה.

הי"ר ד. נצר :

רשות היבור לחבר-הכנסת מועדי, ואחריו לחבר-הכנסת אנקוריון.

ג'בר מועדי (הסיעה הדרוזית הישראלית) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. שמחנו מאוד לשמוע את הדעת ראש הממשלה הגברת גולדה מאיר בעניין הרכבת הממשלה החדשה. הנני לברך אותה בשמי ובשם בני העדה הדרוזית בארץ וברמת-הגולן, ומאחל לה התקדמות והצלחה בכל מעשיה ובכל השטחים.

עברה המפואר של הגברת מאיר, הגדוש נצחונות והקרבות למען שירות הדגל, הכשיר אותה למלא את התפקיד הרם הזה, הוא ראשות הממשלה. אנו מאחלים לראש הממשלה בריאות וכל טוב, ומקווים שבתקופתה יתגשם השלום הנכסף בין מדינת ישראל לשכנותיה הערביות.

השלום הוא מלה שקל לבטא אותה, אולם השלום הוא דבר חיוני מאוד שמחירו יקר מאוד, לכן על כל הגורמים המעוניינים להסכים לשלום ולשלם את התמורה.

אני מרגיש כי קיים היום ניצוץ של תקווה להגשמת השלום וקיימת הזדמנות בלתי-חוזרת להגשמת השלום, לכן על כל מנהיגי מדינות ערב לא להחמיץ הזדמנות זו וללמוד את הלקחים מגסיונות העבר, כפי שאומר הפתגם הערבי: "הטעות אינה נחשבת טעות אם מתקנים אותה, אך להמשיך בה הרי זו תהיה טעות אמיתית".

כיום קיימת בשביל מנהיגי מדינות ערב הזדמנות לשלום, היות וישנה ראש ממשלה המוכרת להם היטב ומכירים את כוונותיה הטובות למען השלום.

היא קראה לשלום לפני עשרים שנה. כאשר הוחלט על החלוקה, קראה הגברת מאיר למנהיגי ערב:

האינטרסים שלהם בלבד כדי להוסיף ולהחזיק בכסא-ויתיהם.

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים. הרשו לי לסיים דברי אלה כדי להביע מחדש את אמונו המוחלט בממשלה זו ובראש הממשלה הנכבדה. יחד עם זה אנו מבקשים מהממשלה, כי יחסה לאזרחים הערביים בישראל יהיה בפרופורציה מתאימה לנאמנותם למדינה, נאמנות שבאה לידי ביטוי מזהיר במלחמת ששת-הימים, שבה הוכיחו כי הם הגיעו לריאליסם כזה שקשה עוד להו-ליכם שולל ולהתייחס בזלזול לרגשותיהם. וכאן, ראש הממשלה הקודם, המנוח לוי אשכול, וכן הרבה חברים בממשלה העידו מעל במה זו על נאמנותם של האזרחים הערביים. האזרחים הערביים ישמרו על האמון היקר, שזכו בו, שכן הם לא זכו בו בקלות, אלא אחר עירנות ומאמצים ועקב עמידתם בפני קשיים רבים ולאחר נסיונות מרים. לכן סבור אני כי הגיע הזמן שהם יקטפו את פרי נאמנותם על-ידי שיתופם בעול האחריות בצורה רחבה יותר, ועל-ידי שתינתן להם נציגות בממשלה. את הזכות הזאת לא דרשנו בתוקף בעבר, אולם עתה אנו דורשים את הזכות הזאת ונעמד עליה בתוקף.

אנו רוצים כי מעשים בודדים המבוצעים על-ידי אנשים אויליים, שאינם מעריכים את האחריות ואינם יודעים מה זה נאמנות - לא ישפיעו על מהלך השיירה של האזרחים הערביים. שכן החברה הערבית הישראלית הקיאה מקדבה אנשים אלה, ומעשיהם נתקלים בגל של רוגז ובוז.

הי"ר ד. נצר :

רשות היבור לחבר-הכנסת עובדי, ואחריו - לחבר-הכנסת מועדי.

דיאב עובדי (שיתוף ואחוזה) :

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. במשך השנים האחרונות השתלבו האזרחים הערביים בחיי המדינה הודות למדיניות החיובית והיערנית שנקטה ממשלת ישראל כלפיהם, מדיניות שהיתה לה השפעה על המגזר הערבי, מבחינה מוסרית וחברתית, כמו תכניות הפיתוח, הרגשת בטחון לעתיד ותחושת אזרחות טובה.

לא אגזים אם אומר, כי האזרחים הערביים במדינת ישראל חשו ברובם המכריע באבל, דאגה וחשש מפני העתיד, כאשר שמעו את הדיעה המחרידה על פטירתו של המנוח לוי אשכול. אולם עד מהרה התבדו רגשות הדאגה והחששות מפני העתיד בקרב האזרחים הערביים, כאשר נודעה החלטת הרוב המכריע של מרכז מפלגת העבודה הישראלית להציע את הגברת מאיר לעמוד בראש הגה השלטון במדינה, במקומו של המנוח לוי אשכול. היתה זו החלטה מועילה ומוצלחת, בהיות הגברת מאיר ראויה למשרה זו. אישיותה הדגולה מסוגלת ללבד את כל הזרמים הרעיוניים והמדיניים בתוך הממשלה ומחוצה לה ולשים קץ להתנצחויות.

הכרנו את הגברת מאיר, כשם שהעולם הכיר אותה, כמדינאית מכריעה. כל אלה שהקשיבו לדבריה במסיבות העתונאים מעל במות אירגונים בין-לאומיים - כל אלה הכירו ביתרונותיה. אכן, היא ייצגה על הצד הטוב ביותר את ישראל השואפת לשלום עם שכנותיה.

חברת כ"ב, ישיבה שפ"ח
- הרכב הממשלה החדשה ותכניתה (דיון) (מועדי, נצר, אנקוריון) -

גבולות המולדת היקרה. הם השתתפו בשלוש מלחמות והוכיחו גבורה, נאמנות ומסירות. במלחמת ששת הימים ולאחריה הוכיחו, כי את יכולה לסמוך על החייל הדרוזי, כפי שאת יכולה לסמוך על אותו החייל היהודי בכל העיניים. לכן אני סבור כי יש לתת לחיילים אלה ולבני משפחתם תשומת-לב מיוחדת.

לבסוף, הנני מתכבד להכריז בבית זה, שנחווה החלטתם של כל בני העדה הדרוזית בארץ להמשיך ולהגן על גבולות מולדת יקרה זו.

הי"ר ד. נצר:

רשות הדיבור לחברת הכנסת אנקוריון, ואחרי לחברת הכנסת צדוק.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. אני מקווה שתבינו לרגשותי כשאני עולה לראשונה לנאום מעל הדוכן הנישא של הכנסת - כאשר סיעתי זיכתה אותי בעלייה כמעט ל"מפטיר" מטעמה בדיון חשוב זה.

רצה הגורל העיוור שאכנס לכנסת השישית במקום שנתפנה עם הסתלקותו ללא עת של ראש הממשלה המנוח, לוי אשכול ז"ל.

זכות גדולה היא לי, ונכנס אני לתפקידי כחבר כנסת, כשהרגשת הכבוד שנפל בחלקי מהולה בחדה ובצער על הנוסיעות שהביאוני לעת הזאת לבית נכבד זה ובהרגשת אחריות מיוחדת לבל אכשל בדיבורי.

במקום אחר, שממנו שואבת חברת הכנסת גולדה מאיר את סמכותה הציבורית, הטעימה ראש הממשלה המיועדת את משמעות המלה "יחד" בחיינו. ורצוני לברך אותה שתוכיח לקיים את ה"יחד" ולהעלותו למדרגה גבוהה גם בממשלה, בכנסת ובמדינה; בין השאר, שהממשלה כממשלה תדבר בשפה אחת, גם כשהיו בין שריה חילוקי-דעות או ניואנסים שונים. הכינון המהיר של הממשלה, מהירות ההתלכדות הלאומית - הם ערות חובתנו לאחריות העמוקה שהור"גשה בקרב כל הסיעות המשתתפות בממשלת הליכוד הלאומי ולמדינה הגבוהה של גברות מדינית, שמנהיגות העם בציון וזכות להגיע אליה.

יותר לי במקום זה להוסיף, שאין כל אמת וכיסוי לדברי העתק, ההתנשאות והיהירה של חברת הכנסת שמואל תמיר, על "הכוחות הרעננים הצמאים לשנינו" ועל "הממשלה הבלבונית", כדבריו.

ואם חברת הכנסת אבנרי שואל: "מי בחר בממשלה זו" ועונה בשנת אחת בעצמו כי "אלה היו קזכירי המפלגות של שנת 1965", הרי ייאמר לו: לאט לך, חברת הכנסת אבנרי, את הממשלה הזאת תאשר אותה כנסת שאתה נבחרת אליה בשנת 1965.

עצם קיומה של ממשלת הליכוד הלאומי היא תוצאה ישירה ממצב החירום והסכנות הנמשכות לקיומו הלאומי, והרי המציאות היא, שגם לאחר הנצחונות הגדולים של מלחמת ששת הימים ועמידתנו המדינית המוצלחת במשך קרוב לשנתיים, אנו מוסיפים להיות מוקפים אויבים תוקפניים המכריזים מדי יום על הרצון להשמידנו והמנסים לפגוע ולחבל בנו בכל דרך אפשרונו.

הבה ונגיע לידי הבנה בינינו. אנו מוכנים לתת הרבה כדי לפייס את הערבים. אולם הם השיבו בקריאה למלחמה. תוצאותיה היו חורבן, הרס ואסונות חוזרים.

על כן אני קורא למנהיגי ערב לתמוך ברעיונות הנשיא בורגיבה ולהימנע ממלחמה עם ישראל. אכן, קיימת אפשרות לבוא לידי הבנה על-ידי כך שישבו הערבים עם ישראל ועם ארבע המעצמות הגדולות. אני בטוח כי על-ידי כך ישיגו בסופו של דבר תוצאה טובה.

עתה אעבור לבקשותי מהממשלה, ואלו הן: קודם כל, ישנו עניין חשוב ורגיש, הוא עניין הרעיונות ובניית הבתים במגור הערבי. יש מאות בתים שנבנו בהתאם למפות המיתאר, אולם בלי רשיונות. למרות שהדבר הזה חמור, הרי נכגד זה קיים מחסור במגורים, וחלק מהדירות מאיימת עליהן סכנת הריסה. לכן אבקש ממשדר הפנים לתת רשיונות לבתים שנבנו, ומבקש אני מהועדות המחוזיות לרשיונות בנייה לתת בהקדם תשובות חיוביות או שליליות לאלה שהגישו כבר בקשות. גידול האוכלוסיה באזורים ערביים מחייב את משרד הפנים לדאוג ולתת הקלות לאזרחים הערביים בהענקת רשיונות בנייה למגורים.

כמו כן אני מבקש לתת מענקים למועצות המקומיות הערביות בהתאם למספר התושבים, כפי שנהוג לגבי המועצות המקומיות היהודיות.

אשר לחיילים המשוחררים, אני מבקש להקים מפעלים ליד הישובים שבהם מתגוררים חיילים דרוזיים משוחררים. אבקש להקים שני מפעלים בגליל, מפעל בכרמל ומפעל ברמת-הגולן.

כמו כן אני מבקש להקים בית-חולים ובית-ספר תיכון בישובים אלה.

אני תומך בתקציב שהוקצב לגדה המערבית ולרצועת עזה, המסתכם במיליוני לירות. אולם יודע עם זה אני מבקש להקציב לתושבי רמת-הגולן סכומים באותו יחס, שכן מצבם הכלכלי דורש תשומת-לב יתירה.

בקשתי ממשרד המשטרה: לדאוג לבנינו המשרתים במשטרה להעניק דרגות לאלה הראויים לכך. כמו כן - להעביר את השוטרים שהתחילו בעבודתם לפני מלחמת ששת הימים, והמשרתים עדיין במעמד שוטר זמני, למשמר הגבול כשוטרים קבועים.

ידועה עבודתם של בחורינו, שאנו גאים בהם, וגם ידועים לנו התפקידים הקשים המוטלים עליהם ושהם ממלאים אותם בנאמנות ובמסירות. לכן אבקש ממשרד הבטחון לדאוג ליחידה הדרוזית בצה"ל, להרים את קרנה ולתת חשיבות ליחידת הקומנדו.

וממשרד החינוך אבקש בניית בית-ספר תיכון מקיף, שיוכל לקלוט את הבנים והבנות, מאחד שיש סימנים חמורים, המתייחסים לאנשי הדת, שאינם מעוניינים כי הבנות ילמדו בבתי-ספר תיכוניים מעורבים. דבר זה פירושו, כי לאחר עשר שנים אין הבחור הדרוזי רואה אפשרות לשאת בחורה דרוזית, מאחר שהוא סבור כי רמת השכלתו גבוהה מרמת השכלתה. לכן אבקש להבין את הדבר הזה ולבנות בית-ספר תיכון בהקדם.

ולבסוף מלה קצרה לראש הממשלה, הגברת גולדה מאיר: בנינו קשרו גורלם בגורל מדינתם, ישראל, ומאו קיומה ועד לימינו הם שמורים יומם ולילה על

הסכם, יהיה בכך משום מבחן וערובה כלשהי לרצינות השלום.

ועד שיקום השלום, אסור לנו להתפתות ולהסכים לתחליפים כלשהם של שלום, וערובות מופקפקות בכלל זה.

עקרון הגבולות המוסכמים, הבטוחים והמוכרים, בהצהרתו של הנשיא ג'וסון מיוני 1967 ובהחלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967 - חייב להישאר אבן-פינה לעמדתנו המדינית, ואסור לנו לזוז ממנה.

ומכיוון שגם הנציגים וגם היונים - על אף חילוקי-הדעות ביניהם - מאוחדים במצב הנוכחי בכך שאיננו זויים מקווי הפסקת האש, אני מצטרף לקריאתו של חבר-הכנסת ברעם, שנחלל מ"מלחמות היהודים", - בכל אופן עד שיגיע תורה של מפה מסוימת.

בתולדות התנחלותנו המחודשת בארץ ישראל, בימי התורכים, בימי המנדט, במלחמת השחרור, למדנו שהעובדות שיצרנו הן שקבעו את גבולות אחיזתנו בארץ. הממשלה היא שתקבע את סדר העדיפויות. ושווה עליה להגביר בטחונו. בנדון זה טוב שנמעיט לדבר ולהצהיר וגרבה לעשות.

בסיכומם של דברי, אדוני היושב-ראש, רצוני לברך את שרי הממשלה שהוצגה לפנינו, ואת ראש הממשלה המיועדת, בעבודה פורייה לטובת העם והמדינה.

הי"ד ק. לוז :

רשות הידבר לחבר-הכנסת צדוק, ואחריו לחבר-הכנסת בהיר.

חיים יוסף צדוק (המערכ, עבודה-מפ"ם) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. חובה נעימה היא לי לברך את חברי וידי, חבר-הכנסת אנקוריון על נאומו הראשון בכנסת. חבר-הכנסת אנקוריון מביא אתו לכנסת נסיון רב בעבודה ציבורית. הוא גם מביא אתו השכלה משפטית ונסיון משפטי. אני מקבל אותו ברצון למשפחת המשפטנים בכנסת. אני מאחל לו שכניסתו לכנסת תהיה ראשיתה של פעילות פרלמנטרית ארוכה ומועילה.

אדוני היושב-ראש. השתלשלות הדברים, מאז נודע על פטירתו של ראש הממשלה המנוח, מעידה לדעתי על דרגה גבוהה של בגרות ממלכתית שהגענו אליה. בפעם הראשונה קרה בתולדות המדינה שראש הממשלה נפטר על משמרתו. ממשלות המעבר הקודמות היו ממשלות מעבר שבהן הממשלה כולה, לרבות ראש הממשלה, נשארה על משמרתה עד שתיוכנו הממשלה החדשה. עכשיו נפקד בממשלת המעבר מקומו של ראש הממשלה. ואני חושב שמן הראוי לציין, שתוך שעות ספורות אחרי פטירת ראש הממשלה המנוח נבחר ראש הממשלה בפועל. הובטחה הציפיות. לא היתה כמעט שעה בלי שהיה חבר ממשלה ששימש בתפקיד ובסמכויות של ראש הממשלה. ראש הממשלה בפועל שימש בתפקיד זה להלכה ולמעשה. הוא שמר על הצוות. הוא טבע את המטבע של אחריות קוקלטיבית למעשה, גם אם בממשלת מעבר אין נהוג העקרון של אחריות קוקלטיבית להלכה. והוא הכשיר את המעבר התקין לממשלה קבועה.

זו גם הפעם הראשונה בתולדותינו, שמורכבת ממשלה חדשה, ובמרכזה סיעה אשר לה - לה

ממשלת הליכוד הלאומי שהתפטרה הוכיחה מידה גדולה של יציבות, למרות זעזועים אחדים שעברו עליה. ותקוותנו איתנה, שהממשלה המוקמת היום תוסיף לנהוג בהצלחה את ספינת המדינה בראשותה של חברת-הכנסת מאיזה.

יורשה לי לומר שעל אף חרדתה של המיועדת לראש-שות הממשלה בקבלת תפקידה, אנו מאמינים שהאדרת נפלה על כתפיים מוצקות. יש לראש הממשלה המיועדת סגולות חשובות, הדרושות לעמידה ליד ההגה: היא יגחנה בתבונה רבה, בשיקול-דעת אחראי, באומץ לב ובתקיפות, בהבירות המחשבה, בכוח שיכנוע למופת. יש משום עידוד רב בספונטניות החמה שבה נתקבלה מועמדותה של המיועדת לראשות הממשלה בכל הסיעות, שממשלת הליכוד הלאומי מורכבת מהן, ובאמון הרב שזכתה בו בקרב כל שכבות העם, גם בקרב המיעוטים בארץ, כפי ששמענו זה עכשיו משלושת הגוואמים שקדמו לי בוויכוח.

יחד עם זה מן הראוי שהסיעות המרכיבות את הממשלה תתהוה את עצמן לזכור את המגבלות שלהן. ובדיוק כשם שזה קיים לגבי סיעת הרוב, שיש לי הכבוד להשתייך אליה, והמהווה היום רוב פרלמנטרי כשלעצמה, - כך הדבר לגבי שאר הסיעות בממשלה, שאמנם יכו-לות לדרוש הידברות, אולם מוטב שלא תתפוסנה בידית הדלת לעתים קרובות מדי.

העובדה שאנו במצור נמשך מחייבת ליכוד רחב ונכונות לקרבות מצד כל אזרחי ישראל והתלכ-דות העם היהודי בתפוצות מסביב למדינת ישראל, בעזרת אחים, וקודם כל בעלייה מוגברת לארץ. יש לומר לעם את האמת, כי מצב החירום עלול להימשך זמן רב, שנחוצה לנו מידה גדולה של יציבות, של אורך-רוח ושל עצבים חזקים.

הממשלה חייבת לארגן, לחשל ולהגביר את כוח עמידתו. והמדובר בעמידה הצבאית והבטחונית, בעמידה המדינית, בעמידה הכלכלית, החברתית והרוחנית.

כעקרון יסודי ומנוחה של חיינו חייבת להישאר ההכרה שאנו בלבד קבועים על גורלנו, ורק אנו אחראים לגורלנו כעם עצמאי ובן-חורין. ואני תמים-דעים עם הגדרתה הקולעת של ראש הממשלה המיועדת, שישיראל לא תסכים כי גורלה יוכרע על-ידי זולתנו. אין פירושו של דבר שכל מזלולים בידיות העמים. אדרבה, אנו זקוקים לכל פירור של ידיות הן מצד מעצמות גדולות והן מצד עמים קטנים, בכל חלקי תבל, כקרובים וכרחוקים. אבל כל העמים, גם הגדו-לים, הידיים והעיונים כאחד, צריכים לדעת שלא נפקיר את בטחונו של אומתנו ומדינתנו, ולא נוותר על הזכות שישנה לכל עם חפשי להתגונן במלוא כוחו מפני המתנכלים בבטחונו.

כשארבע מעצמות גדולות רוצות להיפגש ביניהן לבין עצמן ולדון בסכסוך שבינינו לבין הערבים, טוב שכולן יחד וכל אחת מהן לחד תדענה, כי שום "הסדר כפוי" עלינו לא יקום ולא יצלח. יש השיבות רבה לעצם האמירה הנחושה, ששלום-אמת חייב להיות הבסיס לכל הסדר בינינו לבין הערבים. חווה השלום המיוחל איננו עניין פורמלי בלבד. רק אם יכירו הערבים בקיומו המדיני, יישבו אתנו ליד השולחן ויגיעו אתנו לידי

ואינו עומד היום על הפרק. אולם צריך להיות ברור, שכאשר הממשלה ביום מן הימים תצטרך להכריע - היא תכריע. כי הליכוד חשוב מאוד, אבל לא במחיר שיתוק כוח-ההכרעה של הממשלה. הליכוד חשוב; כושר ההכרעה חשוב יותר.

אדוני הושב-ראש, ישנם שני נושאים, שעליהם רצוני להעיר הערות קצרות; כי נדמה לי שבשני נושאים אלה תצטרך הממשלה לגבש מדיניות ולהכריע. האחד - גיבוש המדיניות ולגבי הממשל בשטחים. מטרת האיוב היום היא כפולה: הגברת מעשי הטרור ושלילוב האוכלוסיה במעשי הטרור. בארגוני החבלה יש לנו מלחמה עד חרמה, כי עצם קיומם מושתת על הרצון להשמיד את ישראל. כל דיבור, כל רמז, על אפשרות כלשהי של משא-ומתן אתם הוא, לדעתי, מיותר ומזיק. אבל נדמה לי שעלינו להקפיד על הפרדה ככל האפשר בין מלחמה בטרור ובין הממשל באוכלוסיה הערבית. כלפי האוכלוסיה אנו חייבים לנהוג זהירות, התאפקות, ולא להיתפש להלכי-רוח של הפגנות של יד תקיפה. אני חושב שבמאבק המדיני, שבו אנו נתונים היום, אין לך סכנה גדולה מהשתלשלות דברים שראשיתה במעשי חבלה, המשכה גילויים שאפשר לראותם מבחוץ כגילויים של מדי אודחי, וממשך המשכה פעולות שאפשר לראותן מבחוץ כפעולות דיכוי. זוהי בדיקת מגמתם של אויבינו. כאשר תצטייר תמונה זו, אפשר יהיה לטעון שהנה באמת אנו יושבים על חבית של אבק שריפה, ולכן צריך לעשות משהו, צריך למצוא פתרון מבחוץ. האינטרס המדיני שלנו מחייב היום הפרדה ברורה ככל האפשר בין מלחמה ללא סייג וללא רחמים בטרור ובין המגמה לקיים ככל האפשר חיים תקינים וסדירים בקרב האוכלוסיה הערבית.

הנושא השני שאני רוצה להעיר עליו הוא - המש-מעות הכלכלית של מצבנו הבטחוני והמדיני. הטל הכלכלי של הבטחון, הרובץ עלינו, נעשה כבד יותר ויותר. אני מכיר מדינה בעולם המקדישה לבטחון אחוז כה גבוה מן התוצר שלה, כפי שאנו עושים זאת, בנטל כזה ושאו עמים רק כאשר היו במצב של מלחמה ממש.

אריה בהיר (המערך, עבודה - מפ"ם):
אנו איננו נמצאים במלחמה ממש?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה - מפ"ם):
אנו איננו נמצאים במצב של מלחמה ממש, כפי שהיינו ביוני 1967, אם כי תקציב הבטחון שלנו הוא תקציב-מלחמה. אם נוסף על גטל הבטחון הכבד את הדברים ההכרחיים בתחום קליטת העלייה, בתחום הצמיחה הכלכלית, ועוד נוסף על כך עלייה ברמת החיים באותו שיעור שהיה בשנת 1968, והוא צפוי ב-1969 - גידול של 7% -, אני חושב שהתפתחות זו מוכרחה להביא או לידי דלדול הרורבות במטבע - חוץ או לידי אינפלציה או לידי שני הדברים גם יחד. אני חושב שהתודעה שהמצב הבטחוני מחייב גם נטל כלכלי כבד יותר על כל אודה ואזרח טרם חדרה במידה מספיקה לציבור; ואולי לא עשינו די כדי שתודעה זו תחדור. נראה לי שקרוב הזמן שממשלה זו תצטרך לדרוש מן הציבור גם קרבן כלכלי גדול יותר; ואני בטוח שהציבור יוכיח מלוא ההבנה.

בלבד - רוב בכנסת. מצב זה מטיל על אותה סיעה גדולה אחריות ממלכתית מיוחדת. ואני רוצה לציין כגילוי של בגרות, שעם כל היתונו נתונים באבל, התחלנו מיד בהליכים לכינון הממשלה החדשה. ואם היום, קצת למעלה משבועיים אחרי פטירתו של ראש הממשלה המנוח, ניצבת לפנינו ממשלה חדשה, הרי זה גילוי של בגרות בסדרי הממלכה.

העובדה שממשלה זו, כמתכונת הממשלה הקודמת, מתייצבת לפנינו היום, היא לדעתי קודם כל עדות לכוח המלכד של האישיות המיועדת להיות ראש הממשלה. אני חושב שחברת-הכנסת מאיר, אשר כחברת כנסת היתה יכולה ליטול לעצמה מידת חירות גדולה מאוד להביע דעתה האישית על מדיניות, על עתיד השטחים וכו', נתנה פומבי לדעותיה במידה הרבה יותר קטנה מאשר רבים וטובים מחברי הממשלה. אני חושב שעובדה זו תעמוד לממשלה החדשה כנכס בתקופת כהונתה.

המהירות בהרכבת הממשלה החדשה היא גם עדות לבגרותן ולאחריותן של כל הסיעות המשתתפות בממשלה. למן הרגע הראשון ברור היה שהממשלה החדשה תוכל לקום מהר אם יישמר בה ההרכב הסיעתי, ההרכב האישי, חלוקת התפקידים והמשך המדיניות. אני רוצה לציין בסיפוק ששום סיעה לא נתפתחה לנסיון להשיג רווח מפלגתי או מדיני אגב כינון הממשלה החדשה. הפרק של קווי-היסוד על מדיניות החוץ, שהונח על שולחנו, הוא עידכון קווי-היסוד מלפני שלוש שנים. איננו שונים כלשהו במדיניות הממשלה כפי שהיתה נהוגה עד עכשיו.

ממשלה זו היא ממשלה על בסיס פרלמנטרי רחב; ומטבע הדברים, יש עניינים שבהם מאוחדים כל חלקיה, ויש עניינים שבהם חלוקת הסיעות המרכיבות אותה. אנו מאוחדים בעיקרי הדברים ששמענו היום מפי ראש הממשלה המיועדת: שאין אנו זויים מקווי הפסקת האש כל זמן שאין שלום. זו היתה מדיניותה של הממשלה הקודמת, וממשלה זו נשארה נאמנה למדיניות זו. אנו מחולקים לגבי שאלת הגבולות בתנאי שלום. אבל צריך להיות ברור דבר אחד: הממשלה הקודמת לא היתה והממשלה החדשה לא תהיה - ובשום פנים אי-אפשר לראותה - כממשלה הגורסת "אף לא שעל אדמה"; כי "אף לא שעל אדמה" ומשא-ומתן ישיר על שלום - הם דבר והיפוכו.

אברהם טיאר (המרכז החפשי):
זה ברור לכל?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה - מפ"ם):
זה ברור לדובר עכשיו מעל הדוכן.

אבל שאלה זו, שבה אנו חלוקים, איננה אקטואלית היום, ואיננה עומדת על הפרק. אין אנו עוסקים במתן תשובות על שאלה היפותטיות, מה היינו מציעים כגבולות המדינה אילו היינו נגשים היום למשא ומתן. הדבר המאחד אותנו, את הממשלה כולה, הוא המערכה המדינית, הכוונות הצבאית, המלחמה בטרור וקיום השלטון הישראלי בשטחים החדשים. אני שמח שהמאחד האקטואלי, העומד על הפרק היום, הוא שליכד כל סיעות הממשלה; ולא היתה סיעה שנתפתחה להבליט את חילוקי-הדעות על עניין שאינו אקטואלי,

— הרב הממשלה החדשה ותכניתה (דיון) (לח, בהיר); תשובת חברת-הכנסת ג. מאיר (לח), מאיר) —

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת בהיר, האחרון בוויכוח.

אריה בהיר (המערך, עבודה—מ"פ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. בהציגה את הממשלה החדשה אמרה המיועדת לראשות הממשלה, חברת-הכנסת גולדה מאיר: "בעצם המלחמה טרם נגמרה. יום יום נופלים בנים שלנו בעמדם על המשמר. הם משלמים את המחיר היקר ביותר למען העם והמולדת".

ועוד הוסיפה חברת-הכנסת גולדה מאיר: "הסכמנו להפסקת האש. גם מדינות ערב הסכימו להפסקת האש. אולם לא עברו אלא ימים מעטים וקווי הפסקת האש נהפכו לקווי חזית של תוקפנות רצופה מצד מדינות ערב נגדנו". מתוך נסיון אישי יום-יומי, כחבר אחד המשקים בעמק הירדן, אני יכול לאשר במלואם את דברי המיועדת לראשות הממשלה.

עם כיבוש רמת הגולן, ביום האחרון של מלחמת ששת הימים, נפסקו הפגזות הסורים על משקי הגליל העליון. מאז מחזיק צה"ל ברמת הגולן והתנחלו בה היאחזויות נח"ל, קיבוצים ומושבים, שורד שקט יחסי בגבול זה, ומשקי הגליל העליון חזרו לעבודתם היוצרת והשלווה.

לעומת זאת לא עברו ימים רבים מאז נחתמו הסכמים של הפסקת האש אחרי מלחמת ששת הימים ונצחון ישראל, והנה נפתחה אש מרמת הגלעד על משקי עמק בית-שאן ועמק הירדן. הגבול שלנו לאורך הירדן הפך להיות מקום מעבר לחבלנים, אשר החלו להסתנן לעמק הירדן ולעמק בית-שאן, תוך נסיון לזרוע הרס במשקים, לפגוע באוכלוסיה האזרחית של ילדים, נשים וחברים העובדים בשדה ובמפעלי תעשייה ולחבל ברכושם.

היה בכוחו של צה"ל בימי מלחמת ששת הימים לעלות ולהתבצר ברמת הגלעד, להבטיח שקט לעמק הירדן ולעמק בית-שאן, ולכלל האזור, וגם לכל התושבים הערביים בבקעת הירדן ממזרח לירדן. כיבדנו את הגבול עם ממלכת ירדן לאורך הירדן ובערבה. במקום כיבוד הדדי של הפסקת האש הנפק הגבול הזה לגבול החם של מדינת ישראל, עוד לפני שהמצרים התחילו להפגין את חיילנו בתעלת סואץ. הירדנים איפשרו לצבא עיראק להתבסס ברמת הגלעד ולהפגין משם בתותחים ארוכי-טווח את יושביו. למזלנו הצליח צה"ל לבצר את הגבול

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת מאיר.

גולדה מאיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ברשותכם, אומר רק משפטים אחדים.

קודם כל, רצוני להודות לכל חברי הכנסת אשר ליוו את הקמת הממשלה בכרכות להצלחתה. נקווה כולנו שכל הברכות תתגשמה. ובקשר לכך, רצוני לעמוד במיוחד ולומר תודה מיוחדת לחברינו, חברי-הכנסת סיפ-אלדין אלוועבי, דיאב עוביד וג'ר. מועדי. אנו

הקיים, להפסיק חדירות החבלנים ולהחזיר מכה למתנ-כלים. כתוצאה מפעולתם המלחמתית של הירדנים עובו רבבות חקלאים ערביים את בקעת הירדן המזרחית, נטשו משקיהם וכפריהם והפכו להיות פליטים בממלכת ירדן — טרגדיה נוספת של אוכלוסיה ערבית אזרחית כתוצאה מתוקפנות צבאות ערב והטרוריסטים.

אבל משקינו באזור זה מוסיפים להיות מטרה להפגזות התותחים ארוכי-הטווח ופגזי הקטיושות. כל לילה חוזרים החבלנים בעזרת הצבא הירדני והעיראקי ומנסים לפגוע במשקים. במוצאי שבת האחרון והלילה נמשכה ההפגזה וגם התחזקה. פגזים רבים הומטרו על האזור כולו; פצצות של הקטיושות נפלו בשדות ובקרבת המשקים. לשמחתנו הרבה לא היו נפגעים ולא סבלנו אבידות בנפש. ובכל זאת אורחים, אשר לילה לילה נושאים במעמסה של סכנת נפשות — ואיננו מדבר כאן על אנשי צה"ל העומדים בחזיתות השונות, לא רק בחזית המצרית אלא בכל החזיתות ובכל השטחים; אשר לילה לילה נשקפת להם סכנה של פגיעה פתאום מית בלידיהם ובישוביהם, ולמחרת בבוקר שוב יוצאים הם לעבוד בשדה על גדות הירמוך והירדן — יש להם הכוח המוסרית לתבוע מממשלתם ומראשה לאחוז בפעולה נמרצת למנועת המשך מצב זה.

על הממשלה החדשה להבהיר הבהר היטב לממשלת ירדן שמצב זה לא יוכל להימשך עוד זמן רב. אם לא ייפסקו ההפגזות, יצטרך צה"ל לאחוז, לדעת, באמצעי בטחון והרתעה נוספים על אלה שאחזו בהם עד עתה.

חברת-הכנסת מאיר ביקרה באזור עמק הירדן ובית-שאן לפני זמן-מה וראתה כמו ענינה את המאמץ צים הנעשים על-ידי החברים בקיבוצים, במושבים ועמק בית-שאן לקיום חיים ועבודה תקינים באזור המוטריד. היא נפגשה עם הילדים הנאלצים לרדת למקלטים ללינת לילה זה חודשים רבים ושמעה מרחשי לבן של האמהות הצעירות והסבתות מוותיקי ההתיישבות העובדת ומצעירי המשקים.

אני בטוח שממשלת ישראל בראשותה תעמוד איתן על משמר האינטרסים הלאומיים הכלליים של מדינת ישראל כולה, ויחד עם זאת, עד אשר יושג השלום המיוחל, תטפל גם במצבים המקומיים המיוחדים של אזורים מוטרידים על-ידי ערבים, המחייבים טיפול דחוף להבטחת שלום יושביהם ואפשרות המשך עבודתם התקינה.

3. תשובת חברת-הכנסת ג. מאיר

רואים זאת כהצלחת מדינת ישראל וכהצלחת המיעוט-טים בתוך המדינה, שכן אנו יכולים לדבר איש אל רעהו, וכי אפשר לבוא לידי מסקנה זהה ומשותפת בצורך השלום לא רק בשביל מדינת ישראל.

מה שאמרנו אמת היא, שהמוני העמים הערביים במדינות השכנות זקוקים — לכל הפחות — לשלום כמונו, ובעצם יודעים אנו שמצבם כזה שהם זקוקים לשלום אולי עוד יותר. כולנו מקווים שבין שליטי ערב, בין אם מוכנים לכך ובין אם לאו, בהכרת יבוא יום וגם הם יבינו זאת.

חוברת כ"ב, ישיבה שפ"ח

— הרכב הממשלה החדשה ותכניתה (תשובת חברת-הכנסת ג. מאיר) (מאיר, לוח, בן-גוריון);
— הצהרת אמונים של חברי הממשלה (לוח, מאיר, אלון, אלמוגי, ארן, בגין) —

ה צ ב ע ה

84 —	בעד ההצעה להביע אמון לממשלה המיועדת
12 —	נגד
1 —	נמנע

ההצעה להביע אמון לממשלה המיועדת
נתקבלה.

הי"ד ק. לוח:

הובע אמון הכנסת לממשלה. אני מברך את
הממשלה, ומאחל לה הצלחה בפעולותיה.

דוד בן-גוריון:

האם אוכל למסור הודעה כממנע?

הי"ד ק. לוח:

בבקשה. רשות הדיבור לחברת-הכנסת בן-גוריון.

דוד בן-גוריון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. לא הצבעתי נגד
הממשלה, כי בממשלה הזאת יש כמה חברים מוכשרים
ונאמנים, הראויים לתפקיד זה. נמנעתי מהצבעה,
באשר המיועדת להיות ראש הממשלה — שיש לה תכונות
מבורכות וכשרונות מצויינים — הסתירה מהעם בארץ
את הפגמים המוסריים החמורים והפשע שבגללם דרשו
חברי מפא"י אדוקים להביא לידי סילוק ראש הממשלה
הקודם, ובזאת גרמה להסתאבות מוסרית מסוכנת
בצמרת ועושי-דברה של הצמרת. ואם חלילה תימשך
הסתאבות זו, עלולה היא להביא לידי אסון גדול על
המדינה הזאת ועל העם היהודי.

ב. הצהרת אמונים של חברי הממשלה

הי"ד ק. לוח:

אבא אבן, שר החוץ, יצהיר את הצהרת האמונים
באחת הישיבות הבאות.
יוסף אהרן אלמוגי — שר העבודה.

יוסף אהרן אלמוגי:

אני, יוסף אהרן אלמוגי, מתחייב כחבר הממשלה
לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את
את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות
הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ד ק. לוח:

זלמן ארן — שר החינוך והתרבות.

זלמן ארן:

אני, זלמן ארן, מתחייב כחבר הממשלה לשמור
אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את
תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ד ק. לוח:

מנחם בגין — שר.

מנחם בגין:

אני, מנחם בן זאב וחסיה בגין, מתחייב כחבר
הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא

ואומר עוד משפט אחד.

שמענו כאן שני חברי כנסת, כל אחד מהם העיד על
עצמו שהוא מדבר בשם דוד צעיר, תוסס, מתקדם וכו'.
כוונתי לחברת-הכנסת שמואל תמיר ולחברת-הכנסת
אורי אבנרי. אחרי ששומעים את הדעות של שני חברי
כנסת אלה, בשם אותו הדור, נדמה לי שלא נשאר אלא
להגיד לעצמנו: אשרינו שזודנו הוא כמו שהוא ולא כפי
שהוא מופיע בדברי שני חברי הכנסת, החושבים עצמם
לנציגיו. הדור דוד צעיר, הדור דוד תוסס, הדור דוד
מתקדם, אבל הדור גם רציני.

איני יכולה לקבל את הדיבור שהממשלה הזאת
היא תבוסתנית. אל תספרו לי שעדיין אנו עומדים
במקום שאנו עומדים, אבל היא תבוסתנית. ויכולה
הייתי להביא עוד עניינים מן הגאום הזה. דבר אחד
מעורר בי סקרנות.

על השקפת-עולמו המדינית והבטחונית של חבר-
הכנסת תמיר שמענו והתרשמנו מכך. נשאר עוד
רק דבר אחד — לשמוע גם את השקפת-עולמו החבר-
תית, על מנת שלחברי הכנסת תהיה תמונה שלמה,
את מי מייצגים חברי-הכנסת תמיר וסיעתו בכנסת.

חברי הכנסת. שוב — תודה רבה על הנאמר. ואני
מקווה שבעזרתכם ועמידתכם-עמידתנו, בכל מה שיהיה
— נוכח, ויחד נגיע גם ליום הגדול.

הי"ד ק. לוח:

אני מעמיד להצבעה את בקשת הממשלה המיועדת
להביע לה אמון.

הי"ד ק. לוח:

בהתאם לסעיף 16 לחוק יסוד: הממשלה, אומין
את ראש הממשלה ואת חברי הממשלה לעלות לדוכן,
להצהיר את הצהרת האמונים ולחתום עליה.

אני מזמין את חברת-הכנסת גולדה מאיר, ראש
הממשלה.

גולדה מאיר:

אני, גולדה מאיר, מתחייבת כראש הממשלה לשמור
אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את
תפקידי כראש הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותמת על ההצהרה)

הי"ד ק. לוח:

גברתי ראש הממשלה, אני מברך אותך לכניסתך
לתפקיד רב-האחריות, ומאחל לך הצלחה בניהול
ענייני המדינה.

יגאל אלון — סגן ראש הממשלה ושר לקליטת
העלייה.

יגאל אלון:

אני, יגאל אלון, מתחייב כחבר הממשלה לשמור
אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את
תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

— הצהרת אמונים של חברי הממשלה (בגין, לוז, בורג, ברזילי, גבת, גלילי, דיין, ורהפטיג, ישעיהו-שרעבי, כרמל, י. ספיר, פ. ספיר, קול, ה. מ. שפירא, י. ש. שפירא) —

באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

יוסף בורג — שר הסעד.

יוסף בורג:

אני, יוסף בורג, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

מרדכי בנטוב, שר השיכון, יצהיר את הצהרת האמונים באחת הישיבות הקרובות. ישראל ברזילי — שר הבריאות.

ישראל ברזילי:

אני, ישראל ברזילי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

חיים גבתי — שר החקלאות.

חיים גבתי:

אני, חיים גבתי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

ישראל גלילי — שר.

ישראל גלילי:

אני, ישראל גלילי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

משה דיין — שר הבטחון.

משה דיין:

אני, משה דיין, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

זרח ורהפטיג — שר הדתות.

זרח ורהפטיג:

אני, זרח ורהפטיג, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

ישראל ישעיהו-שרעבי — שר הדואר.

ישראל ישעיהו-שרעבי:

אני, ישראל ישעיהו-שרעבי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

משה כרמל — שר התחבורה.

משה כרמל:

אני, משה כרמל, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

יוסף ספיר — שר.

יוסף ספיר:

אני, יוסף ספיר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

פנחס ספיר — שר.

פנחס ספיר:

אני, פנחס ספיר, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

משה קול — שר התיירות והפיתוח.

משה קול:

אני, משה קול, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

חיים צושה שפירא — שר הפנים.

חיים צושה שפירא:

אני, חיים צושה שפירא, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

היו"ר ק. לוז:

יעקב שמשון שפירא — שר המשפטים.

יעקב שמשון שפירא:

אני, יעקב שמשון שפירא, מתחייב כחבר הממשלה

חבורת כ"ב, ישיבה שפ"ה, כ"ז אדר תשכ"ט (17 מרס 1969)

— הצהרת אמונים של חברי הממשלה (י. ש. שפירא, לוז, שרף, ששון); הודעה אישית של חברי הכנסת ד. בן-גוריון (לוז, בן-גוריון) —

הי"ד ק. לוז:

אליהו ששון — שר המשטרה.

אליהו ששון:

אני, אליהו ששון, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ד ק. לוז:

אני מברך את הממשלה ומאחל לה הצלחה בעבודתה.

לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת. (חותם על ההצהרה)

הי"ד ק. לוז:

זאב שרף — שר האוצר, המסחר והתעשייה.

זאב שרף:

אני, זאב שרף, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

ג. הודעה אישית של חברי הכנסת ד. בן-גוריון

חברים, קרוב ל-58%, בעד הצעה ב' — 364 חברים, קרוב ל-42%, נמנעו 16. מעטפה אחת היתה ריקה.

אני הודעתי שלא אצביע, כי חברות במפלגה היא פרי בחירה חפשית, ואין שום דבר יכול לחייב לצאת ממפלגה או להיכנס למפלגה אחרת. יחד עם זאת הודעתי, שחבר רפ"י הרוצה לשוב למפא"י — או למערך — חפשי לעשות זאת ואינו זקוק להסכמת. לא עלה על דעת איש בוועידה, שסיעת רפ"י מתמוגת או מתבטלת. ואמנם, באסיפת סיעת העבודה, שבעת חברי רפ"י, חברי כנסת שחזרו למפא"י, התנגדו לדעת חברי מפא"י ואחדות העבודה לשעבר שהצביעו בעד ביטול רשימת רפ"י וסיעת רפ"י, והצביעו נגד, וגם חברי מפ"ם שהצטרפו למערך נמנעו מהצבעה בשאלה זו, וחבר אחד של מפא"י לשעבר, דוד הכהן, הצביע נגד דעת חברי סיעת העבודה.

שני חברי רפ"י, שחתמו על המכתב לוועדת הכנסת כי הוחלט על "מיווג סיעת רפ"י וסיעת המערך בכנסת", טענו בחתימתם. אני חושב אף רגע שהשניים התכוונו להטעות את הכנסת, אבל הם לא דייקו. לא היתה כל החלטה על "מיווג" רפ"י ולא התקיימה כל ישיבה של סיעת רפ"י בכנסת על "מיווג" זה. איש מחברי רפ"י שהצטרף למערך לא עלה על דעתו לגזול מנבחר רפ"י וחבריה שרוצים לקיים את רפ"י את הרשות לפעול ולדבר בשם רפ"י. אם חברי ואנוכי נופיע בבחירות לכנסת השביעית — נופיע בשם רפ"י, ובכנסת השישית אדבר בשם רפ"י.

כל ימי בארץ הייתה בעד איחוד תנועת הפועלים, ובציבור הפועלים ראיתי שליחי העם. מעודי לא ראיתי במפלגה מטרה לעצמה, אלא מסגרת ואמצעי לשרת באמונה צרכי העם וייעודיו. מאז קמה המדינה, ידעתי שבתנאים המיוחדים של קיום העם היהודי — היותנו עם סגולה הוא תנאי הכרחי לקיום המדינה. אין עם סגולה בלי ממשלת סגולה. אשוב ברצון לאיחוד, אם מדריכינו ומנהיגינו יהיו נאמני העם והמדינה ובעלי טוהר מוסרי. מטרת המפלגה תהיה שירות לעם ולמדינה ולא שלטון, ותפעל לפי עקרונות הדמוקרטיה. עד שיהיה כך, אשאר חבר רפ"י.

הי"ד ק. לוז:

הישיבה הבאה של הכנסת תתקיים בשעה 17.30. ישיבת היושב-ראש והסגנים תתקיים בשעה 16.00.

הי"ד ק. לוז:

הודעה אישית לחברי הכנסת בן-גוריון.

דוד בן-גוריון:

ב-3 בפברואר, ט"ו בשבט, שנה זו קרא יושב-ראש הכנסת בשם כל הסיעות ולא קרא בשם סיעת רפ"י, שיש לי הכבוד להיות בין חבריה, ולכן אני מוסר הודעה זו.

מפני ריחוק מקום מגורי מירושלים ומסיבות אחרות איני יכול, לצערי, להשתתף בכל ישיבות הכנסת, ולא שמעתי הודעתו של יושב-ראש ועדת הכנסת, מר ברוך אזניה, שהודיע ביום כ"ב בטבת תשכ"ח (23 בינואר 1968) כי "ועדת הכנסת קיבלה את המכתב הבא: "הגנו מתכבדים להודיעכם, כי החלטנו על מיווג שתי הסיעות בכנסת: המערך לאחדות פועלי ארץ ישראל וסיעת רשימת פועלי ישראל (רפ"י) לסיעה אחת". בשם סיעת המערך לאחדות פועלי ארץ ישראל חתומים משה ברעם ורות הקטין. בשם סיעת רשימת פועלי ישראל (רפ"י) חתומים מרדכי בן-פורת ומרדכי סורקיס."

אין לי שום הערה לחתימת רות הקטין, חברת אחדות העבודה בעבר, ולחתימת משה ברעם, חבר מפא"י לשעבר, שחתמו בשם המערך. ידעתי שיש מערך כזה, ואני יודע שאיני חייב לדעת מה הם החליטו. אבל, מה שנאמר בשם רפ"י — רשימת פועלי ישראל — אינו מדויק ואינו נכון. סיעת רפ"י, שיש לי הכבוד להיות אחד מחבריה ואחד מנציגיה, לאחר יציאתי ממפא"י, לא קיבלה מעולם החלטה על מיווג עם "המעי" רך". אני חבר סיעת רפ"י בכנסת מאז הבחירות לכנסת השישית, ואיש לא הודיע לי על ישיבת הסיעה להחליט על מיווג עם המערך, ואני בטוח, שישביה כזאת של עשרת חברי נבחר רפ"י לא נתקיימה כלל. אולם השתתפתי מההתחלה עד הסוף בכנס השני של ועידת רפ"י, שנתקיימה בירושלים ביום 12 בדצמבר 1967 לדון על איחוד. בוועידה זו השתתפו 1,169 חברים בעלי זכות הצבעה, והוצעו בה שתי הצעות מנוגדות: א) ועידת רפ"י מחליטה על הקמת מפלגת עבודה מאוחדת בהשתתפותה. ב) ועידת רפ"י מחליטה על המשך קיומה העצמאי. איש לא הציע הצעה על מיווג רפ"י עם משיהו. הצביעו 904 חברים. בעד הצעה א' — הרוב — 523

הישיבה נעלה בשעה 15.25